

ΤΜΗΜΑ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗΣ ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗΣ
ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ
ΚΑΙ ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΔΙΠΛΩΜΑΤΙΚΗ ΕΡΓΑΣΙΑ

**Η ΕΠΙΔΡΑΣΗ ΤΟΥ ΧΡΟΝΟΥ ΠΑΡΑΜΟΝΗΣ ΤΟΥ
ΕΛΕΓΚΤΗ ΚΑΙ ΤΗΣ ΕΛΕΓΚΤΙΚΗΣ ΕΤΑΙΡΕΙΑΣ ΣΤΗΝ
ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΚΑΙ ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ**

ΓΚΑΤΣΙΟΣ ΝΙΚΟΛΑΟΣ

ΥΠΟΒΛΗΘΗΚΕ ΩΣ ΑΠΑΙΤΟΥΜΕΝΟ ΓΙΑ ΤΗΝ ΑΠΟΚΤΗΣΗ ΤΟΥ
ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΟΥ ΔΙΠΛΩΜΑΤΟΣ ΣΤΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ ΚΑΙ
ΧΡΗΜΑΤΟΟΙΚΟΝΟΜΙΚΗ

ΚΑΤΕΥΘΥΝΣΗ ΛΟΓΙΣΤΙΚΗ

Επιβλέπων Καθηγητής : κος ΤΑΧΥΝΑΚΗΣ ΠΑΝΑΓΙΩΤΗΣ, Επίκουρος Καθηγητής

ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗ, ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ 2010

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

	Σελ.
Περιεχόμενα	2
Πρόλογος	5
Κεφάλαιο 1	
Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου	
1.1 Εισαγωγή	6
1.2 Ορισμός της ποιότητας του ελέγχου	7
1.3 Ο ρόλος και η δράση του ορκωτού ελεγκτή	9
1.4 Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και πιθανοί παράγοντες νόθευσης της	13
1.5 Νομοθεσία, Ελεγκτικά Πρότυπα και Κανόνες για της προάσπιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών	16
Κεφάλαιο 2	
Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις και περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων	
2.1 Γενικά	20
2.2 Εννοιολογική οριοθέτηση και περιγραφή της δημιουργικής λογιστικής	21
2.3 Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις και λογιστική απάτη	23
2.4 Ελεγκτικά και Λογιστικά Πρότυπα	26
2.5 Περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων	29

Κεφάλαιο 3

Έρευνες υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών

3.1 Γενικά	35
3.2 Davis, Soo and Trompeter (2000)	35
3.3 Ye, Carson and Simnett (2006)	38
3.4 Booker and Daniels (2008)	40
3.5 Fairchild (2008)	42

Κεφάλαιο 4

Έρευνες υπέρ της μακροχρόνιας θητείας των ορκωτών ελεγκτών

4.1 Γενικά	45
4.2 Vanstraelen (2000)	46
4.3 Ebrahim (2001)	48
4.4 Geiger and Raghunandan (2002)	50
4.5 Myers, Myers and Omer (2003)	53
4.6 Carcello and Nagy (2004)	55
4.7 Ghosh and Moon (2004)	57
4.8 Manry, Mock and Turner (2006)	59
4.9 Gul, Jaggi and Krishman (2007)	61
4.10 Jackson, Moldrich and Roebuck (2008)	63
4.11 Chi, Huang, Liao and Xie (2009)	65
4.12 Barbadillo, Aguilar and Carrera (2009)	67

Κεφάλαιο 5

Θεσμικό πλαίσιο σε παγκόσμιο επίπεδο αναφορικά με την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών

5.1 Γενικά	71
5.2 Η.Π.Α.	72
5.3 Ισπανία	72
5.4 Ηνωμένο Βασίλειο	73
5.5 Νότιος Κορέα	73
5.6 Ιταλία	73
5.7 Βέλγιο	74
5.8 Βραζιλία	74
5.9 Αυστραλία	75
5.10 Γαλλία	75
5.11 Ινδία	75
5.12 Σιγκαπούρη	76
5.13 Αυστρία	76
5.14 Ελλάδα	77

Κεφάλαιο 6

Συμπεράσματα	78
---------------------	----

Βιβλιογραφία	80
---------------------	----

ΠΡΟΛΟΓΟΣ

Το παρόν πόνημα αποτελεί την διπλωματική μου εργασία που κατατίθεται στα πλαίσια του μεταπτυχιακού προγράμματος στη Λογιστική και Χρηματοοικονομική του τμήματος Λογιστικής & Χρηματοοικονομικής του Πανεπιστημίου Μακεδονίας. Η συγκεκριμένη εργασία ασχολείται με την επίδραση που έχει η διάρκεια της χρονικής παραμονής του ορκωτού ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρείας, στην ανεξαρτησία του ελεγκτή και την ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου.

Στην πρώτη ενότητα επιχειρείται μια αναλυτική περιγραφή των όρων της ποιότητας του ελέγχου και της ανεξαρτησίας του ορκωτού ελεγκτή. Στο πλαίσιο αυτό επισημαίνεται ο ρόλος και η δράση του ορκωτού ελεγκτή, ενώ αναφέρονται και τα πρότυπα που έχουν σαν στόχο την διασφάλιση αυτής της ανεξαρτησίας.

Στην δεύτερη ενότητα παρουσιάζεται το φαινόμενο της χειραγώγησης των κερδών από την μεριά των ελεγχόμενων επιχειρήσεων με αποτέλεσμα την διαμόρφωση παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων, ενώ παρατίθενται και ορισμένες περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων με επίκεντρο κυρίως τις Η.Π.Α.

Στην τρίτη και τέταρτη ενότητα παρουσιάζονται οι σχετικές έρευνες που καλύπτουν το θέμα σχετικά με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών. Έτσι στο τρίτο κεφάλαιο παρουσιάζονται έρευνες που τάσσονται υπέρ της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών, ενώ στο τέταρτο κεφάλαιο ακολουθούν οι έρευνες που τάσσονται υπέρ της μακροχρόνιας διάρκειας της παραμονής του ορκωτού ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρείας στην ελεγχόμενη εταιρεία.

Στην πέμπτη ενότητα παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο που επικρατεί σε διάφορες οικονομικά αναπτυγμένες χώρες σχετικά με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, ενώ στην έκτη και τελευταία ενότητα παρουσιάζονται τα αποτελέσματα και εξάγονται τα τελικά συμπεράσματα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1

Η ΑΝΕΞΑΡΤΗΣΙΑ ΤΟΥ ΟΡΚΩΤΟΥ ΕΛΕΓΚΤΗ ΚΑΙ Η ΠΟΙΟΤΗΤΑ ΤΟΥ ΛΟΓΙΣΤΙΚΟΥ ΕΛΕΓΧΟΥ

1.1 Εισαγωγή

Μέσα στην πολύπλοκη και ραγδαίως εξελισσόμενη σημερινή οικονομική πραγματικότητα, ο ρόλος του εξωτερικού ελεγκτή αποκτά μια συνεχώς αυξανόμενη σημασία. Ο έλεγχος των μεγάλων οικονομικών μονάδων, που τις περισσότερες φορές συγκεντρώνουν αξιόλογο πλούτο, ο οποίος είναι κτήμα ενός ευρύτερου κοινωνικού φάσματος, καθίσταται σήμερα όλο και πιο επιτακτικός. Ο ορκωτός ελεγκτής πρέπει να διακρίνεται για την επίδειξη αντικειμενικότητας, αμεροληψίας, ανεξαρτησίας και ποιότητας του έργου του. Από την στιγμή που οι χρηματοοικονομικές καταστάσεις αποτελούν την βάση για την άντληση των επενδυτικών αποφάσεων, η ευθύνη της γνώμης του εξωτερικού ελεγκτή αποκτά ιδιαίτερη βαρύτητα και αποτελεί πρόκληση για το επάγγελμα.

Μετά την κατάρρευση επιχειρησιακών κολοσσών όπως η Enron, η Parmalat και σε εθνικό επίπεδο η πλειάδα των εταιρειών, των οποίων έγινε αναστολή διαπραγμάτευσης των μετοχών τους στο Χ.Α.Α. πολλές από τις οποίες βρέθηκαν στο στάδιο της χρεοκοπίας, μεγάλος σκεπτικισμός δημιουργήθηκε γύρω από τον ρόλο του εξωτερικού ελεγκτή, ενώ ταυτόχρονα ασκήθηκε έντονη κριτική για την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Αυτό είχε σαν αποτέλεσμα την εμφάνιση μιας σειράς ρυθμίσεων από τις επιτροπές κεφαλαιαγοράς πολλών χωρών, με πρώτη αυτή των ΗΠΑ, με την έκδοση της πράξης Sarbanes-Oxley το 2002 ως μια απόπειρα να διασφαλιστεί η ποιότητα και η αξιοπιστία του ελεγκτικού έργου. Μάλιστα έγινε λόγος από πολλούς παράγοντες της οικονομίας ώστε να διευρυνθεί η ευθύνη των ελεγκτών και στον κρίσιμο τομέα της αποκάλυψης της απάτης και του επιχειρησιακού οικονομικού εγκλήματος.

Η παρούσα ενότητα επιδιώκει να προσεγγίσει εννοιολογικά την ποιότητα του ελέγχου, να παρουσιάσει τον ρόλο και την δράση του εξωτερικού ελεγκτή καθώς επίσης να ερμηνεύσει την ανεξαρτησία του και τους παράγοντες που την επηρεάζουν.

1.2 Ορισμός της ποιότητας του ελέγχου

Το θέμα της ποιότητας του ελέγχου είναι κεφαλαιώδους σημασίας για τους ορκωτούς ελεγκτές. Εξαιτίας του γεγονότος ότι το επενδυτικό κοινό δίνει πολύ μεγάλη σημασία στην ποιότητα των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων, οι εξωτερικοί ελεγκτές θα πρέπει να είναι σε θέση να αποδείξουν ότι πληρούνται όλες οι ελεγκτικές προϋποθέσεις και ότι τηρήθηκαν όλες οι ελεγκτικές διαδικασίες.

Σύμφωνα με τον ορισμό που έχει δοθεί από την DeAngelo¹ (1981), ως ποιότητα ελέγχου ορίζεται η κοινή πιθανότητα ότι ένας ελεγκτής :

α) θα ανακαλύψει ένα ουσιώδες σφάλμα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις, και

β) θα αποκαλύψει το πρόβλημα αυτό στη σχετική έκθεση ελέγχου.

Η πιθανότητα ο ελεγκτής να ανακαλύψει ένα πρόβλημα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις εξαρτάται από την εκπαίδευση και την τεχνική του κατάρτιση καθώς και από την επιμέλεια που επιδεικνύει κατά την εκτέλεση ενός συγκεκριμένου ελέγχου. Η πιθανότητα ο ελεγκτής να αποκαλύψει ένα πρόβλημα που ανακάλυψε εξαρτάται από την ανεξαρτησία του σε σχέση με ενδεχόμενες πιέσεις από τον πελάτη να αποσιωπήσει το θέμα.

Σύμφωνα με τον Wallace² (1980), η ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου θα μπορούσε να οριστεί ως η ικανότητα του ελεγκτή να γεφυρώσει το χάσμα μεταξύ των γεγονότων που δημοσιεύονται στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις και στα γεγονότα που πραγματικά συμβαίνουν αλλά δεν είναι άμεσα διακριτά στην

---

¹ DeAngelo, 1981, Auditor Size and Audit Quality, Journal of Accounting and Economics, Vol. 3, No. 3, pages : 183-199.

² Watkins et al., 2004, Audit Quality : a synthesis of theory and empirical evidence, Journal of Accounting Literature, Vol. 1, No. 23, pages : 153-194.

ελεγχόμενη εταιρεία. Με άλλα λόγια μετράει την ικανότητα του ελεγκτή να μειώσει την μεροληψία από την μεριά της ελεγχόμενης εταιρείας και να βελτιώσει την καθαρότητα των λογιστικών δεδομένων που παρατίθενται και δημοσιεύονται.

Ο Williams³ (2007), αναφέρει ότι παρ' όλες τις δυσκολίες και τις αντικρουόμενες απόψεις, έχουν γίνει αρκετές προσπάθειες με σκοπό να δοθεί μια αποδεκτή ερμηνεία του όρου, ποιότητα ελέγχου, χωρίς βέβαια να έχουν φέρει τα επιθυμητά αποτελέσματα αφού δεν κατέστησαν δυνατό να προσπεραστούν οι οποιεσδήποτε διαφωνίες. Ο ίδιος προσθέτει ότι πρόκειται για την παράδοση μιας κατάλληλης επιστημονικής γνώμης υποστηριζόμενη από τις απαραίτητες αποδείξεις και αντικειμενικές κρίσεις. Συνεχίζει λέγοντας ότι εμπλέκει (η ποιότητα ελέγχου) εμπειριστατωμένες απόψεις από τους ελεγκτές, πράγμα το οποίο διευκολύνει την εκάστοτε επιτροπή ελέγχου να τους απαλλάσσει απ' τις αρμοδιότητες τους.

Τέλος σύμφωνα με τους Myers et al.⁴ (2003), η ποιότητα του ελέγχου δεν εξαρτάται μόνο από την συμμόρφωση των ελεγκτών στα λογιστικά πρότυπα αλλά και από τον χαρακτήρα, την ιδιοσυγκρασία και την αμεροληψία τους. Μια χαμηλή ποιότητα ελεγκτικού έργου σημαίνει ότι ο ελεγκτής διστάζει να έρθει να σύγκρουση με τους διοικούντες της ελεγχόμενης εταιρείας παραβλέποντας τα όποια λάθη τους, ενώ από την άλλη μεριά, μια υψηλή ποιότητα ελεγκτικού έργου σημαίνει ότι ο ελεγκτής διακατέχεται από υψηλό αίσθημα ευθύνης και έχει την διάθεση να βάλει ένα φρένο στις ακραίες επιδιώξεις της διοίκησης σχετικά με την χρηματοοικονομική θέση της επιχείρησης.

Από τους ορισμούς που προηγήθηκαν γίνεται σαφές ότι παρατηρούνται διαφοροποιήσεις ως προς την ποιότητα των ελεγκτικών υπηρεσιών που χορηγούνται. Ένα σημαντικό ζήτημα για τους ελεγκτές είναι αν θα καταφέρουν να συνδυάσουν τις τεχνικές τους ικανότητες με την τήρηση των ελεγκτικών διαδικασιών. Αν το επιτύχουν αυτό, τότε θα μιλάμε για μια υψηλή ποιότητα ελεγκτικών υπηρεσιών.

---

³ Williams, 2007, Search to Quantify Quality, Financial Director Briefing, Jan 2007, pages : 42-44.

⁴ Myers J., Myers L. and Omer T., 2003, Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings : A Case for Mandatory Rotation?, The Accounting Review, July, pages : 779-800.

1.3 Ο ρόλος και η δράση του ορκωτού ελεγκτή

Ορκωτός ελεγκτής είναι ο αναγνωρισμένος από την Πολιτεία ή την αναγνωρισμένη λογιστική οργάνωση μιας χώρας, ειδικός επαγγελματίας, ο οποίος έχει ως πρωταρχικό του καθήκον τον υπεύθυνο, αντικειμενικό και ανεπηρέαστο έλεγχο των οικονομικών καταστάσεων που δημοσιεύουν οι πάσης φύσεως επιχειρήσεις και οργανισμοί⁵.

Οι ορκωτοί ελεγκτές στη χώρα μας , σύμφωνα με το άρθρο 3 του ΠΔ 226/92, είναι αποκλειστικώς αρμόδιοι για την άσκηση του τακτικού ελέγχου της οικονομικής διαχείρισης και των οικονομικών καταστάσεων :

- 1) Των νομικών προσώπων δημοσίου δικαίου, πλην δήμων και κοινοτήτων.
- 2) Των νομικών προσώπων ιδιωτικού δικαίου που εξυπηρετούν δημόσιο ή κοινωφελή σκοπό και επιχορηγούνται από το κράτος ή απολαύουν ιδιαίτερων προνομίων, βάσει ειδικής διατάξεως νόμου ή κατ' εξουσιοδότηση τούτου.
- 3) Των τραπεζών, των ασφαλιστικών εταιρειών, των εταιρειών επενδύσεων χαρτοφυλακίου, των εταιρειών διαχείρισης αμοιβαίων κεφαλαίων, των εταιρειών χρηματοδοτικών μισθώσεων και των ενώσεων συνεταιριστικών οργανώσεων.
- 4) Των ανωνύμων εταιρειών , εταιρειών περιορισμένης ευθύνης, των ετερόρρυθμων κατά μετοχές εταιρειών, κατά τα οριζόμενα στο άρθρο 42^α του Ν. 2190/1920, και των κοινοπραξιών αυτών.
- 5) Των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων οι μετοχές είναι εισηγμένες στο χρηματιστήριο, καθώς και των ανωνύμων εταιρειών, των οποίων το μετοχικό κεφάλαιο, εν όλω ή εν μέρει, έχει αναληφθεί με δημόσια εγγραφή.
- 6) Των εταιρειών ή οργανισμών ή και δραστηριοτήτων γενικά που, με βάση διατάξεις νόμου, υπάγονται στον υποχρεωτικό έλεγχο ορκωτών ελεγκτών.
- 7) Των ενοποιημένων λογαριασμών του άρθρου 100 παρ. 1 του Ν.2190/20 των συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

---

⁵ Καζάντζης Χ., 2006, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος : Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, σελ. 89-94.

Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο⁶ (2005) σαν βασικοί σκοποί του ελέγχου των παραπάνω επιχειρήσεων μπορούν να αναφερθούν οι εξής :

- Εντοπισμός και πρόληψη ηθελημένων ή και αθέλητων λογιστικών λαθών, απατών κλπ.
- Διερεύνηση, αποκάλυψη και καταστολή ακουσίων ή εκουσίων σφαλμάτων και απατών.
- Έγκριση, ανάλυση και σχολιασμός της ακρίβειας και της πιστότητας των διάφορων οικονομικών καταστάσεων στο σύνολό τους (π.χ. Ισολογισμός, Αποτελέσματα Χρήσης κλπ.)
- Αξιολόγηση της σύνταξης και της παράθεσης διαφόρων επιμέρους σημείων των οικονομικών καταστάσεων, που συνήθως αποτελούν ενδιαφέροντα και κατατοπιστικά στοιχεία για την πορεία και τις τάσεις που επικρατούν μέσα στην επιχείρηση.
- Πιστοποίηση της επάρκειας ή ανεπάρκειας της διαχρονικής κατάρτισης των κάθε είδους αριθμοδεικτών για την εξαγωγή των αναλόγων χρήσιμων συμπερασμάτων.
- Υπογράμμιση των ατελειών και καθορισμός των αδυναμιών στο όλο κύκλωμα της επιχειρησιακής και διαχειριστικής απεικόνισης.
- Στάθμιση των πιθανοτήτων ικανοποίησης των κάθε λογής απαιτήσεων της επιχείρησης, προκειμένου να υπολογιστούν οι πιθανές επισφάλειες και να γίνει έτσι δυνατός ο σχηματισμός των σωστών προβλέψεων.

Αποτέλεσμα αυτής της εξέτασης των χρηματοοικονομικών καταστάσεων των επιχειρήσεων είναι η υποβολή από τη μεριά του ορκωτού ελεγκτή, ενός πιστοποιητικού ελέγχου προς τη γενική συνέλευση των μετόχων ή εταίρων⁷. Το εκδιδόμενο πιστοποιητικό ή έκθεση ελέγχου κοινοποιείται και στο διοικητικό

---

⁶ Τσακλάγκανος Α., 2005, Ελεγκτική, σελ. 14-18.

⁷ www.taxnews.gr

συμβούλιο ή τον διαχειριστή της ελεγχόμενης μονάδας και περιέχει τις διαπιστώσεις όπως αυτές προκύπτουν από τις αντίστοιχες δημοσιευμένες λογιστικές καταστάσεις αλλά και παρατηρήσεις για τη βελτίωση του συστήματος οργάνωσης ή λειτουργίας της εταιρείας. Πιο συγκεκριμένα οι εκθέσεις ελέγχου μπορεί να έχουν τις παρακάτω διαπιστώσεις⁸ :

1. Αναρμόδια έκθεση γνώμης : Αυτός ο τύπος έκθεσης παρουσιάζεται από έναν ελεγκτή όταν οι οικονομικές δηλώσεις που παρουσιάζονται είναι χωρίς λανθασμένες διατυπώσεις και είναι σύμφωνα με GAAP, το οποίο με άλλα λόγια σημαίνει ότι οι χρηματοοικονομικοί όροι, η θέση και οι διαδικασίες της επιχείρησης απεικονίζονται με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Είναι ο καλύτερος τύπος έκθεσης που μια ελεγχόμενη μονάδα μπορεί να λάβει από έναν εξωτερικό ελεγκτή.
2. Κατάλληλη έκθεση γνώμης : Είναι η έκθεση όπου ο ελεγκτής έχει κάποιους ενδοιασμούς όσον αφορά μερικούς λογαριασμούς, χωρίς όμως να έχει μεγάλο αντίκτυπο στην εικόνα της επιχείρησης. Αυτός ο τύπος έκθεσης είναι πολύ παρόμοιος με την αναρμόδια γνώμη με ορισμένες μόνο καταστάσεις να μην συμμορφώνονται με τις γενικά αποδεκτές αρχές της λογιστικής.
3. Δυσμενής έκθεση γνώμης : Εκδίδεται όταν καθορίζει ο ελεγκτής ότι οι οικονομικές δηλώσεις της ελεγχόμενης μονάδας δεν προσαρμόζονται σε GAAP. Θεωρείται αντίθετο μιας αναρμόδιας έκθεσης, δηλώνοντας ουσιαστικά ότι οι πληροφορίες που περιλαμβάνονται είναι ανακριβείς και αναξιόπιστες προκειμένου να αξιολογηθούν η χρηματοοικονομική θέση και κατάσταση της ελεγχόμενης μονάδας. Οι επενδυτές, οι δανειστές και οι κυβερνήσεις πολύ σπάνια δέχονται τις οικονομικές δηλώσεις μιας ελεγχόμενης μονάδας εάν ο ελεγκτής εξέδωσε μια δυσμενή άποψη, και συνήθως ζητούν από την ελεγχόμενη μονάδα να διορθώσουν τις οικονομικές δηλώσεις και να λάβουν μια άλλη έκθεση λογιστικού ελέγχου.
4. Αποκήρυξη της έκθεσης γνώμης : Εκδίδεται όταν ο εξωτερικός ελεγκτής δεν μπορεί να διαμορφώσει και να παρουσιάσει μια άποψη σχετικά με τις οικονομικές δηλώσεις της ελεγχόμενης μονάδας. Αν και αυτός ο τύπος

---

⁸ www.worldlingo.com

άποψης χρησιμοποιείται σπάνια, τα πιο κοινά παραδείγματα όπου εκδίδονται αποκηρύξεις περιλαμβάνουν τους λογιστικούς ελέγχους όπου η ελεγχόμενη μονάδα κρύβει εκούσια ή αρνείται να παρέχει τα στοιχεία και τις πληροφορίες στον ελεγκτή στους σημαντικούς τομείς των οικονομικών δηλώσεων, όπου η ελεγχόμενη μονάδα αντιμετωπίζει τα σημαντικά νομικά και ζητήματα προσφυγής στα δικαστήρια στα οποία η έκβαση είναι αβέβαιη.

Ειδικότερα οι εξωτερικοί ελεγκτές πρέπει να αναφέρουν στη έκθεσή τους :

- Αν τους δόθηκαν οι πληροφορίες που τους ήταν αναγκαίες για την εκτέλεση του έργου τους,
- αν έλαβαν γνώση πλήρους απολογισμού των εργασιών υποκαταστημάτων, αν υπάρχουν τέτοια,
- αν τηρείται κανονικά λογαριασμός κόστους παραγωγής, όταν πρόκειται για βιομηχανική εταιρεία, και
- αν τροποποιήθηκε η μέθοδος της απογραφής, σε σχέση με την προηγούμενη χρήση.

Από τα προαναφερθέντα γίνεται εύκολα αντιληπτό ότι το έργο του ορκωτού ελεγκτή κάθε άλλο παρά εύκολο θεωρείται. Σύμφωνα με τον Τσακλάγκανο (2005), στις περισσότερες οικονομικά ανεπτυγμένες χώρες, ο εξωτερικός έλεγχος δεν θεωρείται επάγγελμα αλλά έχει αναχθεί στην περιωπή ενός λειτουργήματος. Όσο αυξάνεται η πολυπλοκότητα των οικονομικών σχέσεων και κυριαρχούν τάσεις συγκεντρωτισμού και γιγάντωσης των οικονομικών μονάδων, τόσο περισσότερο γίνεται αναγκαία η οργάνωση και συγκρότηση του εξωτερικού ελέγχου σε ανεξάρτητο λειτούργημα, με επαρκή και σαφώς οριοθετημένο θεσμικό πλαίσιο δράσης.

Οι ικανότητες των ελεγκτών για να διεκπεραιώσουν το λεπτό έργο τους πρέπει να αντανακλούν τόσο στη δόμηση του χαρακτήρα και της προσωπικότητας τους, όσο και στη σφυρηλάτηση της επαγγελματικής τους οντότητας. Το ανεπίληπτο και αμεγάδιαστο ήθος, μαζί με την ακεραιότητα του χαρακτήρα, αποτελούν τα πρωταρχικά προσόντα για όλους τους εξωτερικούς ελεγκτές, αφού η ιδιαιτερότητα

και η λεπτότητα του λειτουργήματος τους μπορεί να παραλληλισθεί με αυτό του δικαστή.

1.4 Η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή και πιθανοί παράγοντες νόθευσής της

Η έννοια της ανεξαρτησίας έχει ιδιαίτερη σημασία και η κατανόησή της είναι πολύ σημαντική για την αποφυγή παρερμηνειών. Ιδεατά, ανεξαρτησία σημαίνει ότι ο ορκωτός ελεγκτής είναι ανεπηρέαστος από κάθε οικονομική ή άλλη σχέση με τον ελεγχόμενο πελάτη⁹. Αυτού του βαθμού η ανεξαρτησία σήμερα είναι συνήθως στην πράξη ανέφικτη. Συνεπώς, με βάση ορισμένες γενικά αποδεκτές αρχές, οι ορκωτοί ελεγκτές πρέπει να εντοπίζουν, αξιολογούν και αντιμετωπίζουν κινδύνους για την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

Σύμφωνα με τον Levitt¹⁰ (2000), η ανεξαρτησία είναι η ουσία της υπόθεσης στο ελεγκτικό επάγγελμα, το βασικό στοιχείο που δίνει αξία στην δουλειά του εξωτερικού ελεγκτή. Είναι μια πολύ βασική αξία και προϋπόθεση έτσι ώστε οι τίμιες και αποτελεσματικές αγορές να συνεχίζουν να λειτουργούν και κατά συνέπεια να υπάρχουν. Επειδή οι ελεγκτές αποτελούν τον συνδετικό κρίκο μεταξύ των διοικούντων της ελεγχόμενης εταιρείας και των μετόχων, καταθετών αλλά και του απλού επενδυτικού κοινού, το στοιχείο της εμπιστοσύνης ως προς τις παρεχόμενες διαπιστώσεις του εξωτερικού ελεγκτή, αποκτά ιδιαίτερη σημασία. Η εμπιστοσύνη δεν είναι ένα μετρήσιμο αγαθό που αγοράζεται και πωλείται. Αντιθέτως, είναι η ποιότητα και ένα μείγμα από ιδέες, πεποιθήσεις και ευαισθησίες που αποκτάται από την εμπειρία και μόνο. Αν χαθεί, τότε αυτό το εύθραυστο αλλά δυνατό χαρακτηριστικό, είναι σχεδόν αδύνατο να επανορθωθεί.

Με βάση τον Κώδικα αλλά και τη σχετική διεθνή βιβλιογραφία, γίνεται δεκτό ότι η έννοια της ανεξαρτησίας έχει δύο διαστάσεις : την *ανεξαρτησία στη σκέψη*

---

⁹ Καραμάνης Κ., 2008, Σύγχρονη ελεγκτική : θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, σελ. 176-188.

¹⁰ Levitt A., 2000, Renewing the Covenant with Investors, U.S. Securities & Exchange Commission.

(independence of mind) και την ανεξαρτησία στην εμφάνιση (independence in appearance).

- Η ανεξαρτησία στη σκέψη είναι η νοητική και ψυχική κατάσταση που επιτρέπει στον επαγγελματία ελεγκτή-λογιστή να παραμένει στην πράξη ανεπηρέαστος από επιρροές που θα μπορούσαν να θίξουν την επαγγελματική του κρίση και του επιτρέπουν έτσι να ενεργεί με ακεραιότητα, αντικειμενικότητα και επαγγελματικό σκεπτικισμό. Δηλαδή, ο ελεγκτής απομακρύνεται από μια ουδέτερη στάση και πρέπει να είναι σε νοητική και ψυχική εγρήγορση, για να μπορέσει να αντιληφθεί τυχόν τεκμήρια που αντιφάσκουν ή που δημιουργούν τελικά ερωτηματικά για την αξιοπιστία των ισχυρισμών της διοίκησης της ελεγχόμενης μονάδας.
- Η ανεξαρτησία στην εμφάνιση σημαίνει ότι ο ορκωτός ελεγκτής αποφεύγει να εμπλακεί σε γεγονότα και καταστάσεις τέτοιας σημασίας που θα οδηγούσαν ένα λογικά σκεπτόμενο πρόσωπο, έχοντας γνώση όλων των σχετικών πληροφοριών, συμπεριλαμβανομένων των σχετικών διοικητικών δικλίδων¹¹ του φορέα, να συμπεράνει ότι η ακεραιότητα, η αντικειμενικότητα ή ο επαγγελματικός σκεπτικισμός του ελεγκτικού φορέα ή ενός μέλους της ομάδας υπηρεσιών διασφάλισης, έχει πληγεί ή τίθεται υπό αμφισβήτηση.

Επιπλέον σύμφωνα με την DeAngelo¹² (1981), η έννοια της ανεξαρτησίας και κατά συνέπεια της ποιότητας ελέγχου, έχει συνδεθεί με μια πρακτική ανταγωνισμού μεταξύ των ελεγκτικών εταιρειών, αυτή της « τιμολόγησης κάτω του κόστους » (low balling). Ο όρος « τιμολόγηση κάτω του κόστους » αναφέρεται στην υποβολή προσφοράς για τον έλεγχο μιας επιχείρησης με τίμημα χαμηλότερο του οικονομικού κόστους του ελέγχου. Η τιμολόγηση κάτω του κόστους γίνεται με την ελπίδα ότι ο ελεγκτής σε μελλοντικές χρήσεις θα μπορέσει να καλύψει την διαφορά, είτε από την παροχή κερδοφόρων συμβουλευτικών υπηρεσιών ή από ανάλογη αύξηση της αμοιβής

---

¹¹ Νοούνται οι δικλίδες λειτουργίας του φορέα παροχής υπηρεσιών διασφάλισης που στοχεύουν στην εξασφάλιση της ποιότητας στις παρεχόμενες υπηρεσίες. Παράδειγμα τέτοιων δικλίδων είναι η επισκόπηση του φακέλου ελέγχου από άλλον ελεγκτή-εταίρο του φορέα, πριν την έκδοση της έκθεσης ελέγχου.

¹² DeAngelo, 1981, Auditor Independence, " Low Balling ", and Disclosure Regulation, Journal of Accounting and Economics, Vol. 3, pages : 113-127.

ελέγχου. Το επιχείρημα εναντίον της « τιμολόγησης κάτω του κόστους » είναι ότι έχοντας προσφέρει υπηρεσίες κάτω του ελεγκτικού κόστους, ο ελεγκτής είναι δύσκολο να αντισταθεί σε ενδεχόμενη πίεση του πελάτη σχετικά με την επαγγελματική του γνώμη, από το φόβο ότι, σε περίπτωση μη επανεκλογής του, δεν θα μπορέσει να ανακτήσει αυτά τα κόστη και θα ‘γράψει’ ζημιές από τον πελάτη αυτό.

Όσον αφορά τους πιθανούς παράγοντες που θεωρείται ότι νοθεύουν την ανεξαρτησία των εξωτερικών ελεγκτών και κατά συνέπεια την ποιότητα του ελέγχου, αυτοί αποτελούν μέρος του ερευνητικού πεδίου των περισσότερων μελετητών. Στο σύνολο τους ερμηνεύουν σαν απειλή της ανεξαρτησίας, τις περιπτώσεις στις οποίες υπάρχει προσωπικό συμφέρον από την μεριά του ελεγκτή με αποτέλεσμα να αλλοιώνονται ή να αποκρύπτονται σημαντικά πορίσματα του ελέγχου. Οι πιο σημαντικοί παράγοντες που επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή είναι σύμφωνα με τον Marianne¹³ (2006) οι παρακάτω :

- Η παροχή από τη μεριά του ορκωτού ελεγκτή, διοικητικών και άλλων υπηρεσιών εκτός των ελεγκτικών (Non audit services).
- Το προσωπικό συμφέρον του ορκωτού ελεγκτή που προκύπτει όταν οι ελεγκτές έχουν οικονομικά ή άλλα ενδιαφέροντα τα οποία μπορεί να τους δημιουργήσουν την επιθυμία να αναλάβουν δράση η οποία θα ήταν αντίθετη από τις βλέψεις και τους στόχους της ελεγκτικής εταιρείας (self interest threat).
- Η δυσκολία που αντιμετωπίζει ο ορκωτός ελεγκτής να αναθεωρήσει προηγούμενες εκθέσεις ελέγχου, οι οποίες παρουσιάζουν έλλειψη στοιχείων όσον αφορά τις δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις (self review threat).
- Το ρίσκο του να έχεις έναν ελεγκτή που αναπτύσσει ιδιαίτερη οικειότητα με τους διοικούντες της ελεγχόμενης εταιρείας μπορεί να θέσει σε αμφιβολία την αξιοπιστία του. Η σχέση αυτή είναι περισσότερο πιθανό να εμφανισθεί όταν ο

---

¹³ Marianne O., 2006, Audit Independence : Its Importance to the External Auditor’s Role in Banking Regulation and Supervision, Oxford Brookes University.

ίδιος ελεγκτής προσφέρει τις υπηρεσίες του στην ίδια ελεγχόμενη εταιρεία για μεγάλο χρονικό διάστημα. Αυτός είναι και ο λόγος που έχει προταθεί η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών (mandatory rotation of audit firms).

Το θέμα της υποχρεωτικής ή μη εναλλαγής των ελεγκτικών εταιρειών αποτελεί το κυρίως θέμα της παρούσας εργασίας και θα εξεταστεί αναλυτικότερα σε επόμενο κεφάλαιο.

1.5 Νομοθεσία, Ελεγκτικά Πρότυπα και Κανόνες για την προάσπιση της ανεξαρτησίας των ελεγκτών

Η ανεξαρτησία, όπως τονίσθηκε και στην εννοιολογική οριοθέτηση της, έχει πολύ μεγάλη σημασία για την αξιοπιστία, το κύρος και την επαγγελματική καταξίωση των ελεγκτών. Τα τελευταία χρόνια δημιουργήθηκαν σοβαρά ερωτηματικά για την ανεξαρτησία των ελεγκτών σε εθνικό και διεθνές επίπεδο¹⁴. Το Νοέμβριο του 2000 η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC) των Η.Π.Α. καθιέρωσε νέους κανόνες διασφάλισης και ενίσχυσης της ανεξαρτησίας των ελεγκτών, με τους οποίους καθόρισε εννέα μη ελεγκτικές υπηρεσίες, οι οποίες όταν παρέχονται από τον ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρεία δημιουργούν συνθήκες διάβρωσης της ανεξαρτησίας τους. Υποχρεώθηκαν επίσης, οι ελεγχόμενες επιχειρήσεις να δημοσιοποιούν τις τυχόν αμοιβές που καταβάλουν στους ελεγκτές για παροχή υπηρεσιών εκτός ελέγχου. Σε αντίστοιχο μήκος κύματος απαγόρευσης παροχής μιας μεγάλης σειράς μη ελεγκτικών υπηρεσιών κινούνται και οι ελληνικές εποπτικές αρχές. Ένα άλλο θέμα που πήρε μεγάλες διαστάσεις στις Η.Π.Α. , είναι η αγορά από τους ελεγκτές μετοχών των εταιρειών τις οποίες ελέγχουν. Μια πολύ μεγάλη ελεγκτική εταιρεία, μετά από σχετικό έλεγχο της Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς, συμφώνησε να εγκαταστήσει ένα αναλυτικό σύστημα ηλεκτρονικής παρακολούθησης της κίνησης των μετοχών των στελεχών της. Στη χώρα μας η αντίστοιχη Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς και η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης & Ελέγχου δεν έχουν ανακοινώσει ευρήματα τέτοιων φαινομένων, που είναι αυτονόητο ότι επηρεάζουν την ανεξαρτησία ελεγκτών.

---

¹⁴ Καζάντζης Χ., 2006, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος : Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, σελ. 54-59.

Η Ευρωπαϊκή Ένωση με τη (νέα) Όγδοη Ελεγκτική Οδηγία 2006/43/ΕΕ/2006¹⁵, ρυθμίζει μια σειρά από θέματα σχετικά με την οργάνωση του ελεγκτικού επαγγέλματος. Ένα από αυτά τα θέματα είναι αυτό της ανεξαρτησίας. Συγκεκριμένα ορίζεται ότι τα κράτη μέλη οφείλουν να εξασφαλίσουν ότι ο ελεγκτής και ο φορέας ελέγχου πληρούν τα κριτήρια ανεξαρτησίας από τον πελάτη και δεν αναμιγνύονται στη λήψη αποφάσεων της επιχείρησης. Η Οδηγία στο άρθρο 22 θεσπίζει τις παρακάτω ρυθμίσεις :

α) Δεν πρέπει να γίνεται αναδοχή του ελέγχου όταν εκ μέρους του ελεγκτή, του φορέα ελέγχου ή του δικτύου φορέων υπάρχει άμεσα ή έμμεσα κατοχή χρηματοοικονομικών στοιχείων, άλλα επιχειρηματικά συμφέροντα, σχέση εργασίας, παροχή μη ελεγκτικών υπηρεσιών (non-audit services) ή άλλη σχέση, τέτοια που ένα λογικά και αντικειμενικά σκεπτόμενο τρίτο πρόσωπο, έχοντας γνώση όλων των σχετικών πληροφοριών, θα συμπεράνε ότι υφίστανται περιορισμοί για την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

β) Όταν υφίστανται απειλές (όπως σύγκρουση συμφερόντων, εξοικείωση και φιλικές σχέσεις, σύμπτωση κρινόμενου και κριτή, συνηγορία και απειλές), ο ελεγκτής ή ο φορέας πρέπει να λαμβάνει τα ενδεδειγμένα μέτρα για να μειώσει αυτές τις απειλές. Εάν οι απειλές αυτές είναι τόσο σοβαρές ώστε, παρά τα μέτρα, να περιορίζεται η ανεξαρτησία του ελεγκτή ή του φορέα, ο ελεγκτής ή ο φορέας δεν πρέπει να διενεργούν τον έλεγχο.

Στην Ελλάδα¹⁶, κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ., σύμφωνα με το άρθρο 4 του Κανονισμού Επαγγελματικής Δεοντολογίας, οφείλει πάντοτε να ασκεί το ελεγκτικό έργο κατά τρόπο αντικειμενικό και ανεξάρτητο από κάθε είδους επιρροή του ελεγχόμενου. Επισημαίνεται ότι ο ελεγκτής, οφείλει να εκπληρώσει την επαγγελματική του υποχρέωση προς τους αγνώστους σ' αυτόν χρήστες των εκθέσεων ελέγχου και τους γνωστούς εντολοδόχους του έργου του ακόμη κι όταν η γνώμη του είναι αντίθετη στις επιθυμίες αυτών που του ανέθεσαν το Ελεγκτικό έργο.

---

¹⁵ 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC).

¹⁶ www.soel.gr

Για την διασφάλιση της ανεξαρτησίας και της αντικειμενικότητας του, κάθε μέλος του Σ.Ο.Ε.Λ. οφείλει να τηρεί, σύμφωνα με τον κανονισμό, τους ακόλουθους κανόνες¹⁷ :

1. Να μην παρέχει σε ελεγχόμενο άλλου είδους υπηρεσίες, εκτός από εκείνες που επιτρέπει ο νόμος και για τις οποίες αρμοδίως έχει οριστεί. Δεν είναι ασυμβίβαστη η παροχή υποδείξεων, που ανακύπτουν ως απόρροια των παρεχομένων από τον Ορκωτό Ελεγκτή επαγγελματικών υπηρεσιών και σχετίζονται άμεσα με το ανατεθέν σ' αυτόν έργο. Η παροχή προσθέτων υπηρεσιών σε ασυνήθιστη έκταση μπορεί να θεωρηθεί ότι επηρεάζει την αντικειμενικότητα του ελεγκτή.
2. Να μην αποφασίζει ο ίδιος σε θέματα αρμοδιότητας του ελεγχόμενου. Επίσης πρέπει να αποφεύγει να εκφράζει την κρίση του στις επιχειρηματικές επιλογές ή αποφάσεις του ελεγχόμενου.
3. Να τηρεί αμερόληπτη στάση σε αντικρουόμενες απόψεις των ελεγχόμενων ή άλλων ενδιαφερομένων, εκφράζοντας χωρίς περιττούς χαρακτηρισμούς τις αντικειμενικές διαπιστώσεις και υποδείξεις που βασίζονται στην επιμελή εργασία του.
4. Να μην έχει οποιοδήποτε άμεσο ή έμμεσο οικονομικό συμφέρον καθ' οιονδήποτε τρόπο από την πορεία των εργασιών του ελεγχόμενου ή από το πόρισμα του ελέγχου του.
5. Να μην αποδέχεται παρεμβάσεις του ελεγχόμενου ή τρίτων σχετικές με την εκτέλεση των καθηκόντων του.
6. Να είναι ιδιαίτερα επιφυλακτικός όταν στον ελεγχόμενο υπηρετούν καθ' οιονδήποτε τρόπο συγγενικά ή φιλικά προς αυτόν πρόσωπα. Οφείλει να λαμβάνει τα κατάλληλα μέτρα, ώστε να διασφαλίζει την ανεξαρτησία και την αντικειμενικότητα του και, όπου αυτό δεν είναι εφικτό, να αποποιείται τον έλεγχο ή να τον διακόπτει.

---

¹⁷ Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, 1997, ΦΕΚ 364/1997.

7. Να μην δέχεται από τον ελεγχόμενο περιποιήσεις ή άλλα δώρα, που υπερβαίνουν το μέτρο της απλής φιλοφρόνησης και φιλοξενίας στον επαγγελματικό χώρο αυτού.
8. Να μην δέχεται οποιαδήποτε αμοιβή ή προμήθεια από τον ελεγχόμενο, πέραν της νομίμου, για οποιοδήποτε λόγο, έστω και για πρόσθετες συγκεκριμένες επαγγελματικές υπηρεσίες, αν δεν έχουν τηρηθεί διαφανείς διαδικασίες για την ανάθεση, την εκτέλεση και την τιμολόγηση της κάθε συγκεκριμένης υπηρεσίας του.
9. Να τηρεί αυστηρά τις κείμενες νομοθετικές διατάξεις και αποφάσεις του Εποπτικού Συμβουλίου για τα ασυμβίβαστα και τις απαγορεύσεις ως προς το επάγγελμα, καθώς και για τις διαδικασίες αποδοχής και γνωστοποίησης κάθε ανατιθέμενης σε αυτόν εργασίας.

Απαγορεύεται ακόμη σε ορκωτό ελεγκτή ή σε ελεγκτικό φορέα, η με οποιονδήποτε τρόπο διαπραγμάτευση ή η εκ των υστέρων μείωση της νόμιμης αμοιβής ελέγχου. Παρέκκλιση από την απαγόρευση αυτή επιτρέπεται μόνο αν συντρέχει ειδικά αιτιολογημένος λόγος και έχει ληφθεί σχετική έγκριση του Εποπτικού Συμβουλίου.

Τέλος, απαγορεύεται σε ορκωτό ελεγκτή η ανάληψη του υποχρεωτικού από το νόμο ελέγχου μιας οικονομικής μονάδας, στην οποία ο ίδιος ή μέλος της διοίκησης του ελεγκτικού φορέα του έχει διατελέσει μέσα στην τελευταία πενταετία, πριν από τον διορισμό του ως τακτικού ελεγκτή της οικονομικής αυτής μονάδας :

- είτε μέλος της διοίκησης,
- είτε διευθυντικό στέλεχος,
- είτε οικονομικός, λογιστικός ή φορολογικός σύμβουλος ή εσωτερικός ελεγκτής, με σχέση εξαρτημένης εργασίας ή ως ελεύθερος επαγγελματίας με κύριο αντικείμενο την παροχή των πιο πάνω υπηρεσιών στην ελεγχόμενη οικονομική μονάδα.

Η απαγόρευση αυτή μπορεί να αρθεί μόνο ύστερα από ειδικά αιτιολογημένη απόφαση του Εποπτικού Συμβουλίου, που λαμβάνεται με τη σύμφωνη γνώμη του Επιστημονικού Συμβουλίου του Σ.Ο.Ε.Λ.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 2

ΠΑΡΑΠΟΙΗΜΕΝΕΣ ΟΙΚΟΝΟΜΙΚΕΣ ΚΑΤΑΣΤΑΣΕΙΣ ΚΑΙ ΠΕΡΙΠΤΩΣΕΙΣ ΕΤΑΙΡΙΚΩΝ ΣΚΑΝΔΑΛΩΝ

2.1 Γενικά

Με αφορμή τα εταιρικά σκάνδαλα των τελευταίων ετών στην παγκόσμια οικονομία, έχει έρθει στο προσκήνιο μια καινούρια μορφή κινδύνου στο χρηματοπιστωτικό σύστημα. Αυτός ο κίνδυνος έχει όνομα και ονομάζεται παραποίηση χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Οι πτυχές της είναι πολλές και οι επιπτώσεις που μπορεί να προκαλέσει εκτείνονται σε οικονομικό, κοινωνικό, ηθικό, πολιτικό και νομικό επίπεδο.

Η συμβολή του εξωτερικού ελέγχου στην αποκάλυψη αυτών των παρατυπιών είναι καταλυτική. Ο ορκωτός ελεγκτής ως ένα από τα κύρια θεσμικά όργανα λειτουργίας του θεσμού της ανώνυμης εταιρείας, κατά τον σχεδιασμό της στρατηγικής του ελέγχου, χρειάζεται εμπειρικές πληροφορίες για τη φύση, τη συχνότητα και τις περιοχές εμφάνισης των παραποιημένων πληροφοριών¹⁸. Βέβαια, παρά την διαρκή ανάπτυξη και βελτίωση των λογιστικών προτύπων, κανόνων και αρχών που αποβλέπουν στην, κατά το δυνατόν, διασφάλιση της αντικειμενικότητας και της αξιοπιστίας των λογιστικών πληροφοριών και των οικονομικών καταστάσεων, φαίνεται ότι εξακολουθούν να υπάρχουν προβλήματα όσον αφορά την ειλικρινή απεικόνιση των χρηματοοικονομικών πληροφοριών. Αυτό συμβαίνει γιατί μια σειρά λανθασμένων αντιλήψεων, κυρίως από την πλευρά της διοίκησης των ελεγχόμενων επιχειρήσεων, καθώς και μια σειρά ισχυρών κινήτρων, οδηγούν τις διοικήσεις αυτές στην παραποίηση του οικονομικού αποτελέσματος των επιχειρήσεων όπως αυτό απεικονίζεται στις οικονομικές καταστάσεις. Υπάρχουν μάλιστα τρεις βασικοί τρόποι με τους οποίους η διοίκηση μπορεί να επηρεάσει την

---

¹⁸ Καζάντζης Χ., 2006, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος : Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, σελ. 601-612.

ακρίβεια των οικονομικών της αποτελεσμάτων . Η πρώτη περίπτωση αφορά την ηθελημένη παραβίαση ενός λογιστικού προτύπου, η δεύτερη περίπτωση αφορά τα κενά που το ίδιο το πλαίσιο των λογιστικών προτύπων αφήνει σε πολλά ζητήματα, ενώ η τρίτη περίπτωση αφορά τα περιθώρια επιλογών που τα ίδια τα λογιστικά πρότυπα αφήνουν στην αντιμετώπιση διάφορων θεμάτων.

Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό, ότι το έργο των εξωτερικών ελεγκτών δεν είναι καθόλου εύκολη υπόθεση. Όπως τονίζει ο Coderre¹⁹ (1999), δεν είναι εύκολο ένας ελεγκτής πάντα να εντοπίσει τις πιθανές παραποιήσεις μέσα σε μια επιχείρηση. Οι λόγοι εστιάζονται στη δυσκολία εντοπισμού των τεχνικών που χρησιμοποιούν οι εμπλεκόμενοι, στο ότι δηλαδή οι ιθύνοντες της επιχείρησης θα προσπαθήσουν να αποπροσανατολίσουν το άτομο που διεξάγει την έρευνα και στο γεγονός ότι ο δειγματοληπτικός έλεγχος που πραγματοποιείται, εξαιτίας της δυσκολίας να συλλέξει, να ταξινομήσει και να αναλύσει τόσο μεγάλο όγκο δεδομένων σε μικρό χρονικό διάστημα, μπορεί να οδηγήσει σε λάθη ή πιθανές παραλήψεις.

Στην Ελλάδα το πρόβλημα της παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων έχει εμφανιστεί σχετικά πρόσφατα και αναδείχθηκε κυρίως από την μεγάλη κρίση στην οποία διήλθε το Χρηματιστήριο Αξιών Αθηνών κατά το έτος 2000. Ωστόσο, ο όρος αυτός είναι άρρηκτα συνδεδεμένος με έναν άλλο οικονομικό όρο που λέγεται *δημιουργική* ή *επινοητική* λογιστική και πρόκειται στη ουσία για τις τεχνικές που χρησιμοποιούν οι εκάστοτε παραποιητές. Μια περιγραφή του όρου δίνεται στην επόμενη ενότητα.

2.2 Εννοιολογική οριοθέτηση και περιγραφή της δημιουργικής λογιστικής

Ο όρος της δημιουργικής ή επινοητικής λογιστικής είναι σχετικά καινούριος, με αποτέλεσμα να μην υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός στη διεθνή βιβλιογραφία. Ωστόσο παρά τις διαφωνίες μεταξύ των ερευνητών, φαίνεται ότι ο όρος Creative

---

¹⁹ Coderre G.D., 1999, Fraud detection. Using data analysis techniques to detect fraud, Global Audit Publications.

Accounting τον αποδίδει καλύτερα και σαφέστερα σε σύγκριση με άλλους χαρακτηρισμούς που έχουν γραφτεί κατά καιρούς.

Σύμφωνα με τον Μπαραλέξη²⁰ (2004), ο όρος της δημιουργικής λογιστικής, αναφέρεται ως η εκμετάλλευση των αδυναμιών των διάφορων λογιστικών κανόνων και νόμων ή ακόμα και η παραβίαση αυτών, ώστε να παρουσιάσει μια επιχείρηση τις χρηματοοικονομικές της καταστάσεις έχοντας ως στόχο το όφελός της. Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργική λογιστική διακρίνεται σε θεμιτή (legitimate) και αθέμιτη (illegitimate). Η θεμιτή δημιουργική λογιστική εκμεταλλεύεται τα κενά που υπάρχουν στους εκάστοτε νόμους ή κανόνες, ενώ η αθέμιτη δημιουργική λογιστική παραβιάζει τις λογιστικές αρχές και τους νόμους αλλοιώνοντας το περιεχόμενο των οικονομικών καταστάσεων και παραπλανώντας το επενδυτικό κοινό.

Ο Jameson²¹(1988), ορίζει την δημιουργική λογιστική, ως τη διαδικασία ενασχόλησης με πολλά και ποικίλα ζητήματα με αποτέλεσμα να παραχθεί το επιθυμητό οικονομικό αποτέλεσμα, αντί να επιτρέπεται στη λογιστική να λειτουργεί αντικειμενικά, με ουδέτερο και συνεπή τρόπο. Λειτουργεί δηλαδή μέσα στο γράμμα του νόμου και των λογιστικών προτύπων, αλλά είναι ξεκάθαρο πως βρίσκεται έξω από το πνεύμα και των δύο. Ο ίδιος προσθέτει, πως πρόκειται για την ευλυγισία που δημιουργείται, είτε από την έλλειψη νόμων είτε από τις τρύπες που υπάρχουν στους εκάστοτε νόμους, με αποτέλεσμα να παράγονται οικονομικές καταστάσεις πολύ διαφορετικές από αυτές που θα έπρεπε να υπήρχαν τελικά, αν λειτουργούσαν όλα με τον σωστό τρόπο.

Ο Griffiths²²(1986), στη λεγόμενη βίβλο του επιχειρηματικού κόσμου αναφέρει ότι « η Δημιουργική Λογιστική είναι το μεγαλύτερο κόλπο μετά τον Δούρειο Ίππο».

Αν και ο όρος της δημιουργικής λογιστικής είναι σχετικά νέος όπως προαναφέραμε, φαίνεται ότι στην Ελλάδα τον γνωρίζουμε καλά. Ένα χαρακτηριστικό

---

²⁰ Baralexis S., 2004, "Creative accounting in small advancing countries. The Greek case", Managerial Auditing Journal, pages : 440-461.

²¹ Jameson M., 1988, A Practical Guide to Creative Accounting.

²² Griffiths I., 1986, Creative Accounting : How to make your profits what you want them to be, London, Unwin Hyman Ltd.

παράδειγμα αναφέρεται σε ένα άρθρο²³ του γερμανικού περιοδικού Spiegel στην ηλεκτρονική του έκδοση, σύμφωνα με το οποίο τα επιτεύγματα της δημιουργικής λογιστικής οδήγησαν τη χώρα μας σε αδιέξοδο και γι' αυτό πλέον οι ευρωπαίοι εταίροι μας δεν συγχωρούν τις αλχημείες. Αναφέρεται μάλιστα σαν σύμμαχος της Ελλάδας, η αμερικανική επενδυτική τράπεζα Goldman Sachs βοηθώντας μας στην παραποίηση των μακροοικονομικών στοιχείων.

Πιο συγκεκριμένα, η δημιουργική λογιστική υπήρξε η διέξοδος από τους αυστηρούς κανόνες του Μάαστριχτ. Σύμφωνα το Πρόγραμμα Σταθερότητας, το δημοσιονομικό έλλειμμα των χωρών της Ε.Ε., δεν θα πρέπει να υπερβαίνει το 3% του ΑΕΠ, ενώ παράλληλα το δημόσιο χρέος θα πρέπει να κινείται κάτω από το 60% του ΑΕΠ. Η Ελλάδα δεν κατάφερε ποτέ να τηρήσει το όριο του 60% για το δημόσιο χρέος, ενώ όσον αφορά το όριο του 3% για το έλλειμμα, εκεί η δημιουργική λογιστική έκανε το θαύμα της. Μετά από ενδελεχή έλεγχο οι εμπειρογνώμονες της Eurostat, συμπέραναν ότι στην πραγματικότητα το έλλειμμα κάθε χρόνο ήταν πολύ μεγαλύτερο του 3% και το 2009 εκτοξεύθηκε πάνω από το 12%. Στη συνέχεια του δημοσιεύματος επισημαίνεται η εν λόγω τράπεζα, πραγματοποίησε μια συμφωνία με την ελληνική κυβέρνηση, η οποία αποκαλείται Cross-Currency-Swaps, και περιελάμβανε την αγορά ελληνικών κρατικών ομολόγων από την αμερικανική τράπεζα. Στην περίπτωση όμως της Ελλάδας, η Goldman Sachs επινόησε ένα ειδικό είδος Swap με εικονική τιμή συναλλάγματος. Με αυτόν τον τρόπο η Ελλάδα, η Ελλάδα πιστωνόταν εικονικά με 10 δις. Δολαρίων ή γιεν από την αμερικανική τράπεζα, αλλά με τη διαδικασία Cross-Currency-Swaps, λάμβανε στην πραγματικότητα ένα πολύ υψηλότερο ποσό, και έτσι η Goldman Sachs πραγματοποιούσε πρόσθετη πίστωση στην Ελλάδα αξίας 1 δις. δολάρια. Η συγκεκριμένη πίστωση, αποτέλεσμα των swaps, δεν εμφανιζόταν στο ελληνικό χρέος, καθώς οι καταγραφές της Eurostat δεν έχουν συγκεκριμένους κανόνες να καταγράφουν οικονομικά παράγωγα. Σημειώνεται ότι η Goldman Sachs χρέωσε «γερή προμήθεια» για την συμφωνία και πούλησε το swap σε ελληνική τράπεζα το 2005.

2.3 Παραποιημένες οικονομικές καταστάσεις και λογιστική απάτη

---

²³ www.tvxs.gr

Στη διεθνή βιβλιογραφία δεν υπάρχει ένας κοινά αποδεκτός ορισμός της παραποίησης των οικονομικών αποτελεσμάτων από τη διοίκηση της επιχείρησης. Η ασυμφωνία οριοθέτησης αυτού του φαινομένου, σύμφωνα με τον Καζάντζη (2006), μπορεί να αποδοθεί στις διαφορετικές ερμηνείες των εμπειρικών δεδομένων από τους ερευνητές. Ο ίδιος σε μια πρώτη προσπάθεια οριοθέτησης, ορίζει την παραποίηση των οικονομικών αποτελεσμάτων, ως την προσπάθεια της διοίκησης να αυξάνει ή να μειώνει τα οικονομικά αποτελέσματα της επιχείρησης κατά βούληση.

Σύμφωνα με τον Rezaee²⁴(2002), η παραποίηση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, είναι μια προμελετημένη προσπάθεια από την μεριά των επιχειρήσεων που έχει σαν στόχο να παραπλανήσει αλλά και να εξαπατήσει τους χρήστες των δημοσιευμένων οικονομικών καταστάσεων, και ειδικά τους επενδυτές και πιστωτές. Περιλαμβάνει την σκοπιμότητα και την πρόθεση κυρίως των υψηλών στελεχών της διοίκησης για την διαστρέβλωση της χρηματοοικονομικής απόδοσης της επιχείρησης.

Το Αμερικάνικο Ινστιτούτο Ορκωτών Λογιστών (American Institute of Certified Public Accountants – AICPA) στο πρότυπο Statement on Auditing Standards (SAS) 99²⁵, διαχωρίζει το λάθος που προέρχεται από αμέλεια από το λάθος που έχει σαν στόχο την απάτη (Fraud), αναφέροντας ότι η απάτη είναι οι σκόπιμες λανθασμένες διατυπώσεις ή παραλείψεις στις οικονομικές καταστάσεις με ώστε να εξαπατηθούν οι χρήστες αυτών. Αυτό μάλιστα σύμφωνα με τους Lendez και Korevec²⁶(1999), έχει τα παρακάτω χαρακτηριστικά :

- Το χειρισμό (manipulation), την παραποίηση (falsification) ή την αλλαγή (alteration) των λογιστικών αρχείων ή των δικαιολογητικών εγγράφων που χρησιμοποιούνται για την προετοιμασία των οικονομικών καταστάσεων.
- Διαστρεβλώσεις, σκόπιμες παραλείψεις και δηλώσεις σημαντικών λογαριασμών ή γεγονότων από τις οικονομικές καταστάσεις.

---

²⁴ Rezaee Z., 2002, Financial statement fraud. Prevention and detection, New York, John Wiley and Sons, Inc.

²⁵ AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.99 : Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.

²⁶ Lendez A. and Korevec J., 1999, How to Prevent and Detect Financial Statement Fraud, Journal of Corporate Accounting & Finance, Vol. 11, No. 1, pages : 47-54.

- Την σκόπιμη κακή εφαρμογή των λογιστικών κανόνων και πρακτικών.
- Την χρησιμοποίηση λογιστικών τεχνασμάτων για την αποκόμιση παράνομων κερδών και,
- Διάφορες μεθοδεύσεις των λογιστικών τεχνικών που μπορεί λειτουργούν σύμφωνα με το γράμμα του νόμου, αλλά επιτρέπονται μέσα από τις τρύπες που αφήνουν αυτοί (νόμοι).

Σύμφωνα με το αναμορφωμένο Διεθνές Ελεγκτικό Πρότυπο Νο 240²⁷, που αναφέρεται στις παραποιήσεις και τα λάθη των λογιστικών καταστάσεων, ο όρος «παραποίηση» αναφέρεται σε εκούσια, εσκεμμένη ενέργεια από ένα ή περισσότερα άτομα της διοίκησης, των εργαζομένων ή τρίτου μέρους, που έχουν σαν αποτέλεσμα την ψευδή παρουσίαση των λογιστικών καταστάσεων. Επίσης στο συγκεκριμένο πρότυπο ο όρος της απάτης αποδίδεται με τα ακόλουθα χαρακτηριστικά :

- 1) Σκόπιμος χειρισμός ή ηθελημένη μετατροπή των λογιστικών εγγράφων και παραστατικών.
- 2) Καταχώρηση εικονικών συναλλαγών.
- 3) Αλλοίωση των στοιχείων του ενεργητικού.
- 4) Μη σωστή εφαρμογή των λογιστικών κανόνων και πρακτικών.

Από την άλλη ο όρος σφάλμα ή λάθος περιλαμβάνει τα ακούσια λάθη των λογιστικών καταστάσεων, που αφορούν συνήθως :

- Αριθμητικά λάθη κάποιων εργαζομένων της επιχείρησης και κυρίως αυτών που ασχολούνται με τα λογιστικά δεδομένα.
- Λάθη παράλειψης ή λογιστικής ερμηνείας των πραγματικών γεγονότων.
- Λάθη αρχών, δηλαδή όταν εφαρμόζεται λανθασμένα κάποια λογιστική αρχή ή κανόνας.

---

²⁷ ISA 240, The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements.

Τέλος σύμφωνα με το περιοδικό CFO Magazine²⁸ (1999), το 60% των οικονομικών διευθυντών δέχονται πιέσεις προκειμένου να επηρεάσουν τα αποτελέσματα της επιχείρησής τους. Τα κίνητρα που οδηγούν μια επιχείρηση να παραποιήσει τα οικονομικά της αποτελέσματα, είναι τα εξής :

- Κίνητρα που δημιουργούνται από την λειτουργία της κεφαλαιαγοράς.
- Κίνητρα που προέρχονται από συμβατικές υποχρεώσεις της επιχείρησης.
- Κίνητρα που σχετίζονται με τη συμπεριφορά των μελών της διοίκησης.
- Κίνητρα που σχετίζονται με το ρυθμιστικό πλαίσιο λειτουργίας των επιχειρήσεων και
- Κίνητρα που απορρέουν από την κουλτούρα της επιχείρησης.

2.4 Ελεγκτικά και Λογιστικά πρότυπα

Επειδή τα φαινόμενα παραπλάνησης του επενδυτικού κοινού τόσο στην Ελλάδα όσο και στο εξωτερικό έχουν πάρει μεγάλες διαστάσεις, έχουν θεσπιστεί νέοι αυστηρότεροι νομοθετικοί κανόνες και ελεγκτικοί μηχανισμοί, με σκοπό τον αποτελεσματικότερο έλεγχο των εισηγμένων εταιρειών και όχι μόνο, έτσι ώστε να υπάρξει μεγαλύτερη διαφάνεια και αξιοπιστία στις οικονομικές τους καταστάσεις και να αποτραπούν στο μέλλον φαινόμενα λογιστικής απάτης.

Η Επιτροπή Λογιστικής Τυποποίησης και Ελέγχων δημιουργήθηκε στην Ελλάδα, σε μια προσπάθεια να ενισχυθεί η διαφάνεια και να εδραιωθεί ξανά το κλίμα της εμπιστοσύνης μεταξύ των επενδυτών και των επιχειρηματιών. Σύμφωνα με το Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 2240²⁹, ο ελεγκτής, κατά το σχεδιασμό του ελέγχου, οφείλει, με ερωτήσεις προς τους διοικούντες του ελεγχόμενου οργανισμού :

---

²⁸ www.cfo.com

²⁹ Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 2240, Η ευθύνη του ελεγκτή να διερευνήσει, στα πλαίσια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, το ενδεχόμενο εκούσιων και ακούσιων λαθών.

- να επιζητήσει και εξασφαλίσει :

α) την εκτίμηση της διοίκησης αναφορικά με τον κίνδυνο της ύπαρξης λαθών στις οικονομικές καταστάσεις, ως αποτέλεσμα απατηλών ενεργειών και

β) επαρκή κατανόηση των δικλίδων ασφαλείας του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, που έχουν σχεδιασθεί από τη διοίκηση για να εξουδετερωθεί ο κίνδυνος αυτός,

- να εξασφαλίσει : κατανόηση του βαθμού εξοικείωσης της διοίκησης με τις υφιστάμενες και λειτουργούσες δικλίδες ασφαλείας του λογιστικού συστήματος και του συστήματος εσωτερικού ελέγχου, προς αποτροπή και εντοπισμό λαθών,
- να διακριβώσει κατά πόσον η διοίκηση έχει γνώση απατηλών ενεργειών, που έχουν επηρεάσει τον ελεγχόμενο οργανισμό ή υποψίες για απάτες, που ευρίσκονται στο στάδιο της διερεύνησης και,
- να διακριβώσει αν η διοίκηση έχει εντοπίσει ουσιώδη λάθη.

Έτσι όταν ο ελεγκτής εντοπίζει λάθος, οφείλει να εξετάζει το ενδεχόμενο ότι το εντοπισθέν λάθος μπορεί να είναι απόρροια απατηλών ενεργειών και, στο βαθμό που υπάρχουν σχετικές ενδείξεις περί τούτου, ο ελεγκτής οφείλει να εξετάζει τις συνέπειες του λάθους σε σχέση με άλλες πτυχές του ελέγχου και, ειδικότερα, το θέμα της αξιοπιστίας των παραστάσεων της διοίκησης.

Τα αντίστοιχα Διεθνή Ελεγκτικά Πρότυπα (SAS 82³⁰ και SAS 99), ζητούν από τους ορκωτούς ελεγκτές να εκτιμούν τον πιθανό κίνδυνο απάτης σε έναν έλεγχο, λαμβάνοντας υπόψη τους, το σύστημα εσωτερικού ελέγχου αλλά και τη στάση της διοίκησης. Καθιερώνουν νέες διαδικασίες ελέγχου για την εκτίμηση του κινδύνου απάτης ενώ, αυξάνουν και την ευθύνη των ελεγκτών κατά τη διάρκεια του σχεδιασμού των προτύπων εργασίας. Ακόμη, επισημαίνεται ότι θα πρέπει οι ελεγκτές να διεξάγουν πιο εμπεριστατωμένες έρευνες σε όλα τα επίπεδα (δειγματοληπτικούς ελέγχους, συσχετισμούς πληροφοριών κ.α.) και να δείχνουν μεγαλύτερη επιμέλεια σε οποιαδήποτε μη συνηθισμένη πράξη προκύπτει από τις ελεγκτικές διαδικασίες.

---

³⁰ AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.82: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.

Στις Η.Π.Α. το κυριότερο νομοθετικό πλαίσιο που ψηφίστηκε για το σκοπό αυτό, ήταν ο νόμος Sarbanes-Oxley (Sarbanes-Oxley Act), που ψηφίστηκε το 2002 από τους Paul Sarbanes και Michael Oxley. Σύμφωνα με τον Ιατρίδη³¹ (2008), ο νόμος αυτός δίνει ιδιαίτερη σημασία στο πληροφοριακό περιεχόμενο των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων και της χρηματοοικονομικής ενημέρωσης των επενδυτών σχετικά με την αποδοτικότητα των επιχειρήσεων και τις προοπτικές τους. Η κύρια επιδίωξη του νόμου Sarbanes-Oxley είναι να καταπολεμηθούν το πρόβλημα και οι κίνδυνοι της ελλιπούς χρηματοοικονομικής πληροφόρησης και της χειραγώγησης των επενδυτών. Επίσης στοχεύει στην εξουδετέρωση των παραγόντων που οδηγούν σε φαινόμενα εξαπάτησης του επενδυτικού κοινού με τον έλεγχο των επιτροπών λογιστικού ελέγχου, την ανεξαρτησία των ελεγκτών-λογιστών, την ενίσχυση των εσωτερικών ελέγχων και της διαχείρισης των κινδύνων, και την επιβολή ποινών που θα αποτρέπουν αξιόποινες και καιροσκοπικές συμπεριφορές. Ένα ακόμη σημαντικό στοιχείο του νόμου αυτού, είναι η δημιουργία του Public Company Accounting Oversight Board (PCAOB), ενός δηλαδή ανεξάρτητου οργάνου ελέγχου των ελεγκτικών εταιρειών. Όπως αναφέρει ο Ball³² (2009), το PCAOB είναι ένας κανονισμός (regulator) με «φοβερές δυνάμεις». Περιλαμβάνει ελεγκτικά πρότυπα και διαδικασίες που ασκούν επιρροή στο μεγαλύτερο μέρος της ελεγκτικής βιομηχανίας, ενώ ελέγχεται μόνο από την Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC). Είναι συγχρόνως νομοθέτης, αστυνομικός, δικαστής και ένορκος όπως χαρακτηριστικά επισημαίνει ο Ball, ενώ έχει και τη δυνατότητα να επιβάλλει πειθαρχικές ποινές στις ελεγκτικές εταιρείες. Σε γενικές γραμμές σύμφωνα με τους Rittenberg and Miller³³ (2005), ο νόμος Sarbanes-Oxley έχει πέντε βασικούς στόχους :

1. Να βελτιώσει την ποιότητα των δημοσιευμένων λογιστικών καταστάσεων.
2. Να ενισχύσει την ανεξαρτησία των ελεγκτικών εταιρειών.
3. Να βελτιώσει την αντικειμενικότητα των ερευνών.

---

³¹ Ιατρίδης Γ., 2008, Ο Νόμος Sarbanes-Oxley : Οφέλη και Επιπτώσεις.

³² Ball R., 2009, Market and Political/Regulatory Perspectives in the Recent Accounting Scandals, Journal of Accounting Research.

³³ Rittenberg L. and Miller P., 2005, Sarbanes-Oxley Section 404 Work : Looking at the Benefits, The Institute of Internal Auditors Research Foundation.

4. Να ενισχύσει την εταιρική διακυβέρνηση και,
5. Να τονίσει την ανάγκη επιβολής των ομοσπονδιακών νόμων.

2.5 Περιπτώσεις εταιρικών σκανδάλων

Την τελευταία δεκαετία έχουν ξεσπάσει μια σειρά από εταιρικά σκάνδαλα, κυρίως στις Η.Π.Α., τα οποία κλόνισαν την εμπιστοσύνη του επενδυτικού κοινού και οδήγησαν στην αναθεώρηση αρκετών κανόνων της λογιστικής αλλά και γενικότερα της ευρύτερης λειτουργίας των χρηματοοικονομικών αγορών. Τα περισσότερα από αυτά τα σκάνδαλα, δημιουργήθηκαν από την ηθελημένη παρέμβαση των διοικούντων των επιχειρήσεων, με σκοπό να παρουσιάσουν πλασματικές οικονομικές καταστάσεις.

Σε αρκετές περιπτώσεις, οι εταιρείες που εμπλέκονται σε τέτοια γεγονότα είναι παγκοσμίου φήμης, με χαρακτηριστικά παραδείγματα αυτά των Enron και WorldCom. Στους εμπλεκόμενους των παραπάνω σκανδάλων, συμπεριλαμβάνονται επίσης και τράπεζες, ελεγκτικές εταιρείες (Arthur Andersen), μάνατζερς, ελεγκτές και υψηλόβαθμα στελέχη αυτών των οργανισμών. Όσον αφορά τους ελεγκτές και τις ελεγκτικές εταιρείες, έχει παρατηρηθεί ότι κατά την διενέργεια του ελέγχου δεν δρούσαν αντικειμενικά, αλλά αντιθέτως είχε χαθεί η ανεξαρτησία τους, με αποτέλεσμα να αλλοιώνεται η ποιότητα του ελέγχου. Οι κύριοι παράγοντες που οδήγησαν τους ορκωτούς ελεγκτές σε τέτοιες συμπεριφορές είναι η οικειότητα που είχε δημιουργηθεί μεταξύ αυτών και των ελεγχόμενων επιχειρήσεων αλλά και η ταυτόχρονη παροχή διοικητικών και ελεγκτικών υπηρεσιών.

Παρακάτω παρουσιάζονται τα σπουδαιότερα σκάνδαλα που συνέβησαν κυρίως μετά το 2000, και που στην πλειοψηφία τους οι παραπονήσεις εστιάζονται στην απόκρυψη χρεών και στην πλασματική εμφάνιση εσόδων, με στόχο την παραπλάνηση του επενδυτικού κοινού³⁴.

---

³⁴ Γαγάνης Π. και Ζοπουνίδης Δ., 2008, Αναγνώριση Παραπονημένων Λογιστικών Καταστάσεων : Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, σελ. 27-40.

Εταιρεία	Χώρα	Έτος Δημοσίευσης Σκανδάλου	Κλάδος	Ισχυρισμοί Παραποίησης	Ελεγκτική Εταιρεία
Xerox	Η.Π.Α.	2000	Παροχή περιφερειακών προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Διόγκωση εσόδων κατά 1.5 δις. δολάρια (παρατυπίες στη χρονική περίοδο που αναγνωρίζονταν τα έσοδα από τα συμβόλαια των μισθώσεων).	KPMG
Enron	Η.Π.Α.	2001	Ενεργειακός	Απόκρυψη χρεών και ζημιών από ενδιαφερόμενους επενδυτές και αύξηση κερδών από παραπλανητικές και ψευδείς συναλλαγές, όπως η καταγραφή ως τρέχοντα έσοδα αμοιβών που θα δεχόταν μελλοντικά για τις υπηρεσίες της. Δωροδοκία ξένων κυβερνήσεων για την εξασφάλιση συμφωνιών με σκοπό τον έλεγχο της αγοράς ενέργειας.	Arthur Andersen
AOL	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες (καλωδιακή τηλεόραση)	Διόγκωνε φαινομενικά τα έσοδά της με το κλείσιμο συμφωνιών με διαφημιστές και εφοδιστές, όχι με πραγματικά ποσά, αλλά με ανταλλάγματα.	Ernst & Young
Adelphia	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες, παροχές υπηρεσιών διαδικτύου	Αύξηση αποτελεσμάτων με τη διόγκωση κεφαλοποιημένων δαπανών και την απόκρυψη χρεών. Η οικογένεια Rigas, που ίδρυσε την εταιρεία, βρέθηκε να έχει στην κατοχή της 3.1 δις. δολάρια από δάνεια που πήραν μέσω της εταιρείας και δεν καταγράφονταν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Deloitte & Touche
Bristol-Mayers Squibb	Η.Π.Α.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Ανάγκαζαν τους χονδρέμπορους να δεχτούν περισσότερα αποθέματα από ότι μπορούσαν να πουλήσουν, έτσι ώστε να φαίνεται στις καταστάσεις του κατασκευαστή ότι «φεύγει» πολύ εμπόρευμα.	Pricewaterhouse Coopers

CMS Energy	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός (Δημόσια επιχείρηση ηλεκτρικής ενέργειας και φυσικού αερίου	Αύξηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας με τεχνάσματα, όπως η εκτέλεση συναλλαγών όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα.	Arthur Andersen
Computer Associates	H.Π.A.	2002	Παροχή εφαρμογών ηλεκτρονικών υπολογιστών (software)	Ψευδής καταγραφή 500 εκατομμυρίων δολαρίων ως έσοδα στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις κατά τις περιόδους 1998 και 1999, για την εκτόξευση της τιμής της μετοχής.	KPMG
Duke Energy	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός	Εμπλοκή σε 23 περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα (round-trip trades) με σκοπό την "ώθηση" του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των εσόδων της επιχείρησης.	Grant Thornton
Dynergy	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα με σκοπό την ώθηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των ταμειακών ροών της επιχείρησης.	Deloitte & Touche, Arthur Andersen
El Paso Corporation	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός	Εκτέλεση εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών, αλλά με ανταλλάγματα με σκοπό την ώθηση του όγκου εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας.	Deloitte & Andersen
Freddie Mac	H.Π.A.	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες	Συστηματική εσφαλμένη απεικόνιση των πραγματικών εσόδων και των στοιχείων του ενεργητικού, με αποτέλεσμα την αύξηση της τιμής της μετοχής.	Arthur Andersen
Global Crossing	H.Π.A.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Απόκρυψη εγγράφων σχετικών με τις λογιστικές πρακτικές που χρησιμοποιούσε. Εμπλοκή σε περιπτώσεις περιέργων ανταλλαγών με άλλες εταιρείες με σκοπό την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen

Halliburton	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός	Αντικανονική κράτηση 100 εκατομμυρίων δολαρίων για ετήσια κατασκευαστικά κόστη, πριν δώσουν την συγκατάθεσή τους οι μέτοχοι πελάτες. Εμπλοκή σε δωροδοκίες για ευνοϊκότερη φορολογία σε θυγατρικές στο εξωτερικό.	Arthur Andersen
Harken Energy	H.Π.A.	2002	Ενεργειακός	Στέλεχος της εταιρείας κατηγορείται ότι πούλησε μετοχές της επιχείρησης λίγο πριν ανακοινωθεί από αυτήν σημαντικών ζημιών, με αποτέλεσμα την πτώση της μετοχής.	Arthur Andersen
ImClone Systems	H.Π.A.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Στελέχη της επιχείρησης με εκτελεστικές αρμοδιότητες κατηγορούνται ότι πούλησαν τις μετοχές τους λίγο πριν την ανακοίνωση της πτώσης της μετοχής της, ως αποτέλεσμα μη έγκρισης ενός φαρμάκου από την αρμόδια επιτροπή.	KPMG
Kmart	H.Π.A.	2002	Εμπόριο	Ανώνυμες καταγγελίες υπαλλήλων της επιχείρησης για λογιστικές πρακτικές που σκοπό είχαν την παραπλάνηση των επενδυτών σχετικά με την οικονομική «υγεία» αυτής.	Pricewaterhouse Coopers
Lucent Technologies	H.Π.A.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Λογιστικές παρατυπίες στα έσοδα, τα οποία δεν ανταποκρίνονταν στην πραγματικότητα. Απόκρυψη παράπλευρων συμφωνιών και πιστώσεων με σκοπό την αύξηση των πωλήσεων των προϊόντων της παραπλανώντας τους αγοραστές.	Pricewaterhouse Coopers
Merck et Co.	H.Π.A.	2002	Φαρμακοβιομηχανία	Καταγραφή 12.4 δις. δολαρίων ως έσοδα από καταναλωτές τα οποία η επιχείρηση ποτέ δεν συγκέντρωσε.	Arthur Andersen
Merrill Lynch	H.Π.A.	2002	Χρηματοοικονομικές υπηρεσίες και Ασφάλειες	Ατασθαλίες σχετικά με το μετοχικό κεφάλαιο από ειδικό αναλυτή με σκοπό την αύξηση των χρηματοδοτήσεων. Επίσης κατηγορείται για διακρίσεις όσον αφορά τις πρακτικές πρόσληψης και προώθησης των εργαζομένων.	Deloitte & Touche

Mirant	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Πιθανή εμπλοκή της σε παρατυπίες σχετικές με αύξηση πολλών στοιχείων τόσο του ενεργητικού όσο και του παθητικού.	Arthur Andersen
Peregrine Systems	Η.Π.Α.	2002	Παροχή προϊόντων ηλεκτρονικών υπολογιστών	Αύξηση των πωλήσεων κατά 100 εκατομμύρια δολάρια με την αντικανονική αναγνώριση εσόδων από μεταπωλήσεις τρίτων.	Arthur Andersen
Qwest Communications	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αντικανονικές λογιστικές πρακτικές για μακροπρόθεσμες συμφωνίες. Επίσης κατηγορείται για παράνομες πρακτικές αλλαγής των συνδρομών των πελατών της χωρίς τη συγκατάθεσή τους.	Arthur Andersen
Reliant Energy	Η.Π.Α.	2002	Ενεργειακός	Εμπλοκή σε περιπτώσεις εμπορικών συναλλαγών, όχι με καταβολή χρηματικών ποσών αλλά με ανταλλάγματα, με σκοπό την ώθηση του όγκου των εμπορικών συναλλαγών στον τομέα της ενέργειας και των εσόδων της επιχείρησης.	Deloitte & Touche
Sunbeam	Η.Π.Α.	2002	Οικιακές, ηλεκτρονικές συσκευές	Καταγραφή μαζικής αύξησης στις πωλήσεις προϊόντων της, οι οποίες δεν αντικατόπτριζαν την πραγματικότητα, με αποτέλεσμα την αύξηση των εσόδων.	Arthur Andersen
Tyco International	Η.Π.Α.	2002	Κοινοπραξία	Πρώην ανώτατο στέλεχος κατηγορείται για φοροδιαφυγή. Ερευνάται αν η επιχείρηση γνώριζε αυτές τις ενέργειες, καθώς και την αντικανονική χρήση των χρηματικών πόρων της επιχείρησης και τις αντικανονικές πρακτικές όσον αφορά τις συγχωνεύσεις με άλλες επιχειρήσεις.	Pricewaterhouse Coopers
Waste Management, Inc.	Η.Π.Α.	2002	Περιβαλλοντικές υπηρεσίες	Αύξηση τη χρονικής περιόδου των αποσβέσεων ενσώματων ακινητοποιήσεων, δηλαδή στοιχείων του ενεργητικού που χάνουν αξία με την πάροδο του χρόνου, με σκοπό να εμφανίζει αύξηση των κερδών μετά φόρων.	Arthur Andersen

Worldcom	Η.Π.Α.	2002	Τηλεπικοινωνίες	Αύξηση ταμειακών ροών με την καταγραφή 3.8 δις. δολαρίων σε λειτουργικά έξοδα ως έξοδα κεφαλαιοποίησης. Ο ιδρυτής της επιχείρησης έλαβε 400 εκατομμύρια δολάρια από δάνεια μέσω της επιχείρησης, χωρίς να καταγραφούν στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις.	Arthur Andersen
AIG	Η.Π.Α.	2002	Ασφάλειες	Διόγκωση της καθαρής αξίας της επιχείρησης, ως αποτέλεσμα αμφισβητούμενων συναλλαγών που αφορούσαν δανεισμούς οι οποίοι στις χρηματοοικονομικές καταστάσεις καταγράφονταν ως ασφάλιστρα.	Pricewaterhouse Coopers
Parmalat	Ιταλία	2003	Τρόφιμα	Πολλές από τις εταιρείες που στήθηκαν από αυτήν αποτελούσαν «εταιρείες κάλυψης» για τη δημιουργία ψεύτικων κερδών με σκοπό την παραπλάνηση των ενδιαφερόμενων επενδυτών. Επίσης κατηγορείται για πλαστογράφηση εγγράφου όπου φαίνεται να υπάρχει στην τράπεζα Bank of America προθεσμιακός λογαριασμός με πάνω από 4.98 δις. δολάρια.	Grant Thornton

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 3

ΕΡΕΥΝΕΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗΣ ΕΝΑΛΛΑΓΗΣ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

3.1 Γενικά

Το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών αποτελεί πεδίο ενδιαφέροντος εδώ και αρκετό καιρό. Από την μία πλευρά λέγεται ότι η οικονομική εξάρτηση του ελεγκτή στους υπάρχοντες πελάτες αλλά και η επιρροή που ασκούν οι manager στην επαναπρόσληψη του ίδιου υπόχρεου ελεγκτή ίσως επηρεάσει τη συμπεριφορά του, ενώ απ' την άλλη μεριά κάποιοι ισχυρίζονται ότι η εναλλαγή είναι περιττή καθώς τα κίνητρα που βασίζονται στην αγορά, όπως η απειλή δυσφήμισης και τα δικαστικά έξοδα, υπερτερούν απέναντι στα αναμενόμενα οφέλη που θα έχει ο συμβιβασμός της ανεξαρτησίας ενός ελεγκτή. Οι έρευνες αυτού του κεφαλαίου είναι σε γενικές γραμμές της άποψης, ότι η ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή ίσως επηρεάζεται αρνητικά από μακροχρόνιες πελατειακές σχέσεις και την επιθυμία του να διατηρήσει τον ίδιο πελάτη. Ότι δηλαδή τους ελεγκτές που έχουν την δυνατότητα να επαναπροσλαμβάνονται συνεχώς, τους απασχολεί μόνο το πώς θα διατηρήσουν το υπάρχον πελατολόγιο τους και αυτό τους κάνει περισσότερο επιρρεπείς στο να συνεργαστούν με τις διοικήσεις των ελεγχόμενων εταιρειών. Η υποχρεωτική εναλλαγή θεωρείται ένας τρόπος να ξεπεραστεί αυτό το πρόβλημα της συνεργασίας.

3.2 Davis, Soo and Trompeter³⁵ (2000)

Η έρευνα των Davis, Soo και Trompeter εξετάζει τη σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και της χειραγώγησης των κερδών από την μεριά της

---

³⁵ Davis L. R., Soo b. and Trompeter G., 2000, Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management, Boston College.

ελεγχόμενης επιχείρησης. Πιο συγκεκριμένα, μελετά τη σχέση που μπορεί να έχει η θητεία των ορκωτών ελεγκτών με την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων και τις αποκλίσεις μεταξύ προϋπολογιζόμενων και πραγματικών κερδών.

Κίνητρο για αυτήν την έρευνα, αποτέλεσε η άποψη της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC), για θέματα που αφορούν την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και την χειραγώγηση των κερδών από τις διοικήσεις των εταιρειών-πελατών, όπου μάλιστα πάρθηκαν μέτρα για να περιοριστεί το πρόβλημα, όπως τα ελεγκτικά πρότυπα ανεξαρτησίας αλλά και κανονισμοί που περιορίζουν τα είδη των υπηρεσιών που μπορούν να προσφέρουν οι ελεγκτικές εταιρείες στους πελάτες τους. Παρ' όλα αυτά όμως επισημαίνεται, ότι οι επαγγελματίες που ασκούν το ελεγκτικό-λογιστικό επάγγελμα, αντιδρούν στην αυξανόμενη νομοθεσία, θεωρώντας ότι δεν υπάρχει απόδειξη ότι η ανεξαρτησία έχει εξασθενήσει και ότι η μόνη συνέπεια τέτοιων περαιτέρω κανονισμών θα είναι τα μεγαλύτερα κόστη και έξοδα για πελάτες και επενδυτές.

Το δείγμα που χρησιμοποιείται στην συγκεκριμένη έρευνα, αποτελείται από 855 αμερικανικές εταιρείες κατά την περίοδο 1981 έως και 1998. Από αυτές τις εταιρείες, οι 585 διατηρούσαν τον ίδιο ελεγκτή για όλη την διάρκεια της έρευνας, οι 200 είχαν αλλάξει 2 ελεγκτές, οι 59 είχαν 3 ελεγκτές και οι υπόλοιπες 9 είχαν από 4 ελεγκτές και πάνω με ανώτατο όριο αυτό των 6 ελεγκτών. Το δείγμα αυτό προέκυψε μετά από την εξαίρεση των χρηματοοικονομικών εταιρειών αλλά και των εταιρειών που παρείχαν ασφαλιστικές και άλλες υπηρεσίες, επειδή σε αυτές τις εταιρείες είναι αρκετά πολύπλοκος ο υπολογισμός των προαιρετικών δεδουλευμένων.

Οι ερευνητές υποθέτουν ότι μια θετική σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών και της απόλυτης τιμής των προαιρετικών δεδουλευμένων είναι ενδεικτική, ότι όσο αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών τόσο μεγαλύτερη ευελιξία αποκτά η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας στην χειραγώγηση των κερδών. Επίσης υποθέτουν ότι μια αρνητική σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών και της απόλυτης τιμής της απόκλισης μεταξύ προϋπολογισθέντων και πραγματικών κερδών, είναι ενδεικτική ότι όσο αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών, τόσο η ελεγχόμενη επιχείρηση μπορεί να ισοσκελίσει τα πραγματικά κέρδη με αυτά που έχουν προϋπολογισθεί. Τέλος ερευνούν την σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας

των ελεγκτών και των καταχωρημένων προαιρετικών προεισπραχθέντων κερδών και αρνητικών προϋπολογιστικών αποκλίσεων. Πιο συγκεκριμένα οι τέσσερις υποθέσεις που περιλαμβάνονται στην έρευνα είναι οι εξής :

H1α : Η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών δεν σχετίζεται με την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων.

H1β : Η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών δεν σχετίζεται με την απόλυτη τιμή των αποκλίσεων των προϋπολογιζόμενων κερδών.

H2α : Η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών δεν σχετίζεται με τα καταχωρημένα προαιρετικά δεδουλευμένα.

H2β : Η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών δεν σχετίζεται με τις καταχωρημένες αποκλίσεις των προϋπολογιζόμενων κερδών.

Από την μελέτη των Davis, Soo και Trompeter βρέθηκε ότι η απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών και ότι η απόλυτη τιμή των αποκλίσεων των προϋπολογισθέντων κερδών μειώνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών. Είναι ενδεικτικό λοιπόν ότι οι ορκωτοί ελεγκτές που παραμένουν πολλά χρόνια σε μια εταιρεία, είναι πιο πιθανό να επιτρέπουν στους πελάτες τους λογιστικούς χειρισμούς των κερδών. Συμφωνούν λοιπόν και με την άποψη της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC), όσον αφορά τη σχέση ανεξαρτησίας και μακροχρόνιας θητείας ελεγκτών.

Ένα ακόμη συμπέρασμα αυτής της μελέτης είναι ότι, τα προαιρετικά δεδουλευμένα τείνουν να γίνονται όλο και πιο αρνητικά καθώς αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών, που σημαίνει ότι οι πελάτες λόγω της ευελιξίας που αποκτούν με την πάροδο των χρόνων, μειώνουν τα κέρδη τους για να τα εμφανίσουν ως «μελλοντικά». Διαπιστώνεται δηλαδή ότι όσο περνάνε τα χρόνια, η ελεγχόμενη εταιρεία έχει τη δυνατότητα να ξεπερνάει συνεχώς τα προϋπολογιζόμενα κέρδη.

Τέλος τα ευρήματα αυτής της μελέτης έχουν σοβαρές επιπτώσεις στο ελεγκτικό-λογιστικό επάγγελμα. Αν η ανεξαρτησία εξασθενίζει από μακροχρόνιες θητείες ελεγκτών, τότε πρόσθετη νομοθεσία πρέπει να παρθεί όπως η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών.

3.3 Ye, Carson and Simnett³⁶ (2006)

Σύμφωνα με τους ερευνητές, η επαγγελματική ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών αποτελεί τον ακρογωνιαίο λίθο του ελεγκτικού επαγγέλματος και το στοιχείο εκείνο που δίνει αξία σε έναν εκτεταμένο λογιστικό έλεγχο. Τα σκάνδαλα που ξέσπασαν στο παρελθόν και μάλιστα σε εταιρείες κολοσσούς, όπως της Enron στις Η.Π.Α. και της HIH Insurance στην Αυστραλία, έχουν θέσει σε αμφισβήτηση τόσο το ζήτημα της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών όσο και αυτό της ποιότητας του εξωτερικού ελέγχου. Πιο συγκεκριμένα, η οικονομική εξάρτηση που προκύπτει από την παροχή μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, η οικειότητα που αναπτύσσεται κατά την διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή, αλλά και οι διαπροσωπικές σχέσεις που δημιουργούνται ανάμεσα σε στελέχη της ελεγχόμενης εταιρείας και ελεγκτές, θεωρείται ότι εξασθενίζουν την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Για να ανακτηθεί η εμπιστοσύνη του επενδυτικού και όχι μόνο κοινού, έχουν θεσπισθεί μέτρα όπως η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών αλλά και η απαγόρευση παροχής συγκεκριμένων μη-ελεγκτικών υπηρεσιών από την ελεγκτική εταιρεία προς την εταιρεία-πελάτη.

Τα μέτρα αυτά παρ' όλο που έχουν συμβάλει στην αντιμετώπιση της ανεξαρτησίας, αδυνατούν να απαντήσουν σε κάποια βασικά ερωτήματα. Αυτό κάνει η έρευνα των Ye, Carson και Simnett που έρχεται να δώσει απαντήσεις α) για το ποιοι παράγοντες επηρεάζουν την απόφαση της ελεγχόμενης εταιρείας να αγοράσει μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από τον ορκωτό ελεγκτή της και β) για το πώς οι οικονομικοί και κοινωνικοί δεσμοί που αναπτύσσονται ανάμεσα σε ελεγκτές και πελάτες επηρεάζουν την ελεγκτική ανεξαρτησία. Έχει μάλιστα σαν στόχο να εξακριβώσει τους παράγοντες που επηρεάζουν το επίπεδο των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών που παρέχονται, εστιάζοντας στην διάρκεια της θητείας του ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρείας, αλλά και να εξετάσει αν και πώς η ελεγκτική ανεξαρτησία επηρεάζεται από την παροχή των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Έτσι η έρευνα των Ye, Carson και Simnett οργανώνεται με βάση τις ακόλουθες τέσσερις κύριες υποθέσεις :

---

³⁶ Ye P., Carson E. and Simnett R., 2006, Threats to Auditor Independence: The Impact of Non-Audit Services, Tenure and Alumni Affiliation, School of Accounting University of NSW, Sydney NSW 2052.

H₁ : Όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας της ελεγκτικής εταιρείας, ο πελάτης (ελεγχόμενη εταιρεία) θα έχει υπό την κατοχή του όλο και μεγαλύτερο επίπεδο μη-ελεγκτικών υπηρεσιών.

H₂ : Όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή, η ελεγχόμενη εταιρεία θα έχει υπό την κατοχή της όλο και μεγαλύτερο επίπεδο μη-ελεγκτικών υπηρεσιών.

H₃ : Εταιρείες των οποίων η διοίκηση διατηρεί φιλικούς δεσμούς με τον ορκωτό ελεγκτή, θα αγοράσει περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες από την ελεγκτική εταιρεία.

H₄ : Υψηλά επίπεδα μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, θα μειώσουν την τάση του ορκωτού ελεγκτή να διαπιστώσει επιφυλάξεις όσον αφορά την ομαλή συνέχιση των δραστηριοτήτων της επιχείρησης.

Η παρούσα έρευνα εξετάζει το έτος 2002, δηλαδή μετά το σκάνδαλο της Enron και έτσι είναι σε θέση να αντιλαμβάνεται ευκολότερα τα χαρακτηριστικά της σχέσης μεταξύ ελεγκτή και πελάτη, στα πλαίσια της συζήτησης γύρω από το θέμα της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών. Το αρχικό δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από 1238 επιχειρήσεις, όμως μετά τον αποκλεισμό των εταιρειών που προσέφεραν υπηρεσίες χρηματοοικονομικού τομέα αλλά και κάποιων άλλων εταιρειών με ελλιπή στοιχεία, κατέληξαν σε ένα δείγμα από 912 επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές, το έτος 2002, διαπραγματεύονταν στο Χρηματιστήριο Αξιών της Αυστραλίας.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας επιβεβαιώνουν το γεγονός ότι σε γενικές γραμμές, υπάρχει μια προθυμία από την μεριά των ελεγχόμενων εταιρειών να αγοράζουν και άλλου είδους υπηρεσίες μη-ελεγκτικές. Μάλιστα προκύπτει ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της σχέσης μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και πελάτη, τότε αυτή η προθυμία γίνεται όλο και πιο έντονη. Επίσης ένα άλλο συμπέρασμα της έρευνας, είναι ότι η τάση που έχουν οι ορκωτοί ελεγκτές να εκφράζουν επιφυλάξεις σχετικά με την ομαλή συνέχιση των δραστηριοτήτων της ελεγχόμενης εταιρείας, εξαρτάται από το επίπεδο των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών που αγοράζει η ελεγχόμενη από την ελεγκτική εταιρεία. Τελικά η έρευνα κλείνει με το συμπέρασμα ότι η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, το επίπεδο των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, είναι τρία στοιχεία που έχουν άμεση σχέση

μεταξύ τους, πράγμα που σημαίνει ότι μια μεγάλη διάρκεια θητείας του ορκωτού ελεγκτή θα μπορούσε να πλήξει σε μεγαλύτερο βαθμό την ανεξαρτησία του σε σχέση με μια μικρότερη θητεία.

3.4 Booker and Daniels³⁷ (2008)

Σκοπός αυτής της έρευνας είναι να παρέχει εμπειρικά στοιχεία σχετικά με την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή αλλά και την ποιότητα του ελέγχου. Ενώ το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών είναι πολυσυζητημένο, δεν υπάρχει αρκετή εμπειρική έρευνα για να την υποστηρίξει ή να την απορρίψει. Έτσι στην συγκεκριμένη έρευνα μελετούνται και τα δύο, δηλαδή το αν επηρεάζεται και η ανεξαρτησία του ελεγκτή αλλά και η ποιότητα του ελέγχου, καθώς αρκετοί πιστεύουν ότι η χρονική διάρκεια που μια ελεγκτική εταιρεία έχει σχέση με έναν πελάτη, διακινδυνεύει την ανεξαρτησία του ελεγκτή, που επίσης επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου. Οι παρακάτω ερωτήσεις σχεδιάστηκαν σαν οδηγός για αυτήν την έρευνα :

- 1) Επηρεάζει η εναλλαγή ελεγκτικού φορέα την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή ?
- 2) Τι επίδραση έχει, αν έχει κάποια, η διάρκεια του ελέγχου στην ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή ?
- 3) Επηρεάζει η εναλλαγή ελεγκτικού φορέα την ποιότητα του ελέγχου ?
- 4) Τι επίδραση έχει, αν έχει κάποια, η διάρκεια του ελέγχου στην ποιότητα του ελέγχου ?

Ακολουθώντας το παράδειγμα προηγούμενων ερευνών, τραπεζικοί υπάλληλοι στον τομέα των δανείων επιλέχθηκαν ως συμμετέχοντες για αυτή τη μελέτη, εξαιτίας της εκτενούς ενασχόλησής τους με πελάτες ελεγκτικών φορέων καθώς και επειδή θεωρούνται ικανοί χρήστες οικονομικών πληροφοριών. Η έρευνα αυτή περιλαμβάνει ένα πειραματικό σενάριο που σχετίζεται με την πολιτική της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών. Το σενάριο περιλαμβάνει μια σύντομη περίπτωση μιας υποθετικής εταιρείας, που αναφέρεται ως “Dunmore”. Η Dunmore είναι μια εταιρεία

---

³⁷ Booker Q. and Daniels B., 2008, The Effects of Audit Firm Rotation on Perceived External Auditor Independence and Audit Quality, Jackson State University.

δημοσίου δικαίου. Το κύριο ενδιαφέρον σε αυτή την περίπτωση είναι ένα λάθος στις φορολογικές δηλώσεις πριν από τον έλεγχο, το οποίο η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας δεν θέλει να διορθώσει λόγω της πιθανής επίδρασης που θα μπορούσε να έχει στις φορολογικές δηλώσεις της εταιρείας του τρέχοντος έτους. Αν η διοίκηση διόρθωνε το λάθος θα προκαλούσε σημαντική μείωση στα καθαρά κέρδη της εταιρείας. Αν οι ελεγκτές ανακάλυπταν το λάθος, η διοίκηση έχει αποφασίσει να ζητήσει από τους ελεγκτές να επιτρέψουν την καταγραφή του λάθους την επόμενη χρονιά.

Σε καθένα από τα τραπεζικά στελέχη, ειδικά στον τομέα των δανείων απεστάλησαν 3 διαφορετικά σενάρια ελεγκτικής εναλλαγής. Στο πρώτο σενάριο, η εταιρεία δεν ακολούθησε την πολιτική της εναλλαγής του ελεγκτικού φορέα και σταθερά χρησιμοποιούσε την ίδια ελεγκτική εταιρεία. Στο δεύτερο και τρίτο σενάριο ακολουθήθηκε η πολιτική της εναλλαγής του ελεγκτικού φορέα κάθε 7 χρόνια. Η διάρκεια του ελέγχου ήταν 1 χρόνος για το δεύτερο σενάριο και 6 χρόνια για το τρίτο σενάριο. Συνολικά 1000 δείγματα ταχυδρομήθηκαν και το αποτελεσματικό ποσοστό των απαντήσεων ήταν 24,07%. Το πείραμα αυτό χρησιμοποιήθηκε για να προσδιορίσει εάν η αντίληψη των συμμετεχόντων για την ανεξαρτησία του ελεγκτικού φορέα και την ποιότητα του ελέγχου στα 3 διαφορετικά πειραματικά σενάρια, διαφέρει λόγω της εφαρμογής της υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτικής εταιρείας και της διάρκειας του εξωτερικού ελέγχου κατά την περίοδο της εναλλαγής.

Τα αποτελέσματα δείχνουν σημαντικές διαφορές στις αντιλήψεις περί ανεξαρτησίας όταν η εταιρεία ακολουθούσε πολιτική εναλλαγής σε αντίθεση με όταν δεν υπήρχε καθεστώς εναλλαγής. Η ύπαρξη εναλλαγής ελεγκτικού φορέα αυξάνει σημαντικά την ανεξαρτησία του φορέα αυτού. Ωστόσο η διάρκεια του ελέγχου κατά την περίοδο της εναλλαγής δεν αλλάζει σημαντικά την αντίληψη περί ανεξαρτησίας. Επίσης τα ευρήματα δείχνουν ότι ούτε η ύπαρξη μιας πολιτικής εναλλαγής του ελεγκτικού φορέα αλλά ούτε και η διάρκεια του ελέγχου επηρεάζουν σημαντικά την ποιότητα του ελέγχου. Επιπλέον δείχνουν ότι οι εταιρείες μπορούν να αυξήσουν την ανεξαρτησία του ορκωτού ελεγκτή, υιοθετώντας μια πολιτική εναλλαγής και ότι η υποχρεωτική εναλλαγή θα πρέπει να συνεχίσει να μελετάται και να θεωρείται σαν ενδεχόμενο.

Τέλος τα αποτελέσματα αυτής της ερευνητικής μελέτης δείχνουν ότι η παρουσία της υποχρεωτικής εναλλαγής αύξησε την ανεξαρτησία του ελέγχου αλλά όχι και την ποιότητα του ελέγχου, Ωστόσο η αύξηση της διάρκειας του ελέγχου μέσα στα πλαίσια της υποχρεωτικής εναλλαγής από 1 σε 6 χρόνια απέτυχε να επηρεάσει σημαντικά την ανεξαρτησία του ελεγκτικού φορέα. Επομένως προτείνεται στους νομοθέτες να συνεχίσουν να απαιτούν την υποχρεωτική εναλλαγή του ελεγκτικού φορέα στις εταιρείες δημοσίου δικαίου (publicly traded companies).

3.5 Fairchild³⁸ (2008)

Η έρευνα του Fairchild μελετά την επίδραση που έχει η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών πάνω στο βαθμό της λογιστικής απάτης αλλά και στο είδος των πιστοποιητικών ελέγχου που εκδίδουν. Δύο συγκρουόμενα συμφέροντα εξετάζονται εδώ. Από την μία μεριά, όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, αυξάνεται και η ικανότητα του ελεγκτή να διαπιστώσει τις λογιστικές απάτες και προσπάθειες της διοίκησης να χειραγωγήσει τα κέρδη, ενώ απ' την άλλα μεριά όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας τους, ο ελεγκτής γίνεται πιο φιλικός και διαλλακτικός απέναντι στη διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας, η οποία μπορεί να αυξήσει τα κίνητρα της απάτης.

Προκειμένου να αναλυθούν αυτά τα ζητήματα, ο ερευνητής έχει δημιουργήσει ένα ελεγκτικό παίγνιο, στο οποίο ο διευθυντής της ελεγχόμενης εταιρείας παίρνει μια απόφαση, για το αν πρέπει να διαπράξει λογιστική απάτη ή όχι. Στην συνέχεια ο ελεγκτής αποφασίζει για το αν θα πρέπει να εκτελέσει έναν τυπικό ή έναν εκτεταμένο λογιστικό έλεγχο. Το δίλημμα του ελεγκτή έγκειται στο γεγονός ότι το επίπεδο του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου, έχει σημαντικές επιπτώσεις στην πιθανότητα να ανιχνευθεί μια λογιστική απάτη. Μετά την έκβαση του λογιστικού ελέγχου, ο ελεγκτής αποφασίζει για το αν πρέπει να εκδόσει μια ανεπιφύλακτη ή μια αρνητική γνώμη. Συμπερασματικά, η επίδραση της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην ανίχνευση της λογιστικής απάτης και στην χειραγωγήση των κερδών από την μεριά της ελεγχόμενης επιχείρησης, εξαρτάται είτε από την ικανότητα του

---

³⁸ Fairchild R., 2008, Auditor Tenure, Managerial Fraud, and Report Qualification : A Game-Theoretic Approach.

ορκωτού ελεγκτή να είναι αμερόληπτος είτε αυτός κυριαρχείται από έλλειψη ανεξαρτησίας και αντικειμενικότητας. Οι ηθικές διαστάσεις του μοντέλου εξετάζονται και οι πολιτικές επιπτώσεις παρέχονται, σχετικά με τις συζητήσεις που γίνονται στο ερευνητικό περιβάλλον, όσον αφορά το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών.

Πιο συγκεκριμένα, σύμφωνα με το παίγνιο που υιοθετείται στο μοντέλο του Fairchild, ο ελεγκτής και ο πελάτης ενεργούν με βάση τις προσδοκίες που έχει ο ένας για τον άλλο. Έτσι ο διευθυντής της ελεγχόμενης εταιρείας λαμβάνει υπόψη του, το μέγεθος του εξωτερικού ελέγχου και το είδος της έκθεσης ελέγχου, ενώ ο ορκωτός ελεγκτής προσπαθεί να αντιληφθεί το μέγεθος της λογιστικής απάτης στην οποία έχει προβεί η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας. Έτσι για κάθε μία κίνηση που γίνεται από την μεριά της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρείας, ακολουθούν δύο κινήσεις του ορκωτού ελεγκτή. Όπως προαναφέρθηκε, σε πρώτη φάση η διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας αποφασίζει για το αν θα προβεί λογιστική απάτη, ενώ στη συνέχεια ο ελεγκτής αποφασίζει για το είδος του λογιστικού ελέγχου που θα διεξάγει, δηλαδή αν θα ακολουθήσει έναν τυπικό ή έναν πιο εκτεταμένο και χρονοβόρο έλεγχο. Αν η ελεγχόμενη εταιρεία έχει προβεί σε λογιστική απάτη, τότε ο ελεγκτής την αποκαλύπτει με μια συγκεκριμένη πιθανότητα. Έπειτα εκδίδει την έκθεση ελέγχου, η οποία μπορεί να είναι είτε θετική είτε αρνητική. Για την ισορροπία του μοντέλου, θεωρείται σαν δεδομένο, ότι οι προσδοκίες της κάθε πλευράς για τις προσδοκίες της άλλης πλευράς, είναι σωστές και ότι οι ενέργειες που γίνονται και από τις δύο μεριές οδηγούν στο καλύτερο δυνατό αποτέλεσμα.

Η ανάλυση του παραπάνω παιγνίου οδηγεί σε δύο αντικρουόμενα συμπεράσματα. Από την μία μεριά υποστηρίζεται ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, τότε αυτοί εξοικειώνονται καλύτερα με τα δεδομένα της εταιρείας-πελάτη, λαμβάνουν περισσότερες πληροφορίες και έχουν μεγαλύτερες πιθανότητες να εντοπίσουν την απάτη. Η αντίθετη μεριά υποστηρίζει ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, αυτοί επηρεάζονται ευκολότερα από την διοίκηση της εταιρείας-πελάτη που τους προτρέπει να κάνουν τα “στραβά” μάτια σε μία ενδεχόμενη παραποίηση οικονομικών δεδομένων.

Το καταληκτικό συμπέρασμα του μοντέλου του Fairchild, δείχνει μια τάση να ανιχνεύονται οι λογιστικές απάτες της διοίκησης με την πάροδο του χρόνου και

καθώς η θητεία του ελεγκτή αυξάνεται. Υπάρχει όμως ένα «κρίσιμο» όριο στην διάρκεια της θητείας του ελεγκτή, πέρα από το οποίο ο ελεγκτής δεν καταβάλλει σοβαρές προσπάθειες ανίχνευσης των λογιστικών απατών, απόρροια της πολύ καλής σχέσης που έχει αναπτύξει με την ελεγχόμενη εταιρεία. Επομένως από την στιγμή που διαπιστώνεται μια εξασθένηση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή και κατ' επέκταση της ποιότητας του ελέγχου μετά από ένα κρίσιμο σημείο της θητείας του, θα ήταν σωστό σύμφωνα με τον Fairchild να καθιερωθεί, όπως πολλοί ρυθμιστικοί φορείς έχουν προτείνει, η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 4

ΕΡΕΥΝΕΣ ΥΠΕΡ ΤΗΣ ΜΑΚΡΟΧΡΟΝΙΑΣ ΘΗΤΕΙΑΣ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

4.1 Γενικά

Όσοι είναι αντίθετοι με την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, ισχυρίζονται ότι η ίδια η αγορά παρέχει ισχυρά οικονομικά και θεσμικά κίνητρα για την ελεγκτική ανεξαρτησία, κάνοντας έτσι την υποχρεωτική εναλλαγή εντελώς περιττή. Πολλές έρευνες έχουν δείξει ότι τα κίνητρα για την εξασφάλιση καλής φήμης έχουν μεγάλη επίδραση στην ελεγκτική ανεξαρτησία και κατά συνέπεια στην ποιότητα του ελέγχου. Η φήμη ενός ελεγκτή όταν εκδίδει αναφορές υψηλής ποιότητας, σχετίζεται θετικά με την ικανότητα του να κερδίζει υψηλότερες αμοιβές και να προσελκύει πελάτες. Αναλόγως και η δυσφήμιση που προκαλείται από την δημόσια αποκάλυψη μιας ελεγκτικής αποτυχίας μπορεί να κοστίσει σημαντικά στους ελεγκτές, καθώς μπορεί να μειώσει σημαντικά την προσέλκυση μελλοντικών πελατών. Έτσι η καλή φήμη είναι αυτή που παρακινεί τους ορκωτούς ελεγκτές να διατηρήσουν την ανεξαρτησία τους, καθώς στην περίπτωση μιας αποτυχίας, η οποία θεωρείται έλλειψη ανεξαρτησίας, ρισκάρουν να χάσουν μελλοντικούς πελάτες. Επομένως, μπορεί κανείς να ισχυριστεί ότι σε καλά ανεπτυγμένες ελεγκτικά αγορές, η πιθανότητα δυσφήμισης που σχετίζεται και με πιθανή απώλεια μελλοντικών συνεργασιών, είναι αρκετά δυνατή ώστε να αποτρέψει το ρίσκο της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτή και πελάτη. Τα παραπάνω επιχειρήματα προτείνουν ότι και μόνο το ενδιαφέρον των ελεγκτών για καλή φήμη, βοηθά στο να διατηρηθεί η ελεγκτική ανεξαρτησία. Οι έρευνες που ακολουθούν, παρουσιάζουν προτάσεις που είναι αντίθετες με το ζήτημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών.

4.2 Vanstraelen³⁹ (2000)

Οι αγγλοαμερικανικές χώρες, όπως η Μεγάλη Βρετανία και οι Η.Π.Α., επιτρέπουν στις επιχειρήσεις να αλλάζουν τους εξωτερικούς ορκωτούς ελεγκτές τους ακόμη και κάθε χρόνο. Αντιθέτως, αρκετές ηπειρωτικές ευρωπαϊκές χώρες, περιορίζουν τις συνεχείς εναλλαγές των ελεγκτών, επιτρέποντας μόνο ανανεώσιμες μακροχρόνιες σχέσεις μεταξύ ορκωτών ελεγκτών και ελεγχόμενων επιχειρήσεων. Η έρευνα αυτή μελετά αυτό ακριβώς, δηλαδή τον αντίκτυπο που έχουν αυτές οι ανανεώσιμες μακροχρόνιες σχέσεις, στην ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Επειδή μάλιστα η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου καθορίζεται από την άποψη των εξωτερικών χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, ερευνάται κατά πόσο αυτές οι σχέσεις επηρεάζουν την ανεξαρτησία του ελεγκτή αλλά και την συνολική συμπεριφορά του.

Το κίνητρο για αυτή την έρευνα ήταν η έλλειψη κοινής αποδοχής ανάμεσα στους ερευνητές, για τις συνέπειες της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών στην ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Σε αντίθεση με άλλες παρόμοιες έρευνες που σπανίως χρησιμοποιούν δεδομένα διαθέσιμα στο ευρύ κοινό, η ερευνητική μεθοδολογία αυτής της μελέτης, συνίσταται στην ανάπτυξη ενός λογιστικού προτύπου οπισθοδρόμησης στο οποίο οι επεξηγηματικές μεταβλητές μετριοούνται, χρησιμοποιώντας στοιχεία δημοσίως διαθέσιμα.

Η έρευνα οργανώθηκε με τον ακόλουθο τρόπο. Στο πρώτο κομμάτι, συζητείται το θέμα της ποιότητας του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου, από την μεριά των επενδυτών και των άλλων εξωτερικών χρηστών των χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Το δεύτερο κομμάτι εστιάζεται στην σχέση μεταξύ ελεγκτών και εταιρειών, ενώ το τρίτο μας δίνει μια συνοπτική περιγραφή της αγοράς υπηρεσιών λογιστικού ελέγχου στο Βέλγιο, όπου η έρευνα πραγματοποιήθηκε. Στο τέταρτο κομμάτι διατυπώνονται οι ερευνητικές ερωτήσεις και στο πέμπτο περιγράφονται τόσο το ερευνητικό σχέδιο όσο και η μεθοδολογία που ακολουθούνται κατά την ανάλυση και παρουσίαση των αποτελεσμάτων. Τέλος συνάγονται τα συμπεράσματα και

---

³⁹ Vanstraelen A., 2000, Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality, The European Accounting Review, pages : 419-442.

δίνονται προτάσεις για περαιτέρω έρευνα. Στην συνέχεια ακολουθεί μια ανάλυση του τέταρτου μέρους της έρευνας, όπου διατυπώνονται οι ερευνητικές ερωτήσεις.

Σ' αυτό λοιπόν το κομμάτι, εξετάζεται αν οι ανανεώσιμες μακροχρόνιες σχέσεις μεταξύ ελεγκτών και εταιρειών, επηρεάζουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Η πρώτη ερευνητική ερώτηση (research question) είναι η ακόλουθη :

EE₁ : Οι ορκωτοί ελεγκτές που έχουν μια μακροχρόνια σχέση με τον πελάτη τους, είναι λιγότερο πρόθυμοι να εκδώσουν μια αρνητική έκθεση ελέγχου, σε σχέση με τους ελεγκτές που έχουν μια πιο σύντομη θητεία ?

Θα μπορούσε να αναμένεται, ότι όσο μεγαλύτερη είναι η σχέση μεταξύ ελεγκτή και πελάτη, τόσο πιο πιθανό είναι να εκδοθεί από την μεριά του ελεγκτή, μια ανεπιφύλακτη έκθεση ελέγχου. Αυτή η προσδοκία είναι βασισμένη στην πεποίθηση ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις ελεγκτών-πελατών θα μπορούσαν να επηρεάσουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Έτσι γίνεται η εξής υπόθεση :

H₁ : Όσο πιο μακροσκελής είναι η σχέση ελεγκτή-πελάτη, τόσο λιγότερο πιθανό είναι ο ελεγκτής να εκδώσει ένα “μη - καθαρό ” πιστοποιητικό ελέγχου.

Ακολουθεί η δεύτερη ερευνητική ερώτηση :

EE₂ : Η συμπεριφορά του ορκωτού ελεγκτή στα δύο πρώτα χρόνια της θητείας του σε μια εταιρεία, διαφέρει σε σχέση με την συμπεριφορά του τον τελευταίο χρόνο αυτής της θητείας ?

Θα μπορούσε να αναμένεται, ότι οι ελεγκτές είναι περισσότερο πρόθυμοι να κάνουν συμβιβασμούς με την διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας, κατά τον τελευταίο χρόνο της θητείας τους, με την ελπίδα της ανανέωσης της συνεργασίας τους. Γι' αυτό υποθέεται ότι :

H₂ : Οι ελεγκτές είναι περισσότερο πρόθυμοι να εκδώσουν μια ανεπιφύλακτη έκθεση ελέγχου στο τελευταίο έτος της θητείας τους σε μια εταιρεία, σε σύγκριση με τα προηγούμενα χρόνια.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, προτείνουν ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις ελεγκτών-πελατών, αυξάνουν σημαντικά την πιθανότητα οι ελεγκτές να εκδώσουν μια ανεπιφύλακτη έκθεση ελέγχου ή διαφορετικά μειώνουν την προθυμία του

ελεγκτή να εκδώσει μια αρνητική έκθεση γνώμης. Επίσης διαπιστώθηκε μια σημαντική διαφορά στην συμπεριφορά του ελεγκτή, ανάμεσα στα πρώτα δύο χρόνια που ήταν σε μια εταιρεία και στον τελευταίο χρόνο της θητείας του στην ίδια εταιρεία. Δηλαδή οι ελεγκτές είναι περισσότερο πρόθυμοι να εκδώσουν μια αρνητική έκθεση ελέγχου στα πρώτα δύο χρόνια απ' ότι στο τελευταίο έτος της θητείας τους. Αυτό ενδεχομένως να αποτελεί μια ένδειξη, ότι η απόφαση να ανανεωθεί η θητεία του ελεγκτή έχει παρθεί και έχει γνωστοποιηθεί στον ίδιο, πριν εκδώσει το τελευταίο πιστοποιητικό ελέγχου για την συγκεκριμένη εταιρεία.

Γίνεται λοιπόν εύκολα αντιληπτό, ότι τα αποτελέσματα αυτής της τακτικής, ίσως να συμφωνούν με την άποψη της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών για να διατηρήσουν την ποιότητα του ελέγχου που λαμβάνουν οι εξωτερικοί χρήστες. Εντούτοις, λαμβάνοντας υπόψη όλα τα θεωρητικά στοιχεία που επιβεβαιώνουν τις δυσμενείς επιπτώσεις από την εναλλαγή των ελεγκτών, η Vanstraelen καταλήγει στην άποψη ότι υπάρχει ανάγκη να αναπτυχθούν εναλλακτικά μέτρα για να προστατευθεί η ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών.

Τέλος η περαιτέρω έρευνα θα μπορούσε να αναλύσει τον αντίκτυπο των μακροχρόνιων σχέσεων ελεγκτών-πελατών, στην ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου από την μεριά της διαχείρισης της εκάστοτε επιχείρησης. Από αυτήν την άποψη, μια ποιοτική ανάλυση με βάση τη δύναμη των συνεντεύξεων μπορεί να είναι ελπιδοφόρα. Πάντως μια ταυτόχρονη εξέταση της άποψης τόσο της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρείας όσο και των εξωτερικών χρηστών των οικονομικών καταστάσεων, θα μπορούσε να οδηγήσει σε αυστηρότερα συμπεράσματα.

4.3 Ebrahim⁴⁰ (2001)

Ένα μεγάλο μέρος των ερευνητικών υποθέσεων που έχουν προηγηθεί, εξετάζει τους διάφορους παράγοντες που επηρεάζουν την χειραγώγηση των κερδών από τους διάφορους manager. Μια πολιτική δηλαδή που αποβλέπει καθαρά σε ικανοποίηση των προσωπικών συμφερόντων των διάφορων στελεχών. Επειδή αυτή η συμπεριφορά

---

⁴⁰ Ebrahim A., 2001, Auditing Quality, Auditor Tenure, Client Importance, and Earnings Management : An Additional Evidence, Rutgers University.

επηρεάζει αυτόματα την ποιότητα των πληροφοριών που λαμβάνει το επενδυτικό κοινό, η Αμερικανική Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς (SEC), έχει γίνει πιο αυστηρή σε θέματα χειραγώγησης των κερδών από την πλευρά των manager.

Ο Ebrahim βασιζόμενος και σε προηγούμενες μελέτες, βάζει σαν στόχο της έρευνας του, την εξέταση της σχέσης μεταξύ της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου και της χειραγώγησης των κερδών από την μεριά της διοίκησης της ελεγχόμενης εταιρείας, αφού λάβει υπόψη του και άλλες μεταβλητές, όπως η διάρκεια της θητείας του εξωτερικού ελεγκτή αλλά και η σημασία του πελάτη.

Η οργάνωση της έρευνας του ακολουθεί την παρακάτω δομή. Μετά τις εισαγωγικές παρατηρήσεις, ακολουθεί το δεύτερο μέρος όπου συζητείται η υπόθεση της ασφάλειας του ελέγχου σε σχέση με την ποιότητα των λογιστικών πληροφοριών. Στο τρίτο μέρος, συγκεντρώνονται οι διάφορες απόψεις άλλων ερευνών που αφορούν το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας σαν τρόπος μέτρησης της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου. Η συνέχεια της έρευνας περιλαμβάνει μια συζήτηση για τις διαπιστώσεις των προηγούμενων ερευνών, όσον αφορά τη σχέση μεταξύ χειραγώγησης κερδών και ποιότητας ελέγχου, ενώ στο πέμπτο κομμάτι διατυπώνεται η υπόθεση της παρούσας έρευνας και εξηγείται η μορφή της. Το έκτο μέρος παρέχει όλα τα ενδεικτικά στοιχεία και τα αποτελέσματα που προκύπτουν και στο έβδομο και τελευταίο μέρος παρέχονται οι τελικές διαπιστώσεις και τα συμπεράσματα του ερευνητή.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από αμερικανικές επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται στους δείκτες NYSE, AMEX και NASDAQ, με όλα τα απαραίτητα στοιχεία που είναι διαθέσιμα για να υπολογίσουν τη χρονική έκδοση του τροποποιημένου μοντέλου του Jones, από το 1988 έως το 1999. Το συγκεκριμένο μοντέλο όπως αναφέρεται, υπολογίζει τα προαιρετικά δεδουλευμένα για τα έτη 1997, 1998 και 1999, και τα συγκρίνει με τις υπόλοιπες χρονιές που υπάρχουν διαθέσιμα στοιχεία. Από το δείγμα έχουν αποκλειστεί εταιρείες που παρείχαν οικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες, όπως και σε προηγούμενες μελέτες, επειδή τα οικονομικά τους στοιχεία διαφέρουν σημαντικά από τις εταιρείες του μη-οικονομικού κλάδου. Τελικά το δείγμα που προέκυψε, αποτελείται από 5077 παρατηρήσεις για ένα σύνολο 1938 εταιρειών.

Ο Ebrahim, έχοντας κατά νου, μια σειρά από προηγούμενες έρευνες, υποθέτει ότι οι διοικήσεις των ελεγχόμενων εταιρειών θα περιορίσουν την χειραγώγηση των αποτελεσμάτων τους, αν ο εξωτερικός έλεγχος των χρηματοοικονομικών καταστάσεων γίνει από ελεγκτές με υψηλή ποιότητα. Πιο συγκεκριμένα, η υπόθεση που χρησιμοποιεί είναι η εξής :

H₁ : Το μέγεθος των δραστηριοτήτων χειραγώγησης των κερδών (μετρημένο με την απόλυτη τιμή των προαιρετικών δεδουλευμένων), θα είναι αρνητικά συσχετισμένο με την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου (μετρημένη με βάση το μέγεθος της ελεγκτικής εταιρείας).

Μάλιστα στη διατύπωση της παραπάνω υπόθεσης, ο Ebrahim χρησιμοποιεί μια μελέτη της DeAngelo (1981, έχει αναφερθεί στο 1^ο κεφάλαιο), που υποστηρίζει ότι οι μεγάλες σε μέγεθος ελεγκτικές εταιρείες, παρέχουν λογιστικό έλεγχο υψηλής ποιότητας και πιο ανεξάρτητο, απ' ότι οι μικρότερες.

Η έρευνα λοιπόν μελέτησε την επίδραση τριών παραγόντων λογιστικού ελέγχου στην συμπεριφορά της χειραγώγησης των κερδών, όπως η ποιότητα του λογιστικού, η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών και η σημασία των πελατών. Διαπιστώθηκε η βασική υπόθεση της έρευνας, ότι δηλαδή υπάρχει αρνητική σχέση μεταξύ ποιότητας ελέγχου και χειραγώγησης κερδών. Αυτό σημαίνει ότι οι πελάτες των μεγαλύτερων ελεγκτικών εταιρειών, συνδέονται με χαμηλότερα επίπεδα χειραγώγησης των κερδών. Όσον αφορά την σημασία του πελάτη, διαπιστώθηκε ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να έχουν επιπτώσεις στην ανεξαρτησία και την αποδοτικότητα του ελεγκτή κατά την διάρκεια της διενέργειας του ελέγχου. Επίσης, η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών σχετίζεται αρνητικά με το μέγεθος των προαιρετικών δεδουλευμένων, πράγμα που δείχνει ότι με την πάροδο του χρόνου ο ελεγκτής εξοικειώνεται καλύτερα με το εργασιακό περιβάλλον του πελάτη και γίνεται πιο ικανός στο να ανιχνεύσει και να αποτρέψει προσπάθειες παραπλανητικής χρήσης των προαιρετικών δεδουλευμένων. Αυτό είναι που μας ενδιαφέρει στην παρούσα εργασία.

4.4 Geiger and Raghunandan⁴¹ (2002)

---

⁴¹ Geiger A. and Raghunandan K., 2002, Auditor Tenure and Audit Reporting Failures, A Journal of Practice & Theory.

Ο στόχος αυτής της μελέτης είναι να εξετάσει την σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή και των αποτυχιών του λογιστικού ελέγχου. Το κίνητρο για να γίνει αυτή η έρευνα προήλθε α) από το ενδιαφέρον της Αμερικανικής Επιτροπής Κεφαλαιαγοράς (SEC) για το συγκεκριμένο θέμα και β) από το ενδιαφέρον των νομοθετών σε πολλές χώρες για το ζήτημα της αλληλεπίδρασης μεταξύ της διάρκειας της θητείας και της ανεξαρτησίας των ελεγκτών.

Το ζήτημα της χρονικής διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών έχει υπάρξει αντικείμενο συζήτησης τόσο στις Η.Π.Α. όσο και σε πολλές ευρωπαϊκές και όχι μόνο χώρες. Αρχικά αναφέρουν ότι υπάρχουν τόσο υποστηρικτές όσο και αντίπαλοι της υποχρεωτικής εναλλαγής. Από την μία μεριά οι υποστηρικτές θεωρούν ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας, μειώνεται η ανεξαρτησία και κατά συνέπεια η ποιότητα του ελέγχου αφού οι ελεγκτές ενδίδουν στις πιέσεις της διοίκησης, ενώ οι αντίπαλοι θεωρούν ότι οι ελεγκτές επηρεάζονται πιο εύκολα από έναν καινούριο πελάτη παρά από κάποιον που υπάρχει μια σχέση με μεγάλη χρονική διάρκεια.

Οι νομοθέτες στις Η.Π.Α. έχουν κατά καιρούς ανυψώσει το ζήτημα μιας πιθανής σχέσης μεταξύ μεγάλης διάρκειας θητείας του ελεγκτή και αποτυχιών ελέγχου, μαζί με την πιθανότητα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών. Αν και υπάρχουν πολλοί ορισμοί για την αποτυχία του λογιστικού ελέγχου, σε αυτήν την έρευνα εξετάζονται οι εκθέσεις ελέγχου των ορκωτών ελεγκτών για πελάτες που κήρυξαν πτώχευση. Πιο συγκεκριμένα, εξετάζεται εάν υπάρχει σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας και αποτυχιών λογιστικού ελέγχου για πτωχευμένες επιχειρήσεις, όπου σαν αποτυχία λογιστικού ελέγχου ορίζεται μια περίπτωση όπου η εταιρεία που έχει κηρύξει πτώχευση, δεν έλαβε μια έκθεση με επιφυλάξεις πριν οδηγηθεί στην πτώχευση.

Η έρευνα που είναι βασισμένη σε ένα δείγμα 117 εταιρειών που κήρυξαν πτώχευση κατά την περίοδο 1996-1998, προτείνει ότι οι ελεγκτές είναι λιγότερο πιθανό να τροποποιήσουν τις απόψεις τους για τις χρηματοοικονομικές καταστάσεις μιας ελεγχόμενης εταιρείας ακριβώς πριν την πτώχευση, κατά την διάρκεια των πρώτων χρόνων της συμφωνίας με τον πελάτη. Εξετάζονται οι εκθέσεις ελέγχου αυτών των εταιρειών αλλά και η σχέση μεταξύ του είδους της έκθεσης λογιστικού ελέγχου πριν την πτώχευση και της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών. Έτσι οι

Geiger και Raghunandan διατύπωσαν την ερευνητική ερώτηση της ερευνάς τους, με βάση τις αντικρουόμενες απόψεις που προαναφέρθηκαν σχετικά με την επίδραση που έχει η χρονική διάρκεια της παραμονής του ελεγκτή στην ποιότητα και ανεξαρτησία του ελέγχου. Η ερώτηση της έρευνας ήταν η ακόλουθη :

ΕΕ : Υπάρχει καμία σχέση μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών και των εκθέσεων ελέγχου για τις χρεωκοπημένες επιχειρήσεις ?

Οι 13 από τις 117 εταιρείες (11%) του δείγματος έχουν ορκωτό ελεγκτή που βρίσκεται στην εταιρεία για πρώτη φορά, οι 42 εταιρείες (36%) απασχολούν ορκωτούς ελεγκτές για τρία χρόνια ή λιγότερο, ενώ 40 εταιρείες (34%) έχουν ορκωτούς ελεγκτές για διάστημα μεγαλύτερο από τα έξι έτη. Από τις εταιρείες του δείγματος, μόνο οι 59, δηλαδή το 50%, είχαν λάβει μια έκθεση ελέγχου με επιφυλάξεις πριν από την πτώχευση τους. Επίσης τα αποτελέσματα έδειξαν ότι οι εταιρείες αυτές ήταν οι πιο μικρές σε μέγεθος, είχαν λιγότερες επιπτώσεις από την χρεωκοπία απ' ό,τι οι υπόλοιπες και είχαν το μεγαλύτερο οικονομικό άγχος.

Τα αποτελέσματα αυτής της έρευνας, που αναλύει ένα δείγμα εταιρειών που κήρυξαν πτώχευση κατά την χρονική περίοδο 1996-1998, παρέχουν αποδείξεις ότι υπάρχει μια θετική συσχέτιση μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών και της πιθανότητας μια χρεωκοπημένη εταιρεία να είχε λάβει πριν την χρεωκοπία της, μια έκθεση ελέγχου με επιφυλάξεις σχετικά με την συνέχιση των δραστηριοτήτων της. Επομένως οι αποτυχίες του λογιστικού ελέγχου ήταν πιο πιθανό να συμβούν στα πρώτα χρόνια της συνεργασίας μεταξύ πελάτη και ελεγκτή.

Τα αποτελέσματα της έρευνας των Geiger και Raghunandan, συμφωνούν με την διαπίστωση ότι οι ελεγκτές μπορεί να επηρεάζονται ευκολότερα από τους νέους πελάτες τους στα πρώτα στάδια της συνεργασίας τους και δεν υποστηρίζουν τις απόψεις αυτών που προτείνουν ότι η εναλλαγή των ελεγκτών πρέπει να γίνει υποχρεωτική. Ενώ δεν εξετάζεται ποιος θα ήταν οι επιπτώσεις κάτω από ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών, παρέχονται οι απαραίτητες πληροφορίες που βεβαιώνουν ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις ελεγκτών-πελατών δεν σχετίζονται με αποτυχίες του λογιστικού εξωτερικού ελέγχου και επομένως δεν είναι χρήσιμος ένας χρονικός περιορισμός στην θητεία των ελεγκτών.

Εν κατακλείδι, το “ ζουμί ” της παρούσας έρευνας είναι ότι δεν υποστηρίζει απόψεις όπως α) ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις συνδέονται με αποτυχίες λογιστικού ελέγχου και β) ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών είναι απαραίτητη για να βελτιωθεί η ποιότητα του ελέγχου.

4.5 Myers, Myers and Omer⁴² (2003)

Όπως και αρκετές προηγούμενες μελέτες, έτσι και αυτή των Myers, Myers και Omer υποκινείται από τις συζητήσεις σχετικά με το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών, που βασίζονται σε απόψεις ότι όσο μεγαλώνει η θητεία του ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρεία, τόσο μειώνεται η ποιότητα του ελέγχου αλλά και η ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών. Το θέμα της ποιότητας των δημοσιευμένων κερδών και των χρηματοοικονομικών καταστάσεων αποτελεί αντικείμενο συζήτησης στους κύκλους των νομοθετικών και ρυθμιστικών φορέων σε πολλές χώρες. Πρόσφατα γεγονότα έχουν επικεντρώσει την προσοχή του δημόσιου ενδιαφέροντος σε θέματα που αφορούν την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Πολλά μέτρα έχουν παρθεί με σκοπό να μπουν όρια στην μέγιστη δυνατή θητεία που μπορούν να έχουν οι ελεγκτές.

Σε αυτή τη μελέτη, προσδιορίζεται η σχέση της ποιότητας των δημοσιευμένων κερδών (χρησιμοποιώντας απόλυτες και σχετικές τιμές των προαιρετικών δεδουλευμένων σαν δείκτη μέτρησης της ποιότητας των κερδών) με την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Δηλαδή για τη μέτρηση της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου, δεν χρησιμοποιούνται τα Γενικά Αποδεκτά Ελεγκτικά Πρότυπα (General Accepted Auditing Standards – GAAS), αλλά θεωρούν ότι η ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών είναι ένα καλό κριτήριο βάση του οποίου μπορούν να βγουν σημαντικά συμπεράσματα. Μάλιστα αναφέρουν, ότι όταν η ποιότητα του ελέγχου είναι υψηλή, οι ορκωτοί ελεγκτές περιορίζουν τις προσπάθειες της διοίκησης για χειραγώγηση των κερδών, ενώ όταν η ποιότητα του ελέγχου είναι χαμηλή, οι ορκωτοί ελεγκτές δεν περιορίζουν αυτές τις ακραίες τις επιλογές και σε ορισμένες μάλιστα περιπτώσεις, όχι μόνο δεν περιορίζουν αυτές τις προσπάθειες, αλλά βοηθούν την διοίκηση της ελεγχόμενης εταιρείας να τροποποιήσει τα αποτελέσματα της.

---

⁴² Myers J., Myers L. and Omer T., 2003, Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings : A Case for Mandatory Auditor Rotation ?, Vol. 78, No. 3, pages : 779-799.

Το αρχικό δείγμα αποτελείται από παρατηρήσεις στο χρονικό διάστημα 1988-2000. Επειδή η έρευνα μελετά τη σχέση μεταξύ των προαιρετικών δεδουλευμένων και την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών , και επειδή τα αποτελέσματα διαφέρουν σημαντικά ανάμεσα σε εταιρείες που αλλάζουν συνεχώς τους ελεγκτές τους σε σχέση με άλλες που τους διατηρούν για αρκετά χρόνια, αποκλείστηκαν όλες οι παρατηρήσεις όπου η διάρκεια της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτή-πελάτη, ήταν μικρότερη των πέντε ετών.

Πάνω στο θέμα της συζήτησης σχετικά με την υποχρεωτική ή μη εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, κινούνται και οι δύο ερευνητικές υποθέσεις της μελέτης. Έτσι αυτοί που υποστηρίζουν την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών , υποθέτουν ότι :

H₁ : Η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου μειώνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Ενώ οι αντίπαλοι αυτής της άποψης, υποθέτουν :

H₂ : Η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου αυξάνεται όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών.

Μάλιστα στην έρευνα τους οι Myers, Myers και Omer, εκτός από τις απόλυτες τιμές των προαιρετικών δεδουλευμένων , χρησιμοποιούν και τις σχετικές τιμές για να διαπιστώσουν αν η χειραγώγηση των κερδών γίνεται προς τα πάνω ή προς τα κάτω.

Η παρούσα μελέτη συνεισφέροντας στη διεθνή βιβλιογραφία, πάνω στο θέμα της ποιότητας των δημοσιευμένων κερδών και της ποιότητας του ελέγχου, αναφέρει ότι όσο πιο μεγάλη είναι η διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή, τα προαιρετικά δεδουλευμένα δείχνουν να μην αυξάνονται. Αντιθέτως μειώνονται, με αποτέλεσμα η ποιότητα του ελέγχου να βελτιώνεται. Επιπλέον η ανάλυση ευαισθησίας οδήγησε στο συμπέρασμα, ότι η απουσία γνώσεων και πληροφοριών για την ελεγχόμενη εταιρεία στα πρώτα χρόνια της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτή-πελάτη, δεν επηρεάζει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου.

Τέλος η μελέτη των Myers, Myers και Omer παρέχει χρήσιμα στοιχεία στους ρυθμιστές-νομοθέτες, σε μέλη του ελεγκτικού επαγγέλματος καθώς και στους χρήστες των χρηματοοικονομικών καταστάσεων, όσον αφορά τα κόστη και τα οφέλη

της υποχρεωτικής εναλλαγή των ελεγκτών. Ειδικότερα, τα αποτελέσματα δείχνουν ότι όσο αυξάνεται η θητεία των ελεγκτών, η ποιότητα του ελέγχου και των δημοσιευμένων κερδών δεν μειώνονται. Αν χρησιμοποιηθεί σαν κριτήριο της ποιότητας του ελέγχου, η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών, τότε η παρούσα έρευνα δεν συμφωνεί με αυτό το εγχείρημα. Παρ' όλα αυτά δεν παρέχονται και στοιχεία που να δείχνουν ότι αν υπάρχει μια μακροχρόνια σχέση ελεγκτή-πελάτη, τότε απαραίτητα ο πελάτης (ελεγχόμενη εταιρεία) θα παρουσιάσει μια αύξηση στην ποιότητα των κερδών του. Τα στοιχεία της συγκεκριμένης έρευνας, απλά επιβεβαιώνουν το γεγονός, ότι η ποιότητα του ελέγχου δεν επιδεινώνεται από την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών και δεν υπάρχει λόγος καθιέρωσης ενός συστήματος υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών.

4.6 Carcello and Nagy⁴³ (2004)

Το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών που έχει προκαλέσει πολλές συζητήσεις στον χώρο των ερευνητικών κύκλων, απασχολεί και την έρευνα των Carcello και Nagy. Όπως μάλιστα αναφέρουν, υπάρχουν θερμοί υποστηρικτές που τάσσονται τόσο υπέρ όσο και κατά αυτής της πολιτικής.

Η συγκεκριμένη έρευνα προσπαθεί να ρίξει φως στην σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του λογιστικού ελέγχου, εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας των ελεγκτικών εταιρειών και της ηθελημένης παραποίησης των οικονομικών καταστάσεων. Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων εξετάζεται τόσο σε σχέση με την βραχυχρόνια θητεία (1-3 έτη) όσο και με την μακροχρόνια θητεία των ορκωτών ελεγκτών (9 έτη ή περισσότερα). Κίνητρο της έρευνας ήταν μάλιστα η επιθυμία του αμερικανικού Κογκρέσου να υιοθετήσει την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών.

Η έρευνα οργανώνεται με τον ακόλουθο τρόπο. Αρχικά αναφέρονται τα εισαγωγικά στοιχεία και παρουσιάζεται το θέμα της έρευνας. Στη συνέχεια

---

⁴³ Carcello J. and Nagy A., 2004, Audit Firm Tenure And Fraudulent Financial Reporting, A Journal of Practice & Theory.

διατυπώνονται οι διαφορετικές απόψεις γύρω από τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας των ελεγκτών και της ποιότητας του ελέγχου και ακολουθούν οι υποθέσεις της έρευνας. Έπειτα παρουσιάζεται το ερευνητικό μοντέλο, τα εμπειρικά δεδομένα και το δείγμα της έρευνας. Τέλος διατυπώνονται τα συμπεράσματα και οι καταληκτικές διαπιστώσεις που προκύπτουν.

Γενικά υπάρχουν δύο αντικρουόμενες απόψεις, στις ερευνητικές μελέτες σχετικά με τη σχέση μεταξύ της διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Η μία πλευρά που αποτελείται από την πλειοψηφία των ερευνητών θεωρεί ότι η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου είναι χαμηλότερη στα πρώτα χρόνια της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και πελάτη, γιατί θεωρούν ότι οι ελεγκτές δεν έχουν εμπειρία στις λογιστικές τακτικές που ακολουθεί η ελεγχόμενη εταιρεία. Έτσι οι υποστηρικτές αυτής της άποψης, θεωρούν ότι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων εμφανίζεται κυρίως στα πρώτα στάδια της συνεργασίας μεταξύ εταιρείας-πελάτη. Συνέπεια αυτού, είναι η πρώτη υπόθεση της παρούσας έρευνας :

H₁ : Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων γίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό όταν υπάρχει μια σύντομη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών (3 έτη ή λιγότερο) συγκριτικά με μια μέση διάρκεια θητείας αυτών (4 με 8 έτη).

Η δεύτερη πλευρά που αποτελείται κυρίως από νομοθέτες και ρυθμιστικούς φορείς των κρατών, υποστηρίζει ότι οι μακροχρόνιες θητείες των ορκωτών ελεγκτών εξασθενίζουν την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Πρώτον, γιατί καθώς αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, αυτοί γίνονται λιγότερο καχύποπτοι κατά την διάρκεια της παρουσίασης των οικονομικών καταστάσεων από τη μεριά της ελεγχόμενης εταιρείας και δεύτερον, διότι ο ορκωτός ελεγκτής αντιμετωπίζει την ελεγχόμενη εταιρεία ως ένα μέσο απόκτησης μιας σταθερής αμοιβής, εμποδίζοντας τον να δει τα πράγματα ανεξάρτητα και πιο αντικειμενικά. Έτσι με τη σειρά τους υποστηρίζουν ότι οι παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων γίνονται σε μεγαλύτερο βαθμό, όταν υπάρχει μια μακρόχρονη σχέση μεταξύ εταιρείας και πελάτη. Αποτέλεσμα αυτών των συμπερασμάτων είναι η δεύτερη υπόθεση της έρευνας, σύμφωνα με την οποία :

H₂ : Η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων γίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό όταν υπάρχει μια μακρόχρονη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών (9 έτη ή περισσότερα) συγκριτικά με μια μέση διάρκεια θητείας αυτών (4 με 8 έτη).

Το αρχικό δείγμα της έρευνας αποτελούνταν από 267 εταιρείες. Όμως επειδή κάποιες από αυτές παρουσίαζαν ελλιπή δεδομένα, οι ερευνητές κατέληξαν σε ένα δείγμα 104 εταιρειών που εξετάστηκαν την περίοδο 1990 έως και 2001.

Σύμφωνα με τα αποτελέσματα της έρευνας, δεν προκύπτουν στοιχεία που να υποστηρίζουν ότι ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Επίσης παρατηρείται ότι η παραποίηση των οικονομικών καταστάσεων γίνεται σε μεγαλύτερο βαθμό κατά τα πρώτα έτη της συνεργασίας μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και ελεγχόμενης, πράγμα που σημαίνει ότι οι μακροχρόνιες σχέσεις δεν είναι προβληματικές.

4.7 Ghosh and Moon⁴⁴ (2004)

Το θέμα των αυξανόμενων περιπτώσεων των λογιστικών παρατυπιών, έχει προκαλέσει ερωτήματα σχετικά με την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, την ανεξαρτησία τους αλλά και την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Αρκετές έρευνες έχουν συμβάλλει στην συζήτηση γύρω από το θέμα της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, εξετάζοντας τη σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας και α) προαιρετικών δεδουλευμένων, β) αποκλίσεων των προϋπολογιζόμενων κερδών και γ) κόστος δανεισμού.

Η συγκεκριμένη έρευνα εστιάζει στο πως οι επενδυτές και οι οικονομικοί αναλυτές, αντιλαμβάνονται την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Μάλιστα προσπαθεί να αναλυθεί το ζήτημα, σχετικά με το αν οι επενδυτές πιστεύουν ότι η ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών επηρεάζεται από την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών. Ειδικότερα, εξετάζεται κατά πόσο η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών επηρεάζει τη σχέση μεταξύ των πραγματοποιηθέντων κερδών και την

---

⁴⁴ Ghosh A. and Moon D., 2004, Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality, Academic Fellow, Office of Economic Analysis.

αξιολόγηση της μετοχής, την αξιολόγηση όσον αφορά την ικανότητα δανεισμού και των προβλέψεων των αναμενόμενων κερδών από τους οικονομικούς αναλυτές.

Στην έρευνα τους οι Ghosh και Moon, εξετάζουν κατά πόσο οι οικονομικοί αναλυτές στηρίζονται σε κέρδη προηγούμενων ετών για να προβλέψουν μελλοντικά κέρδη, αναφορικά πάντα με την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Ιδιαίτερη σημασία δίνεται στις απόψεις των οικονομικών αναλυτών, γιατί αυτοί είναι οι κυριότεροι χρήστες των δημοσιευμένων χρηματοοικονομικών καταστάσεων. Αυτό που ενδιαφέρει κυρίως, είναι οι αντιλήψεις τους σχετικά με την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών. Έτσι σε περιπτώσεις που υπάρχει μια θετική σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών και την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών, υποθέεται ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών βελτιώνεται η ανεξαρτησία και κατ' επέκταση η ποιότητα του ελέγχου. Αντιθέτως σε περιπτώσεις που η παραπάνω σχέση είναι αρνητική, γίνεται η υπόθεση ότι η μακροχρόνια θητεία των ελεγκτών οδηγεί σε εξασθένηση τόσο της ποιότητας όσο και της ανεξαρτησίας του ελέγχου. Επίσης δίνεται έμφαση στις αντιλήψεις της αγοράς κεφαλαίου, γύρω από το θέμα της ανεξαρτησίας των ελεγκτών και της ποιότητας του ελέγχου.

Συμπεραίνεται ότι οι αγορές κεφαλαίου βλέπουν ότι η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, επηρεάζει σε σημαντικό βαθμό την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Επιβεβαιώνεται η υπόθεση, ότι υπάρχει θετική σχέση ανάμεσα στην ποιότητα των κερδών και την διάρκεια της θητείας των ελεγκτών, που σημαίνει ότι μεγαλύτερη διάρκεια θητείας οδηγεί σε υψηλότερη ποιότητα ελέγχου. Επίσης διαπιστώθηκε ότι οι ανεξάρτητοι οίκοι αξιολόγησης επηρεάζονται σε μεγαλύτερο βαθμό από τα δημοσιευμένα κέρδη καθώς αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Από την άλλη μεριά, παρέχονται περιορισμένες αποδείξεις που να δείχνουν ότι οι οίκοι αξιολόγησης επηρεάζονται στον ίδιο βαθμό, όσον αφορά τις αξιολογήσεις της πιστοληπτικής ικανότητας.

Γενικά, τα περισσότερα αποτελέσματα της συγκεκριμένης έρευνας συμφωνούν με την υπόθεση ότι οι δημοσιευμένες χρηματοοικονομικές καταστάσεις και τα πραγματοποιηθέντα κέρδη, θεωρούνται πιο αξιόπιστα για εταιρείες που ελέγχονται από τον ίδιο ορκωτό ελεγκτή για μεγάλο χρονικό διάστημα. Η πλειοψηφία των οικονομικών αναλυτών διαπίστωσε ότι μια μακροχρόνια σχέση μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και εταιρείας πελάτη, έχει θετικό αντίκτυπο στην ποιότητα του λογιστικού

ελέγχου. Τέλος η έρευνα προτείνει ότι μέτρα, όπως η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, δεν είναι καθόλου χρήσιμα αλλά αντιθέτως προσθέτουν επιπλέον κόστος τόσο στις ελεγκτικές όσο και στις ελεγχόμενες εταιρείες.

4.8 Manry, Mock and Turner⁴⁵ (2006)

Το κίνητρο αυτής της έρευνας όπως και πολλών προηγούμενων, είναι η συζήτηση γύρω απ' το θέμα του ελεγκτικού επαγγέλματος και πιο συγκεκριμένα γύρω απ' το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτικών εταιρειών, μετά τα σκάνδαλα που ξέσπασαν στις Η.Π.Α. με κυριότερα αυτά της Enron και της Arthur-Andersen και έθεσαν σε αμφιβολία τόσο την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών όσο και την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου.

Η μελέτη των Manry, Mock και Turner εξετάζει την πιθανή ύπαρξη σχέσης μεταξύ της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών και της ποιότητας του ελέγχου, χρησιμοποιώντας σαν δείκτη της ποιότητας του ελέγχου, το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα θεωρούνται αξιόπιστα και από προηγούμενους ερευνητές όσον αφορά την μέτρηση της ποιότητας των δημοσιευμένων κερδών και της ποιότητας του ελέγχου, και έχει υιοθετηθεί η άποψη ότι ένα υψηλό επίπεδο προαιρετικών δεδουλευμένων αντανακλά χαμηλή ποιότητα δημοσιευμένων κερδών και επομένως χαμηλή ποιότητα ελέγχου.

Η ερευνητική ερώτηση σχετίζεται με το αν υπάρχει απόδειξη ότι η ποιότητα του ελέγχου μειώνεται, καθώς η σχέση μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και ελεγχόμενης αυξάνεται. Όπως προαναφέρθηκε, χρησιμοποιείται το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων σαν δείκτης μέτρησης της ποιότητας του ελέγχου. Ανάλογα με την ποιότητα του ελέγχου, υπάρχουν δύο κατηγορίες καταχώρησης των προαιρετικών δεδουλευμένων, όπου η πρώτη αναφέρεται σαν *συντηρητική* και η δεύτερη σαν *επιθετική*. Αν ο ορκωτός ελεγκτής θεωρεί ότι η καταχώρηση των προαιρετικών δεδουλευμένων είναι επιθετική τότε έχει δύο επιλογές. Είτε δέχεται πως η παρουσίαση τους είναι ορθή, είτε μεταφέρει τις πιέσεις του στην διοίκηση της

---

⁴⁵ Manry D., Mock T. and Turner J., 2006, Does Increased Audit Partner Tenure Reduce Audit Quality?, Journal of Accounting, Auditing and Finance, pages : 553-572.

ελεγχόμενης εταιρείας με σκοπό η παρουσίαση να γίνει με πιο συντηρητικό τρόπο. Επίσης γίνεται λόγος και για την χειραγώγηση των κερδών. Αναφέρεται μάλιστα ότι υπάρχουν δύο περιπτώσεις χειραγώγησης των κερδών, όπου στην πρώτη θεωρείται ότι πρόκειται για επιτρεπτές λειτουργούσες δραστηριότητες και στην δεύτερη μετά από κάποιο σημείο αναφέρονται σαν παραποιήσεις των οικονομικών καταστάσεων.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 90 επιχειρήσεις και εξετάζονται κατά το διάστημα 1999 έως και 2001. Το δείγμα αυτό προήλθε τρεις αμερικανικές ελεγκτικές εταιρείες και περιλαμβάνει επιχειρήσεις που προέρχονται απ' όλη την επικράτεια των Η.Π.Α και δραστηριοποιούνται σε πολλούς και διάφορους τομείς της οικονομίας. Μάλιστα κατά την συγκρότηση του δείγματος, οι ερευνητές προσπάθησαν να υπολογίσουν και το μέγεθος του ελεγκτικού κινδύνου, ο οποίος θεωρείται ότι επηρεάζει σε μεγάλο βαθμό το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων της εκάστοτε εταιρείας. Με βάση το μέγεθος του ελεγκτικού κινδύνου, υπάρχουν πελάτες υψηλού ρίσκου και πελάτες με χαμηλότερο κίνδυνο.

Έχει βρεθεί απόδειξη ότι για μικρές εταιρείες, ανεξαρτήτως του μεγέθους του ελεγκτικού κινδύνου, η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου αυξάνεται καθώς αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών. Όταν το δείγμα χωριστεί ανάλογα με το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας και το ύψος του ελεγκτικού κινδύνου, προκύπτει ότι η διάρκεια της θητείας σχετίζεται σημαντικά με την ποιότητα του ελέγχου, μόνο για τις μικρότερες εταιρείες και όταν η διάρκεια της θητείας είναι μεγαλύτερη από 7 χρόνια. Δεν συμβαίνει το ίδιο για εταιρείες μεγαλύτερου μεγέθους που συνδέονται με χαμηλό επίπεδο ελεγκτικού κινδύνου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας των Manry, Mock και Turner έδειξαν ότι το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων τείνει να μειωθεί, καθώς αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Δηλαδή η διάρκεια της θητείας σχετίζεται αρνητικά με το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων. Αυτό δείχνει ότι όσο αυξάνεται η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών, αυξάνεται και η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Επίσης και το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας σχετίζεται αρνητικά με το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων. Έτσι έχει διαπιστωθεί ότι πιο μικρού μεγέθους εταιρείες είναι πιο πιθανό να τροποποιήσουν τις οικονομικές τους καταστάσεις, επειδή διακατέχονται από μια πιο επιθετική πολιτική.

Η έρευνα καταλήγει με το συμπέρασμα ότι ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών, θα έχει ελάχιστα ή μηδαμινά οφέλη στην βελτίωση της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου.

4.9 Gul, Jaggi and Krishman⁴⁶ (2007)

Το ζήτημα της παροχής μη-ελεγκτικών υπηρεσιών από τις ελεγκτικές εταιρείες και οι επιπτώσεις που έχει στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, έχει προκαλέσει το ενδιαφέρον, όπως έχει ήδη αναφερθεί, των νομοθετών σε αρκετές χώρες, των ερευνητών αλλά και του οικονομικού τύπου. Μάλιστα στις Η.Π.Α με τον νόμο των Sarbanes & Oxley, έχει απαγορευτεί από τους ορκωτούς ελεγκτές να προσφέρουν στους πελάτες τους κάποια συγκεκριμένα είδη υπηρεσιών πέραν των ελεγκτικών. Η παρούσα έρευνα κινούμενη στο ίδιο κλίμα, εξετάζει τον αντίκτυπο που έχει η παροχή μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών και στην ποιότητα του λογιστικού ελέγχου.

Πολλές προηγούμενες έρευνες έχουν εξετάσει τη σχέση μεταξύ μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και ελεγκτικής ανεξαρτησίας. Αυτό που ενδιαφέρει την παρούσα έρευνα, είναι να ασχοληθεί με τις μελέτες εκείνες που εξετάζουν τον αντίκτυπο που έχει η παροχή των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών στο επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων, που αποτελούν μια ένδειξη παραποιημένων οικονομικών καταστάσεων. Μάλιστα τα αποτελέσματα τέτοιων ερευνών διχάζουν, αφού δεν έχει γίνει ξεκάθαρο αν η παροχή μη-ελεγκτικών υπηρεσιών επηρεάζει ή όχι την ανεξαρτησία των ελεγκτών. Ακόμη οι προηγούμενες έρευνες, εστιάζουν και στη σχέση μεταξύ ελεγκτικής ανεξαρτησίας και διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Ενώ ο νόμος Sarbanes & Oxley έχει προτείνει μια εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών ανά 5 έτη, προηγούμενες έρευνες έχουν δείξει ότι οι πιο μακρόχρονες θητείες ελεγκτών συνδέονται με υψηλότερη ποιότητα δημοσιευμένων κερδών (Geiger and Raghunandan). Σε αυτή την έρευνα, θεωρείται ότι μια εξέταση της σχέσης μεταξύ παροχής μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και ανεξαρτησίας ελεγκτών,

---

⁴⁶ Gul F., Jaggi B. and Krishman G., 2007, Auditor Independence : Evidence on the Joint Effects of Auditor Tenure and Nonaudit Fees, A Journal of Practice & Theory, Vol. 26, No. 2, pages : 117-142.

χωρίς την ταυτόχρονη εκτίμηση της διάρκειας της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, είναι πιθανό να οδηγήσει σε μια ανολοκλήρωτη εικόνα.

Η έρευνα των Gul, Jaggi και Krishman υποθέτει ότι οι μη-ελεγκτικές υπηρεσίες είναι πιθανό να επηρεάσουν την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών για εταιρείες με σύντομη διάρκεια θητείας ελεγκτών, αλλά όχι για εταιρείες με μακρόχρονη διάρκεια θητείας ελεγκτών. Επίσης υποστηρίζουν ότι οι ελεγκτές με μικρότερη διάρκεια θητείας είναι πιο πιθανό να δώσουν έμφαση στα κέρδη της ελεγκτικής εταιρείας παρά στη διασφάλιση της φήμης της ελεγκτικής εταιρείας. Επιπλέον, θέματα ανταγωνισμού μεταξύ των ελεγκτικών εταιρειών θα μπορούσαν να οδηγήσουν τον ελεγκτή να είναι πιο διαλλακτικός και φιλικός στα πρώτα χρόνια της συνεργασίας του με την εταιρεία πελάτη. Κάτω από αυτές τις προϋποθέσεις, περισσότερες μη-ελεγκτικές υπηρεσίες είναι πιθανό να έχουν αρνητικές συνέπειες στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών για εταιρείες με σύντομη διάρκεια θητείας ορκωτών ελεγκτών. Ακόμη υποστηρίζεται ότι οι ελεγκτές με σύντομη διάρκεια θητείας είναι πιο πιθανό να μην είναι αρκετά εξοικειωμένοι με τα λογιστικά συστήματα της ελεγχόμενης εταιρείας, πράγμα το οποίο κάνει ευκολότερο το έργο των διοικήσεων τέτοιων εταιρειών έτσι ώστε να προβούν σε μια χειραγώγηση των κερδών τους. Επομένως αυτοί οι δύο παράγοντες καταδεικνύουν το γεγονός ότι υπάρχει μια αρνητική συσχέτιση μεταξύ του ύψους των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών, για τις εταιρείες με σύντομη διάρκεια θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Από την άλλη μεριά, οι ελεγκτές που διατηρούν μια μακρόχρονη σχέση με την εταιρεία-πελάτη, είναι πιο πιθανό να νοιάζονται περισσότερο για την προστασία της φήμης τους και λιγότερο πιθανό να επηρεαστούν από τις αμοιβές των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών. Επιπροσθέτως, σε μια τέτοια σχέση (μακροχρόνια) είναι πολύ πιθανό ο ελεγκτής να γνωρίζει καλά τις εσωτερικές διαδικασίες και συστήματα του πελάτη του, με αποτέλεσμα να μπορεί να εντοπίσει μια πιθανή χειραγώγηση των κερδών ευκολότερα. Έτσι η υπόθεση στην οποία καταλήγει η έρευνα των Gul, Jaggi και Krishman είναι η εξής :

H₁ : Υψηλότερες αμοιβές για μη-ελεγκτικές υπηρεσίες συνδέονται με μεγαλύτερο επίπεδο προαιρετικών δεδουλευμένων όταν η διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών είναι μικρή.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από 4720 παρατηρήσεις που παρακολουθούνται τα έτη 2000 και 2001. Πιο συγκεκριμένα στο έτος 2000 αναφέρονται οι 1846 παρατηρήσεις και οι υπόλοιπες 2874 στο έτος 2001. Τα στοιχεία του δείγματος που έχουν χορηγηθεί από την βάση δεδομένων της Standard & Poor's, αναφέρονται κυρίως σε εταιρείες του βιομηχανικού κλάδου, με κυριότερους εκπροσώπους εταιρείες κατασκευαστικές, τηλεπικοινωνιών και παροχής υπηρεσιών.

Τα αποτελέσματα της έρευνας παρέχουν αποδείξεις ότι η συσχέτιση μεταξύ μη-ελεγκτικών υπηρεσιών και ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών, εξαρτάται από την διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών. Επίσης τα ευρήματα δείχνουν ότι οι απόψεις των νομοθετών-ρυθμιστών αλλά και των οικονομικών κύκλων γύρω από το ρόλο των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών πάνω στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών, δικαιολογούνται μόνο όταν η διάρκεια της θητείας των ελεγκτών είναι σύντομη αλλά όχι όταν είναι μακροχρόνια. Ακόμη τα αποτελέσματα υποστηρίζουν ότι οι μακροχρόνιες θητείες των ορκωτών ελεγκτών δεν οδηγούν ούτε σε χαμηλή ποιότητα των δημοσιευμένων κερδών και κατά συνέπεια ούτε σε χαμηλή ποιότητα ελέγχου. Αυτό σημαίνει ότι καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών, οδηγούν σε χαμηλή ποιότητα λογιστικού ελέγχου όταν το ύψος των μη-ελεγκτικών υπηρεσιών είναι υψηλό. Τέλος τα αποτελέσματα προτείνουν ότι το μέγεθος της ελεγχόμενης εταιρείας είναι πολύ πιθανό να παίζει σημαντικό ρόλο στη σχέση μεταξύ μη-ελεγκτικών υπηρεσιών, διάρκειας θητείας ορκωτών ελεγκτών και ελεγκτικής ανεξαρτησίας.

4.10 Jackson, Moldrich and Roebuck⁴⁷ (2008)

Οι Jackson, Moldrich και Roebuck τονίζουν ότι έχει γίνει αξιόλογη έρευνα που εξετάζει την επίδραση που έχει η διάρκεια της χρονικής παραμονής του ορκωτού ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρείας στην ποιότητα του ελέγχου, αλλά χωρίς να λαμβάνει υπόψη τα οικονομικά γνωρίσματα των πελατών. Αυτό κάνει η παρούσα έρευνα, εξετάζοντας τις οικονομικές ιδιότητες των πελατών τα προηγούμενα χρόνια. Μάλιστα σύμφωνα με τις τελευταίες μεταρρυθμίσεις πάνω στο ελεγκτικό επάγγελμα,

---

⁴⁷ Jackson A., Moldrich M. and Roebuck P., 2008, Mandatory audit firm rotation and audit quality, *Managerial Auditing Journal*, Vol. 23, No. 5, pages : 420-437.

επιδιώκουν να τονίσουν αν χρειάζονται περαιτέρω μέτρα, όπως αν η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών είναι επιθυμητή. Το κίνητρο για αυτή την έρευνα, είναι να εξετάσει αν τα χαρακτηριστικά των πελατών (ελεγχόμενων εταιρειών) επηρεάζουν την ποιότητα του εξωτερικού ελέγχου. Ένας άλλος στόχος είναι να διευκρινίσει, αν οι μεγάλες ελεγκτικές εταιρείες μπορούν να παρέχουν υψηλού επιπέδου εξωτερικό έλεγχο μετά από ένα “κρίσιμο” χρονικό διάστημα.

Η έρευνα εξετάζει τις εναλλαγές των ορκωτών ελεγκτών που συνέβησαν από το 1995 έως και το 2003 για αυστραλιανές επιχειρήσεις και οργανισμούς. Το αρχικό δείγμα περιελάμβανε 772 εναλλαγές ελεγκτών. Όμως αποκλείστηκαν εταιρείες του οικονομικού κλάδου, λόγω των έμφυτων διαφορών στην φύση υποβολής των εκθέσεων ελέγχου τους. Έτσι έμειναν 205 περιπτώσεις που χρησιμοποιήθηκαν για να μετρήσουν αλλαγές στο επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων σε σχέση με την θητεία του ορκωτού ελεγκτή.

Δύο μέτρα που επηρεάζουν την ποιότητα του ελέγχου, υιοθετούνται σε αυτή τη μελέτη. Κατ' αρχήν η ποιότητα του ελέγχου μετριέται ως η τάση για έκδοση από τη μεριά του ορκωτού ελεγκτή ενός πιστοποιητικού ελέγχου χωρίς επιφυλάξεις, αφού έχει ελέγξει πιο πριν αν άλλοι παράγοντες επηρεάζουν αυτή την απόφαση. Αν ο ορκωτός ελεγκτής έχει μια πτωτική τάση να εκδίδει ανεπιφύλακτα πιστοποιητικά ελέγχου όσο αυξάνεται η θητεία του, τότε προτείνεται η εναλλαγή. Το δεύτερο στοιχείο που επηρεάζει την ποιότητα του ελέγχου, είναι το επίπεδο των προαιρετικών δεδουλευμένων. Τα προαιρετικά δεδουλευμένα δεν αφορούν κανονικές λειτουργούσες δραστηριότητες και έτσι ένα υψηλό επίπεδο αυτών, θέλει να δείξει ότι η διοίκηση θέλει να ασκήσει τη δύναμη της πάνω στον ελεγκτή έτσι ώστε να εκδώσει μια έκθεση ελέγχου με όρους ευνοϊκούς προς αυτήν. Έτσι η υπόθεση στην οποία κατέληξαν οι Jackson, Moldrich και Roebuck είναι η ακόλουθη :

Ηο : Η εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών δεν επηρεάζει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου.

Τα αποτελέσματα της έρευνας έδειξαν ότι με την αύξηση της διάρκειας της θητείας των ελεγκτών, αυξανόταν και η πιθανότητα να χορηγηθεί ένα ανεπιφύλακτο πιστοποιητικό ελέγχου. Όσον αφορά τα προαιρετικά δεδουλευμένα, η έρευνα έδειξε ότι δεν υπάρχει καμία αλλαγή στην ποιότητα του ελέγχου με την πάροδο του χρόνου,

ενισχύοντας την άποψη των ερευνητών ότι δεν υπάρχει ανάγκη εναλλαγής των ελεγκτών.

Με βάση τα συμπεράσματα που προέκυψαν, πρέπει να τονιστεί ότι μια ενδεχόμενη υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών, δεν θα βελτιώσει την ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου. Ακόμη η ποιότητα του ελέγχου δεν είναι αρνητικά επηρεασμένη από την μακρόχρονη θητεία των ελεγκτικών εταιρειών. Αντιθέτως αυξάνεται με βάση την έκδοση των πιστοποιητικών ελέγχου. Για τα προαιρετικά δεδουλευμένα δεν υπάρχει θετική ή αρνητική σχέση και επομένως ακόμη και θετικά να υπάρχουν από την υποχρεωτική εναλλαγή, τότε αυτά είναι μηδαμικά για τις αυστραλιανές εταιρείες. Επίσης δεν θα ήταν ωφέλιμο για τις αγορές, εξαιτίας του κόστους που συνεπάγεται η συνεχής εναλλαγή. Εξετάζοντας μάλιστα τα κόστη που έχουν οι εταιρείες αν αλλάζουν συνεχώς ελεγκτική εταιρεία, διαπιστώνεται ότι αυτά δεν είναι αναγκαία αλλά πολύ περισσότερα από τα οφέλη που είναι μηδαμικά. Τέλος οι ερευνητές προτείνουν ότι για ζητήματα ανεξαρτησίας και ποιότητας του ελέγχου, άλλοι παράγοντες μπορεί να έχουν πιο σημαντικό αντίκτυπο από ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής ελεγκτών.

4.11 Chi, Huang, Liao and Xie⁴⁸ (2009)

Στην παρούσα έρευνα, χρησιμοποιούνται ελεγκτικά δεδομένα από την Ταϊβάν, όπου η περιοδική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών ανά 5 έτη έγινε υποχρεωτική το 2004, για να εξεταστεί η αποτελεσματικότητα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών στην βελτίωση της ποιότητας του λογιστικού ελέγχου. Επηρεασμένες από το νόμο των Sarbanes-Oxley, οι δύο μεγάλες χρηματαγορές της Ταϊβάν (TWSE και GTSM) υιοθέτησαν μια σειρά από κανόνες τον Απρίλιο του 2003, με κύριο στόχο να καθιερωθεί η 5ετής υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών.

Ακολουθώντας το παράδειγμα προηγούμενων ερευνών, η έρευνα των Chi, Huang, Liao και Xie εξετάζει την επίδραση της διάρκειας της θητείας του ορκωτού ελεγκτή στην ποιότητα του λογιστικού ελέγχου, χρησιμοποιώντας απόλυτες και

---

⁴⁸ Chi W., Huang H., Liao Y. and Xie H., 2009, Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality and Market Perception : Evidence from Taiwan, Contemporary Accounting Research, Vol. 26, No. 2, pages : 359-391.

σχετικές τιμές των προαιρετικών δεδουλευμένων. Οι δύο υποθέσεις της έρευνας, που σχετίζονται με το ζήτημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών είναι οι εξής :

H₁ : Η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου σε εταιρείες των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές υπόκεινται στην υποχρεωτική εναλλαγή είναι υψηλότερη από την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου σε εταιρείες των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές δεν επιβάλλεται να εναλλάσσονται.

H₂ : Οι αντιλήψεις των επενδυτών για την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου σε εταιρείες των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές υπόκεινται στην υποχρεωτική εναλλαγή είναι υψηλότερες από τις αντιλήψεις των επενδυτών για την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου σε εταιρείες των οποίων οι ορκωτοί ελεγκτές δεν επιβάλλεται να εναλλάσσονται.

Το δείγμα της έρευνας αποτελείται από εταιρείες εισηγμένες στις δύο κύριες χρηματαγορές της Ταϊβάν το 2004, των οποίων οι ελεγκτικές εταιρείες που διενεργούσαν τον έλεγχο, ήταν υποκείμενες στην υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών. Πρώτον, συγκρίνεται το δείγμα αυτών των εταιρειών, με εταιρείες το 2004 όπου η ελεγκτική τους εταιρεία (ομάδα) δεν ήταν υποκείμενη στην υποχρεωτική εναλλαγή. Δεν παρατηρήθηκε καμιά διαφορά στην ποιότητα του λογιστικού ελέγχου ανάμεσα στα δύο δείγματα. Δεύτερον, συγκρίνεται το αρχικό δείγμα με το ίδιο αλλά έναν χρόνο νωρίτερα, δηλαδή το 2003. Παρατηρείται ότι η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου, στις εταιρείες του αρχικού δείγματος με τους νέους ορκωτούς ελεγκτές είναι χαμηλότερη απ' ότι έναν χρόνο νωρίτερα με τους ορκωτούς ελεγκτές που διενεργούσαν τον έλεγχο των συγκεκριμένων εταιρειών για μεγάλο χρονικό διάστημα. Τρίτον, συγκρίνεται και πάλι το αρχικό δείγμα με εταιρείες στα χρόνια πριν το 2003 όπου η εναλλαγή ήταν εθελοντική. Διαπιστώθηκε ξανά ότι δεν υπάρχει καμιά διαφορά στην ποιότητα του λογιστικού ελέγχου ανάμεσα στα δύο δείγματα.

Τελικά, μετά από αυτές τις συγκρίσεις, οι ερευνητές κατέληξαν στο συμπέρασμα ότι δεν υπάρχουν στοιχεία που να υποστηρίζουν ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Στο ίδιο συμπέρασμα οδηγούν και οι αντιλήψεις του επενδυτικού κοινού, αφού φαίνεται πως δεν σχετίζουν θετικά την υποχρεωτική εναλλαγή με την βελτίωση της

ποιότητας του ελέγχου. Επίσης προτείνουν, επειδή η χρήση των προαιρετικών δεδουλευμένων είναι αρκετά πολύπλοκη, να χρησιμοποιηθούν άλλοι τρόποι αξιολόγησης της επίδρασης της υποχρεωτικής εναλλαγής στην ποιότητα του λογιστικού ελέγχου, όπως η έκδοση ανεπιφύλακτων πορισμάτων ελέγχου, το κόστος του δανεισμού αλλά και η αναδημοσίευση των οικονομικών καταστάσεων.

4.12 Barbadillo, Aguilar and Carrera⁴⁹ (2009)

Το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών αποτελεί πεδίο ενδιαφέροντος εδώ και αρκετό καιρό. Από την μία πλευρά λέγεται ότι η οικονομική εξάρτηση του ορκωτού ελεγκτή στους υπάρχοντες πελάτες αλλά και η επιρροή που ασκούν οι manager στην επαναπρόσληψη του ίδιου ελεγκτή ίσως επηρεάσει τη συμπεριφορά του. Επομένως, ένας χρονικός περιορισμός θα μπορούσε να βελτιώσει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου, μειώνοντας τα κίνητρα του ελεγκτή να εκδώσει μια μεροληπτική αναφορά αλλά και μειώνοντας την ικανότητα των manager να επηρεάζουν τις αποφάσεις των ελεγκτών. Αντιθέτως, κάποιοι ισχυρίζονται ότι η εναλλαγή είναι περιττή καθώς τα κίνητρα που βασίζονται στη αγορά, όπως η απειλή δυσφήμισης και δικαστικά έξοδα, υπερτερούν απέναντι στα αναμενόμενα οφέλη που θα έχει ο συμβιβασμός της ανεξαρτησίας ενός ελεγκτή.

Γίνεται λοιπόν εύκολα κατανοητό ότι κίνητρο και για αυτήν την μελέτη, όπως και για πολλές άλλες, αποτελεί το ενδιαφέρον των αρχών και των νομοθετών σε πολλές χώρες, σχετικά με την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών ως μηχανισμός για την ενίσχυση της ανεξαρτησίας του ελεγκτή.

Μια εκτίμηση όμως της ελεγκτικής εναλλαγής μπορεί να γίνει σε χώρες που έχουν υιοθετήσει την πολιτική της υποχρεωτικής εναλλαγής. Μια τέτοια χώρα είναι η Ισπανία όπου η υποχρεωτική εναλλαγή εφαρμόστηκε από το 1988 έως το 1995. Η έρευνα των Barbadillo, Aguilar και Carrera μελετά την επίδραση της εναλλαγής στην ελεγκτική συμπεριφορά συγκρίνοντας την περίοδο της υποχρεωτικής εφαρμογής της εναλλαγής (1991-1994) με την μετά υποχρεωτικής εφαρμογής περίοδο (1995-2000).

---

⁴⁹ Barbadillo E., Aguilar N. and Carrera N., 2009, Does Mandatory Firm Rotation Enhance Auditor Independence ? Evidence from Spain, A Journal of Practice & Theory, Vol. 28, No. 1, pages : 113-135.

Πιο συγκεκριμένα, ελέγχεται εάν η εναλλαγή επηρέασε την λήψη αποφάσεων του ορκωτού ελεγκτή αλλάζοντας τα κίνητρα του 1) να διατηρήσει τους υπάρχοντες πελάτες (οικονομική εξάρτηση) και 2) να εξασφαλίσει την καλή φήμη της εταιρείας στην οποία ανήκει (προστασία φήμης).

Από την μία μεριά ο ελεγκτής αντιμετωπίζει τον κίνδυνο να χάσει έναν πελάτη όταν εκδώσει ένα αρνητικό πόρισμα. Από την άλλη όμως αν δεν καταφέρει να ανταποκριθεί στις προσδοκίες της ελεγκτικής εταιρείας, διατρέχει τον κίνδυνο να δυσφημιστεί. Αν γίνει η υπόθεση ότι η εναλλαγή επηρεάζει την συμπεριφορά του ελεγκτή, αλλάζοντας τα κίνητρα του και ενισχύοντας την πιθανότητα ανεξάρτητης δράσης, θα ήταν πολύ πιθανό να προκύψουν διαφορετικά αποτελέσματα στην Ισπανία συγκρίνοντας την περίοδο της υποχρεωτικής και της μη-υποχρεωτικής εφαρμογής της εναλλαγής. Οι αντικρουόμενες υποθέσεις ελέγχουν εάν η υποχρεωτική εναλλαγή μετριάσει την οικονομική εξάρτηση, ενισχύοντας έτσι την ανεξαρτησία του ελεγκτή ή εναλλακτικά εάν η υποχρεωτική εναλλαγή επηρεάζει τα κίνητρα του ελεγκτή για καλή φήμη και έτσι υποβαθμίζει την επιθυμία για καλή φήμη ως μηχανισμό για την ανεξαρτησία του ελεγκτή.

Σύμφωνα με την παραπάνω επιχειρηματολογία, σχηματίζονται δύο αντικρουόμενες ερευνητικές υποθέσεις, για τις οποίες οι ερευνητές προσπαθούν να βρουν ποια αληθεύει. Αυτοί που υποστηρίζουν την υποχρεωτική εναλλαγή υποθέτουν ότι :

H_1 : Η τάση του ορκωτού ελεγκτή να εκδώσει μια ανεπιφύλακτη έκθεση ελέγχου σε εταιρείες οικονομικά πιεσμένες είναι μεγαλύτερη στην περίοδο της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτών απ' ότι στην μετά-υποχρεωτική περίοδο εξαιτίας της επίδρασης της οικονομικής εξάρτησης.

Αντιθέτως αυτοί που αντιτίθενται στην υποχρεωτική εναλλαγή, υποθέτουν ότι :

H_2 : Η τάση του ορκωτού ελεγκτή να εκδώσει μια ανεπιφύλακτη γνώμη σε οικονομικά πιεσμένες εταιρείες, είναι μικρότερη στην περίοδο της υποχρεωτικής εναλλαγής απ' ότι στην μετά-υποχρεωτική περίοδο, επειδή ο ελεγκτής επιδιώκει να προστατεύσει την φήμη και το κύρος του.

Η ανάλυση διεξάχθηκε χρησιμοποιώντας ένα δείγμα εταιρειών που χορηγήθηκε από την τράπεζα πληροφοριών των Ισπανικών Αρχών και του

Υπουργείου Εμπορίου κατά τη χρονική περίοδο 1991-2000. Οι πληροφορίες περιλαμβάνουν οικονομικά στοιχεία και ελεγκτικές αναφορές όλων των εισηγμένων εταιρειών στο χρηματιστήριο της Μαδρίτης. Αρχικά τα στοιχεία περιελάμβαναν 4817 ελεγκτικές αναφορές για τα έτη 1991-2000. Ακολουθώντας το παράδειγμα προηγούμενων ερευνών, αποκλείστηκαν εταιρείες που παρείχαν οικονομικές και ασφαλιστικές υπηρεσίες επειδή τα οικονομικά τους στοιχεία διαφέρουν σημαντικά από τις εταιρείες του μη-οικονομικού κλάδου, γεγονός που θα μπορούσε να οδηγήσει σε παραπλανητικά αποτελέσματα. Επίσης εταιρείες που είχαν ήδη πτωχεύσει αποκλείστηκαν, καθώς δεν υπήρχε καμία αμφιβολία ότι αντιμετώπιζαν προβλήματα και έτσι οι ελεγκτικές αναφορές τους θα έδιναν λίγες επιπλέον πληροφορίες σε πιθανούς ενδιαφερομένους. Τελικά μετά από αυτή τη διαδικασία, το δείγμα μειώθηκε στις 3119 παρατηρήσεις.

Η έρευνα των Barbadillo, Aguilar και Carrera συμβάλλει στην υπάρχουσα βιβλιογραφία με την παροχή των πρώτων αρχειακών στοιχείων του αντίκτυπου της υποχρεωτικής εναλλαγής στην ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών. Η Ισπανική αγορά λογιστικού ελέγχου λειτουργούσε κάτω από ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής κατά την περίοδο 1988-1995, όταν και καταργήθηκε το 1995. Δεν βρέθηκε κανένα στοιχείο που να υποστηρίζει την υπόθεση ότι η υποχρεωτική εναλλαγή μετριάζει την επίδραση της οικονομικής εξάρτησης του ορκωτού ελεγκτή. Αντιθέτως, τα αποτελέσματα της έρευνας είναι σύμφωνα με την υπόθεση ότι η υποχρεωτική εναλλαγή μειώνει τα κίνητρα των ελεγκτών να προστατεύσουν την φήμη τους, που υπονοεί ότι μηχανισμοί που δρουν με σκοπό να προστατεύσουν την ανεξαρτησία των ελεγκτών είναι λιγότερο αποτελεσματικοί κάτω από ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών.

Τα αποτελέσματα της παρούσας έρευνας μάλιστα έχουν και διάφορες πολιτικές επιπτώσεις. Πρώτον, τα εμπειρικά στοιχεία προτείνουν ότι η υποχρεωτική εναλλαγή αποτυγχάνει να ενισχύσει την ανεξαρτησία των ελεγκτών και δεύτερον τα βασισμένα στην αγορά πρότυπα δρουν αποτελεσματικότερα στην προστασία της ανεξαρτησίας των ελεγκτών από ρυθμιστικά μέτρα όπως η υποχρεωτική εναλλαγή. Κατά συνέπεια η υποχρεωτική εναλλαγή όχι μόνο αποτυγχάνει να ενισχύσει την ανεξαρτησία των ελεγκτών, αλλά στην πραγματικότητα μπορεί και να την βλάψει. Ένας ενδιαφέρων τομέας για μελλοντική έρευνα θα μπορούσε να καθορίσει κατά

πόσο τα αποτελέσματα αυτά παρατηρούνται σε άλλες χώρες, όπως η Βραζιλία ή η Ιταλία, όπου οι εναλλαγές των ελεγκτών είναι υποχρεωτικές.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 5

ΘΕΣΜΙΚΟ ΠΛΑΙΣΙΟ ΣΕ ΠΑΓΚΟΣΜΙΟ ΕΠΙΠΕΔΟ ΑΝΑΦΟΡΙΚΑ ΜΕ ΤΗΝ ΥΠΟΧΡΕΩΤΙΚΗ ΕΝΑΛΛΑΓΗ ΤΩΝ ΟΡΚΩΤΩΝ ΕΛΕΓΚΤΩΝ

5.1 Γενικά

Το ζήτημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών έχει αποτελέσει αντικείμενο ενδιαφέροντος τόσο στους ερευνητικούς κύκλους όσο και στους ρυθμιστικούς φορείς των περισσότερων κρατών, καθώς θεωρείται ότι σχετίζεται με την ανεξαρτησία των ελεγκτών και κατ' επέκταση με την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Στο οικονομικό περιβάλλον σε παγκόσμιο επίπεδο, δεν υπάρχει μια ταύτιση απόψεων που να τάσσεται υπέρ ή κατά μιας τέτοιας πολιτικής. Σαν πλεονεκτήματα αυτής της πολιτικής αναφέρονται η διατήρηση της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών και η μείωση των περιπτώσεων των λογιστικών παρατυπιών από την μεριά των ελεγχόμενων επιχειρήσεων. Αναφέρεται μάλιστα ότι πέρα από ένα κρίσιμο σημείο στην διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών, χάνεται η αμεροληψία και ο ελεγκτής ενεργεί χωρίς αντικειμενικότητα και αξιοπιστία.

Στην συνέχεια του κεφαλαίου παρουσιάζεται το θεσμικό πλαίσιο, που εφαρμόζεται σε πολλές χώρες και έχει να κάνει με το ζήτημα της υποχρεωτικής ή μη εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών. Τα περισσότερα στοιχεία που ακολουθούν προέρχονται από το άρθρο των Cameran, Di Vincenzo και Merlotti⁵⁰ (2005), καθώς και μερικά από τα άρθρα που έχουν ήδη επισημανθεί.

---

⁵⁰ Cameran M., Di Vincenzo D. and Merlotti E., 2005, The Audit Firm Rotation Rule : A Review Of The Literature, SDA Bocconi School of Management, Accounting and Management Control Department.

5.2 Η.Π.Α.

Όπως αναφέρθηκε και στα προηγούμενα κεφάλαια, στις Η.Π.Α. έχει γίνει πολλή κουβέντα σχετικά με το ζήτημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών. Αφορμή αυτού ήταν τα μεγάλα οικονομικά σκάνδαλα που ξέσπασαν το 2001, με κυριότερα αυτά των Enron και WorldCom, και συγκλόνισαν το επενδυτικό κοινό. Σαν συνέπεια αυτής της αναταραχής που επικρατούσε τότε, υπογράφηκε ο νόμος των Sarbanes-Oxley το 2002, που ορίζει ότι οι ορκωτοί ελεγκτές θα πρέπει να εναλλάσσονται με την πάροδο των 5 ετών. Παρόλα αυτά, το Γραφείο Γενικής Λογιστικής (GAO) των Ηνωμένων Πολιτειών κατέληξε στο συμπέρασμα, μετά από εμπειριστατωμένη μελέτη, ότι το μέτρο της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών ίσως να μην είναι ο αποδοτικότερος τρόπος για να ενισχυθεί η ανεξαρτησία τους. Εντούτοις, το GAO πρότεινε ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτών μπορεί να γίνει απαραίτητη στην περίπτωση που οι απαιτήσεις του νόμου Sarbanes-Oxley δεν οδηγήσουν στα επιθυμητά αποτελέσματα, δηλαδή δεν βελτιωθεί η ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου.

5.3 Ισπανία

Στην Ισπανία η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών εφαρμόστηκε από το 1988 έως και το 1995. Σύμφωνα με τον ισπανικό νόμο περί λογιστικού ελέγχου, η σχέση μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και ελεγχόμενης δεν μπορούσε να διαρκεί λιγότερο από 3 ή περισσότερο από 9 έτη. Στο τέλος αυτής της περιόδου, ο ορκωτός ελεγκτής έπρεπε να αντικατασταθεί και μια πιθανή επαναπρόσληψη δεν μπορούσε να διεκδικηθεί για τα επόμενα 3 χρόνια. Η πολιτική αυτή καταργήθηκε το Μάρτιο του 1995. Μετά την κατάργησή της, οι ορκωτοί ελεγκτές μπορούσαν να ανανεώνουν το συμβόλαιό τους σε ετήσια βάση, μόλις έληγε το αρχικό τους συμβόλαιο. Το 2002 θεσπίστηκε η υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, σύμφωνα με την οποία η ομάδα που διεξάγει τον λογιστικό έλεγχο θα πρέπει να αντικαθιστάται μετά το πέρας της 7ετίας και για ορισμένα είδη επιχειρήσεων.

5.4 Ηνωμένο Βασίλειο

Στο Ηνωμένο Βασίλειο έχουν τεθεί σε εφαρμογή από το 2003, οι συστάσεις της συντονιστικής επιτροπής (CGAA) σχετικά με το λογιστικό έλεγχο και τα λογιστικά ζητήματα. Έτσι έχει προταθεί, σαν μέτρο αύξησης της ανεξαρτησίας των ορκωτών ελεγκτών, η μείωση της μέγιστης διάρκειας θητείας τους από τα 7 στα 5 χρόνια. Όσον αφορά την υποχρεωτική περιοδική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών, δεν έχουν παρθεί συγκεκριμένα μέτρα, απλά έχει προταθεί στις ελεγκτικές επιτροπές να αντικαθιστούν την ελεγκτική τους εταιρεία όταν η διάρκεια της θητείας της υπερβαίνει τα 15 με 20 χρόνια.

5.5 Νότιος Κορέα

Στην Νότιο Κορέα το σύστημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών, ξεκίνησε το 2006 και περιλαμβάνει όλες τις εταιρείες που είναι εισηγμένες στο Χρηματιστήριο Αξιών της Κορέας (Korean Stock Exchange) ή καταγεγραμμένες στις εμπορικές επιχειρήσεις ασφάλειας και διανομής της Κορέας (Korean Securities Dealers Automated Quotations). Η μέγιστη διάρκεια της θητείας των ελεγκτών έχει οριστεί στα 6 χρόνια ενώ η ελάχιστη περίοδος δεν έχει προσδιοριστεί. Από αυτόν τον κανονισμό εξαιρούνται οι αλλοδαπές επιχειρήσεις που είναι θυγατρικές άλλων που βρίσκονται εκτός της επικράτειας της Νοτίου Κορέας, καθώς επίσης και επιχειρήσεις των οποίων οι μετοχές διαπραγματεύονται στους δείκτες NYSE και NASDAQ αλλά και στο Χρηματιστήριο Αξιών του Λονδίνου (London Stock Exchange).

5.6 Ιταλία

Στην Ιταλία η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών εφαρμόζεται από το 1975. Αναφέρεται σε εταιρείες εισηγμένες στο χρηματιστήριο και σε ποιες κάποιες επιπλέον που ορίζονται από τον Ιταλικό νόμο. Η θητεία της ελεγκτικής εταιρείας διαρκεί 3 χρόνια, ενώ η μέγιστη διάρκεια της έχει τοποθετηθεί στα 9 χρόνια, πράγμα που σημαίνει ότι η ίδια ελεγκτική εταιρεία έχει τι δικαίωμα ανανέωσης για άλλες δύο φορές μετά την πρώτη ζετία. Επίσης με τη λήξη της εννιαετούς θητείας, η ίδια ελεγκτική εταιρεία μπορεί να επιστρέψει μετά την παρέλευση 3 χρόνων. Ο νέος

νόμος που ψηφίστηκε στην Ιταλία το 2005, επιτρέπει μια μεγέθυνση στην μέγιστη διάρκεια της θητείας της ελεγκτικής εταιρείας, τοποθετώντας την στα 12 έτη. Πιο συγκεκριμένα αναφέρει δετή θητεία ελεγκτικής εταιρείας με δικαίωμα ανανέωσης μόνο μία φορά.

5.7 Βέλγιο

Στο Βέλγιο δεν υπάρχει κανονισμός που να απαιτεί την υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών και των ελεγκτικών εταιρειών. Ο ορκωτός ελεγκτής που προσλαμβάνεται από τη γενική συνέλευση της ελεγχόμενης εταιρείας έχει 3ετή θητεία η οποία στη συνέχεια μπορεί να ανανεωθεί και για επόμενες 3ετίες χωρίς κάποιο χρονικό περιορισμό. Κατά την διάρκεια μάλιστα αυτής της θητείας ο ορκωτός ελεγκτής μπορεί να απολυθεί μόνο όταν συντρέχουν ιδιαίτερες περιπτώσεις (σωματική ανικανότητα ή αμέλεια), που τον εμποδίζουν να ολοκληρώσει τον έλεγχο με αξιόπιστο και αντικειμενικό τρόπο. Επίσης αν ο ελεγκτής απασχολούνταν σε μία εταιρεία πιο πριν, θα πρέπει να περάσει χρονικό διάστημα 3 ετών για να μπορεί να αναλάβει τον έλεγχο της.

5.8 Βραζιλία

Στην Βραζιλία το θέμα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ελεγκτικών εταιρειών, άρχισε να συζητείται με σοβαρό ενδιαφέρον από τους ρυθμιστικούς φορείς της χώρας, μετά την κατάρρευση δύο εκ των μεγαλύτερων τραπεζών (Banco Economico και Banco Nacional). Μάλιστα θεσπίστηκε η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών το 2001 για τις τράπεζες και στη συνέχεια το 2004 για τις υπόλοιπες εισηγμένες εταιρείες. Η μέγιστη διάρκεια της θητείας της ελεγκτικής εταιρείας καθορίστηκε στα 5 χρόνια, και για να επιστρέψει στον έλεγχο της ίδιας εταιρείας θα πρέπει να περάσει χρονικό διάστημα 3 χρόνων. Να σημειωθεί ότι στην Βραζιλία δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών και όχι των ορκωτών ελεγκτών, σαν τρόπος βελτίωσης της ανεξαρτησίας του ελέγχου.

5.9 Αυστραλία⁵¹

Στην Αυστραλία, μέχρι τον Δεκέμβριο του 2003, η εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών ήταν εθελοντική. Από εκείνο το σημείο θεσπίστηκε η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών ανά 7 χρόνια και για να επιστρέψει ο ελεγκτής στην ίδια εταιρεία θα έπρεπε να περάσουν τουλάχιστον 2 έτη. Τον Ιούλιο του 2004, τα αυστραλιανά νομοθετικά όργανα εμφανώς επηρεασμένα από τον νόμο των Sarbanes-Oxley που εφαρμόστηκε στις Η.Π.Α., μείωσαν την μέγιστη διάρκεια της θητείας των ορκωτών ελεγκτών από τα 7 στα 5 χρόνια. Αποτέλεσμα αυτών των μέτρων στην Αυστραλία ήταν να παρατηρηθεί μια αισθητή βελτίωση στην ποιότητα του εξωτερικού λογιστικού ελέγχου.

5.10 Γαλλία

Στην Γαλλία η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών, άρχισε να εφαρμόζεται από το 1998. Το όριο όμως στην μέγιστη διάρκεια της θητείας των ελεγκτών, ψηφίστηκε το 2003 και προέβλεπε την βετία σαν μέγιστη χρονική παραμονή του ίδιου ελεγκτή στην ελεγχόμενη εταιρεία. Μετά την λήξη της βετίας ο ίδιος ορκωτός ελεγκτής μπορεί να ανανεώσει την συνεργασία του και για τα επόμενα 6 χρόνια, χωρίς να υπάρχει περιορισμός σχετικά με το πόσες ανανεώσεις μπορούν να ακολουθήσουν. Επίσης όσον αφορά την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών στη Γαλλία δεν προχώρησε σαν μέτρο, αλλά αποφασίστηκε ο έλεγχος σε μια επιχείρηση να διενεργείται από δύο ελεγκτικές εταιρείες ταυτόχρονα, έτσι ώστε να ενισχυθεί η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου.

5.11 Ινδία⁵²

---

⁵¹ Ryken K., Radich R. and Fargher N., 2007, Audit Partner Rotation : Evidence of Changes in Audit Partner Tenure as the Result of Mandatory Regulation in Australia, Vol. 1, pages : 28-35.

⁵² Sarkar J. and Sarkar S., 2010, Auditor and Audit Committee Independence in India, Indira Gandhi Institute of Development Research, Mumbai.

Στην Ινδία σε θέματα που αφορούν την ανεξαρτησία των ορκωτών ελεγκτών ασχολούνται κυρίως με α) τις σχέσεις που αναπτύσσονται ανάμεσα στην ελεγκτική και την ελεγχόμενη εταιρεία, β) τις μη-ελεγκτικές υπηρεσίες που παρέχονται από την ελεγκτική εταιρεία και γ) την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών. Μάλιστα όσον αφορά το τρίτο κομμάτι που μας ενδιαφέρει, έχει αποφασιστεί από το 2009 η υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών με μέγιστη διάρκεια θητείας τα 5 έτη. Ορίζεται ακόμα πως θα πρέπει να παρέλθει χρονικό διάστημα 5 ετών, για να μπορούν τα μέλη της ελεγκτικής ομάδας να απασχοληθούν στην εταιρεία-πελάτη. Το μέτρο αυτό ισχύει για τις τράπεζες και τις κυβερνητικές επιχειρήσεις και οργανώσεις, αλλά όχι για τις υπόλοιπες ιδιωτικές εταιρείες.

5.12 Σιγκαπούρη

Στην Σιγκαπούρη, το Μάρτιο του 2002, η Επιτροπή Κεφαλαιαγοράς της Σιγκαπούρης αποφάσισε ότι οι τράπεζες που δραστηριοποιούνται στην Σιγκαπούρη δεν επιτρέπεται να ελέγχονται από την ίδια ελεγκτική εταιρεία για περισσότερο από 5 διαδοχικά οικονομικά έτη. Η απόφαση αυτή δεν ισχύει για τις ξένες τράπεζες που δραστηριοποιούνται στη χώρα, παρά μόνο για τις εγχώριες και επίσης δεν έχει προσδιοριστεί το χρονικό διάστημα που πρέπει να παρέλθει έτσι ώστε η ίδια ελεγκτική εταιρεία να αναλάβει και πάλι τον έλεγχο της ίδιας τράπεζας. Ακόμα αποφασίστηκε η εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών από τις εισηγμένες επιχειρήσεις κάθε 5 χρόνια.

5.13 Αυστρία

Στην Αυστρία ο εμπορικός νόμος που ψηφίστηκε το 2004, προβλέπει την υποχρεωτική εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών κάθε 6 χρόνια και ορίζει ένα ελάχιστο διάστημα 3 ετών που θα πρέπει να περάσει έτσι ώστε να υπάρχει η δυνατότητα επαναπρόσληψης της ίδιας ελεγκτικής εταιρείας. Στη συνέχεια όμως και με τις δράσεις που αναπτύχθηκαν σε όλη την Ευρωπαϊκή Ένωση αναφορικά με το θέμα της ελεγκτικής ανεξαρτησίας, ο νόμος αυτός καταργήθηκε και αντικαταστάθηκε από τον εμπορικό νόμο του 2005.

5.14 Ελλάδα

Σύμφωνα με το άρθρο 38 §2 του Νόμου 3693/2008 για την περιφρούρηση της ανεξαρτησίας του νόμιμου ελεγκτή ή του ελεγκτικού γραφείου, όσον αφορά τους υποχρεωτικούς ελέγχους ισχύουν τα παρακάτω :

- Ο νόμιμος ελεγκτής μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του με την ιδιότητα του αυτή για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβεί τα πέντε συνεχή χρόνια και να επαναλάβει τα καθήκοντα του μετά την παρέλευση δύο συνεχών χρόνων.
- Ο κύριος εταίρος του ελεγκτικού γραφείου μπορεί να προσφέρει τις υπηρεσίες του για χρονική περίοδο που δεν μπορεί να υπερβεί τα τέσσερα συνεχή χρόνια και ο ορισμός του μπορεί να επαναληφθεί μετά την παρέλευση τριών συνεχών χρόνων.

Σύμφωνα με το άρθρο 38 §3 του Νόμου 3693/2008 ο νόμιμος ελεγκτής ή ο κύριος ελεγκτής του ελεγκτικού γραφείου δεν μπορεί να αναλάβει οποιαδήποτε θέση στη διοίκηση της ελεγχόμενης οντότητας, πριν από την παρέλευση δύο χρόνων από την ημερομηνία που έπαυσε να ενεργεί με αυτή του την ιδιότητα.

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 6

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑΤΑ

Η παρούσα εργασία ασχολήθηκε με την επίδραση που έχει ο χρόνος παραμονής του ελεγκτή και της ελεγκτικής εταιρείας, στην ποιότητα και ανεξαρτησία του ελέγχου. Η ποιότητα του λογιστικού ελέγχου έχει αποκτήσει ιδιαίτερη σημασία στις μέρες μας, μετά τα εταιρικά σκάνδαλα που ξέσπασαν στο εξωτερικό αλλά και στην χώρα μας με αρκετές περιπτώσεις εταιρειών που τους απαγορεύτηκε η διαπραγμάτευση των μετοχών τους στο Χ.Α.Α. Εξαιτίας αυτών των γεγονότων, οι επενδυτές έχουν γίνει ιδιαίτερα προσεκτικοί, δίνοντας μάλιστα μεγάλη σημασία στην ορθή παρουσίαση των χρηματοοικονομικών καταστάσεων από την μεριά των επιχειρήσεων, που αποτελούν και τον καθρέφτη της επιχείρησης στο επενδυτικό κοινό.

Οι έρευνες που απασχόλησαν την παρούσα εργασία, εξετάζουν την σχέση μεταξύ διάρκειας θητείας των ορκωτών ελεγκτών και ποιότητας του ελέγχου, τα αποτελέσματα των οποίων διαφέρουν αρκετά μεταξύ τους και παρουσιάζουν αντικρουόμενα συμπεράσματα.

Έτσι οι έρευνες του τρίτου κεφαλαίου, όπως αυτές των Davis, Soo και Trompeter (2000), Ye, Carson και Simnett (2006), Booker και Daniels (2008) και του Fairchild (2008), υποστηρίζουν την άποψη ότι η υποχρεωτική εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών βελτιώνει την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου. Θεωρούν μάλιστα ότι μια ενδεχόμενη μακροχρόνια θητεία ορκωτών ελεγκτών, βλάπτει την ανεξαρτησία τους καθώς εξοικειώνονται περισσότερο με την ελεγχόμενη εταιρεία, αναπτύσσουν φιλικούς δεσμούς και επομένως καταβάλλουν λιγότερες προσπάθειες ανακάλυψης φαινομένων λογιστικών παρατυπιών. Πιο συγκεκριμένα η έρευνα του Fairchild (2008), παρ' ότι δεν υποστηρίζει ότι υπάρχει μια αρνητική σχέση μεταξύ μακροχρόνιας θητείας και ποιότητας ελέγχου, διαπιστώνει ότι μετά από ένα "κρίσιμο" σημείο στην διάρκεια της θητείας του ορκωτού ελεγκτή, εξασθενίζει η ανεξαρτησία του με αποτέλεσμα να φθείρεται η ποιότητα του ελέγχου.

Από την άλλη μεριά οι έρευνες του τέταρτου κεφαλαίου, όπως αυτές των Vanstraelen (2000), Ebrahim (2001), Geiger και Raghunandan (2002), Myers, Myers

και Omer (2003), Ghosh και Moon (2004), Manry, Mock και Turner (2006), Gul, Jaggi και Krishman (2007), Jackson, Moldrich και Roebuck (2008) και Barbadillo, Aguilar και Carrera (2009), υποστηρίζουν ότι οι μακροχρόνιες θητείες των ορκωτών ελεγκτών, όχι απλά δεν εξασθενίζουν την ποιότητα του λογιστικού ελέγχου αλλά αντιθέτως την ενισχύουν. Τονίζουν ότι ένα καθεστώς υποχρεωτικής εναλλαγής ορκωτών ελεγκτών, δε φέρνει τα αναμενόμενα αποτελέσματα ούτε και αυξάνει την ανεξαρτησία των ελεγκτών, παρά μόνο προσθέτει επιπλέον κόστη και έξοδα τόσο για τις ελεγκτικές όσο και τις ελεγχόμενες εταιρείες.

Τέλος όσον αφορά το θεσμικό πλαίσιο παγκοσμίως, παρατηρείται ότι οι περισσότερες χώρες έχουν υιοθετήσει το σύστημα της υποχρεωτικής εναλλαγής των ορκωτών ελεγκτών τους, σαν έναν τρόπο ενίσχυσης της ανεξαρτησίας τους. Εξαίρεση αυτών αποτελεί το Βέλγιο όπου δεν έχει επιβληθεί χρονικός περιορισμός στην συνεργασία μεταξύ ελεγκτικής εταιρείας και πελάτη, η Σιγκαπούρη πού το μέτρο της υποχρεωτικής εναλλαγής ισχύει μόνο για τις τράπεζες και η Βραζιλία όπου δίνεται μεγαλύτερη έμφαση στην εναλλαγή των ελεγκτικών εταιρειών και όχι στην εναλλαγή των ορκωτών ελεγκτών.

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ

Ξενογλώσση

1. Ball R., 2009, Market and Political/Regulatory Perspectives in the Recent Accounting Scandals, Journal of Accounting Research.
2. Baralexis S., 2004, ‘‘Creative accounting in small advancing countries. The Greek case’’, Managerial Auditing Journal, pages : 440-461.
3. Barbadillo E., Aguilar N. and Carrera N., 2009, Does Mandatory Firm Rotation Enhance Auditor Independence ? Evidence from Spain, A Journal of Practice & Theory, Vol. 28, No. 1, pages : 113-135.
4. Booker Q. and Daniels B., 2008, The Effects of Audit Firm Rotation on Perceived External Auditor Independence and Audit Quality, Jackson State University.
5. Cameran M., Di Vincenzo D. and Merlotti E., 2005, The Audit Firm Rotation Rule : A Review Of The Literature, SDA Bocconi School of Management, Accounting and Management Control Department.
6. Carcello J. and Nagy A., 2004, Audit Firm Tenure And Fraudulent Financial Reporting, A Journal of Practice & Theory.
7. Chi W., Huang H., Liao Y. and Xie H., 2009, Mandatory Audit Partner Rotation, Audit Quality and Market Perception : Evidence from Taiwan, Contemporary Accounting Research, Vol. 26, No. 2, pages : 359-391.
8. Coderre G.D., 1999, Fraud detection. Using data analysis techniques to detect fraud, Global Audit Publications.
9. Davis L. R., Soo b. and Trompeter G., 2000, Auditor Tenure, Auditor Independence and Earnings Management, Boston College.
10. DeAngelo, 1981, Auditor Independence, ‘‘ Low Balling ‘‘, and Disclosure Regulation, Journal of Accounting and Economics, Vol. 3, pages : 113-127.
11. DeAngelo, 1981, Auditor Size and Audit Quality, Journal of Accounting and Economics, Vol. 3, No. 3, pages : 183-199.
12. Ebrahim A., 2001, Auditing Quality, Auditor Tenure, Client Importance, and Earnings Management : An Additional Evidence, Rutgers University.
13. Fairchild R., 2008, Auditor Tenure, Managerial Fraud, and Report Qualification : A Game-Theoretic Approach.

14. Geiger A. and Raghunandan K., 2002, Auditor Tenure and Audit Reporting Failures, A Journal of Practice & Theory.
15. Ghosh A. and Moon D., 2004, Auditor Tenure and Perceptions of Audit Quality, Academic Fellow, Office of Economic Analysis.
16. Griffiths I., 1986, Creative Accounting : How to make your profits what you want them to be, London, Unwin Hyman Ltd.
17. Gul F., Jaggi B. and Krishman G., 2007, Auditor Independence : Evidence on the Joint Effects of Auditor Tenure and Nonaudit Fees, A Journal of Practice & Theory, Vol. 26, No. 2, pages : 117-142.
18. Jackson A., Moldrich M. and Roebuck P., 2008, Mandatory audit firm rotation and audit quality, Managerial Auditing Journal, Vol. 23, No. 5, pages : 420-437.
19. Jameson M., 1988, A Practical Guide to Creative Accounting.
20. Lendez A. and Korevec J., 1999, How to Prevent and Detect Financial Statement Fraud, Journal of Corporate Accounting & Finance, Vol. 11, No. 1, pages : 47-54.
21. Levitt A., 2000, Renewing the Covenant with Investors, U.S. Securities & Exchange Commission.
22. Manry D., Mock T. and Turner J., 2006, Does Increased Audit Partner Tenure Reduce Audit Quality ?, Journal of Accounting, Auditing and Finance, pages : 553-572.
23. Marianne O., 2006, Audit Independence : Its Importance to the External Auditor's Role in Banking Regulation and Supervision, Oxford Brookes University.
24. Myers J., Myers L. and Omer T., 2003, Exploring the Term of the Auditor-Client Relationship and the Quality of Earnings : A Case for Mandatory Auditor Rotation ?, The Accounting Review, Vol. 78, No. 3, pages : 779-799.
25. Rezaee Z., 2002, Financial statement fraud. Prevention and detection, New York, John Wiley and Sons, Inc.
26. Rittenberg L. and Miller P., 2005, Sarbanes-Oxley Section 404 Work : Looking at the Benefits, The Institute of Internal Auditors Research Foundation.
27. Ryken K., Radich R. and Fargher N., 2007, Audit Partner Rotation : Evidence of Changes in Audit Partner Tenure as the Result of Mandatory Regulation in Australia, Vol. 1, pages : 28-35.

28. Sarkar J. and Sarkar S., 2010, Auditor and Audit Committee Independence in India, Indira Gandhi Institute of Development Research, Mumbai.
29. Vanstraelen A., 2000, Impact of renewable long-term audit mandates on audit quality, The European Accounting Review, pages : 419-442.
30. Watkins et al., 2004, Audit Quality : a synthesis of theory and empirical evidence, Journal of Accounting Literature, Vol. 1, No. 23, pages : 153-194.
31. Williams A., 2007, Search to Quantify Quality, Financial Director Briefing, Jan 2007, pages : 42-44.
32. Ye P., Carson E. and Simnett R., 2006, Threats to Auditor Independence: The Impact of Non-Audit Services, Tenure and Alumni Affiliation, School of Accounting University of NSW, Sydney NSW 2052.

Ελληνική

1. Γαγάνης Π. και Ζοπουνίδης Δ., 2008, Αναγνώριση Παραποιημένων Λογιστικών Καταστάσεων : Μεθοδολογικό πλαίσιο και εφαρμογές, σελ. 27-40.
2. Ιατρίδης Γ., 2008, Ο Νόμος Sarbanes-Oxley : Οφέλη και Επιπτώσεις.
3. Καζάντζης Χ., 2006, Ελεγκτική & Εσωτερικός Έλεγχος : Μια συστηματική προσέγγιση Εννοιών, Αρχών και Προτύπων, σελ. 54-59.
4. Καραμάνης Κ., 2008, Σύγχρονη ελεγκτική : θεωρία και πρακτική σύμφωνα με τα διεθνή ελεγκτικά πρότυπα, σελ. 176-188.
5. Τσακλάγκανος Α., 2005, Ελεγκτική, σελ. 14-18.

Νόμοι και Ελεγκτικά Πρότυπα

1. AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.82: Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.
2. AICPA, 2002, Statement on Auditing Standards (SAS) No.99 : Consideration of Fraud in a Financial Statement Audit.
3. ISA 240, The Auditor's Responsibility to Consider Fraud in an Audit of Financial Statements.
4. 8th Company Law Directive on Statutory Audit (Directive 2006/43/EC).

5. Ελληνικό Ελεγκτικό Πρότυπο 2240, Η ευθύνη του ελεγκτή να διερευνήσει, στα πλαίσια του ελέγχου των οικονομικών καταστάσεων, το ενδεχόμενο εκούσιων και ακούσιων λαθών.
6. Κανονισμός Επαγγελματικής Δεοντολογίας των Μελών του Σώματος Ορκωτών Ελεγκτών, 1997, ΦΕΚ 364/1997.

Ηλεκτρονικές Πηγές

1. www.cfo.com
2. www.soel.gr
3. www.taxnews.gr
4. www.tvxs.gr
5. www.worldlingo.com

